

T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE ve DENETİM ANA BİLİM DALI
MUHASEBE ve DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ELEKTRONİK TİCARETTE MOBİL
UYGULAMALARIN DENETİM VE VERGİSEL
BOYUTU

Yüksek Lisans Tezi

Umut MÜLKÜT

100019737

İSTANBUL, MAYIS 2017

T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE ve DENETİM ANA BİLİM DALI
MUHASEBE ve DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ELEKTRONİK TİCARETTE MOBİL
UYGULAMALARIN DENETİM VE VERGİSEL
BOYUTU

Yüksek Lisans Tezi

Umut MÜLKÜT

100019737

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Altuğ BİÇER

İSTANBUL, MAYIS 2017

**T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ONAY SAYFASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Umut MÜLKÜT'ün "Elektronik Ticarete Mobil Uygulamaların Denetim ve Vergisel Boyutu" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

Adı-Soyadı

İmza

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali Altuğ BİÇER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Jural Aralcaç

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Fatma Ulucan Özkul

Hazırlamış, olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZ

Günümüz teknolojik gelişmeleri alışık olduğumuz klasik ticaret hayatında ciddi değişikliklere yol açmaktadır genel anlamda bakıldığında hayatımıza ilk giren teknoloji alt yapısı bankalar kanalıyla olmuş ve ödeme sistemleri değişmiştir, kredi kartı kullanımının genişlemesi şirketlerin dahi bu ödeme sistemlerini aktif kullanması ticarete ödemeyi internet kanalına taşımıştır. Genç girişimcilerin daha serbest zaman kullanma ve stoklama maliyetlerini azaltarak satış yapma düşünceleri önce televizyon ve telefon pazarlama faaliyetleri ardından internetin vazgeçilmezimiz olması ile internet sitelerinden yapılan reklam ve nihayetinde satış işlemleri ile ticaretin yönü hızla internete kaymıştır.

Çalışmada internet ve mobil teknolojilerin alt yapısı incelenerek, bu teknolojinin ticaret hayatında nasıl kullanıldığı, bu kullanımdan doğan hukuki sorunlar hem e-ticaret hem de m-ticaret işlemlerinin vergisel boyutunun karmaşıklığının önlenerek vergi kaybının nasıl azaltılabileceği ve denetim konusunda nasıl yol alınacağı açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: E-Ticaret, Vergi, M-Ticaret, Denetim

ABSTRACT

Modern day technological innovations seriously changed the way of commercial life that we used to know, in general first piece of technological innovation introduced to our lives was through banking system, widely usage of credit cards and even companies using this payment method actively has shifted our payment methods online. Young entrepreneurs saw the opportunity for business' with free working hours and less inventory costs made the internet indispensable for marketing, advertising and trading.

In this study the infrastructure of mobile and internet technologies , how it is applied on commercial life, legal problems which has been sourced by those applications, how to avoid the tax complications on both mobile and e-trade and how to prevent the tax loss and directing a path for audits that they can be more accurate are examined.

Key Words: E-commerce, Tax, M-commerce, Auditing

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM ELEKTRONİK TİCARET	3
1.1 E-Ticaret Kavramı	3
1.2 Elektronik Ticaret Araçları	7
1.3 Mobil Ticaret (M-Ticaret).....	9
1.4 Mobil Sistemler.....	11
1.5 Mobil Ticaret Kullanıcıları	16
1.6 Elektronik Ticaretteki Ödeme Sistemleri ve Güvenlik.....	19
1.7 Elektronik Ticaret İşlemlerinde Hukuki Altyapı	21
1.7.1 Mesafeli Satış Sözleşmesi.....	23
1.7.2 Aracı Hizmet Sağlayıcılara İlişkin Yükümlülükler Ve Diğer Hususlar	25
1.8 Kişisel Verilerin Korunması	27
1.9 Cayma Hakkı.....	27
1.9.1 Cayma Hakkının Geçerli Olmadığı Ürünler	27
1.10 Ürünü Teslim Alırken Özellik Gösteren Durumlar	29
2. BÖLÜM ELEKTRONİK VE MOBİL TİCARETİN VERGİLENDİRME	
KONUSU	30
2.1 E-Ticaret ve Vergilendirme Sorunları	32
2.2 İşyeri Adresi Olarak Web Sitesi, E-Ticaret ve Vergi	34
2.3 Gelirin Niteliği	37
2.4 Vergilendirme Yetkisi.....	38
2.5 Elektronik ve Mobil Ticaret İşlemlerinin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan	
Problemler	39
2.6 Ekonomik İlişkinin Belirlenme Zorluğu.....	41
2.7 Elektronik ve Mobil Ticaretin Vergi Matrahının Hesaplanması Açısından	
Değerlendirilmesi	43
2.8 Katma Değer Vergisi Açısından Değerlendirilmesi	44
2.9 M-Ticaretin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Açısından	
Değerlendirilmesi	47
2.10 M-Ticaretin Gümrük Vergisi Açısından Değerlendirilmesi	48
2.11 M-Ticaretin Damga Vergisi ve Sözleşmeler Açısından Değerlendirilmesi ..	51
2.12 M-Ticaretin Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçakçılığı Üzerindeki Etkisi	55

3. BÖLÜM ELEKTRONİK VE MOBİL TİCARETTE MUHASEBE İŞLEMLERİ VE DENETİMİ.....	58
3.1 E-Ticaret ve M-Ticaret Muhasebe Kayıtları.....	58
3.2 Ödeme Sistemlerinin Vermiş Olduğu Avantajların Muhasebeleştirilmeleri .	61
3.3 Elektronik ve Mobil Ticarete E-Fatura Uygulamaları.....	70
3.4 Mali Mühür ve E-İmza Uygulamaları.....	73
3.5 E-Bilet ve E-Yolcu Listeleri Uygulaması	73
3.6 E-Defter Uygulamaları.....	74
3.7 Mobil Ticaret Uygulamalarının Denetimi	75
3.8 Mobil Ticaret Denetiminde Kontrol	80
3.9 Mobil Ticaret İşletmelerinde Denetiminde Denetim Kanıtları Toplama.....	84
3.10E-Ticaret ve M-Ticaret Denetiminde Veri Analizi ve E-Maliye.....	85
3.11E- Ticaret ve M-Ticarete Bilgisayar Destekli Denetim	87
3.11.1 Sayma ve Fiziki İnceleme.....	88
3.11.2 İstatistik Çıkarma	90
3.12E-Ticaret Denetiminde Analitik İnceleme Tekniği.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
KAYNAKÇA.....	95

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Geleneksel Ticaret – Elektronik Ticaret Karşılaştırılması	6
Tablo 2: E-Ticarette ve E-Çarşılarda Kullanılan Muhasebe Hesapları.....	60
Tablo 3: Ödüllerin Mali Tablo Üzerindeki Etkisi.....	63
Tablo 4: Ödüllerin Muhasebeleştirilmesinde Söz Konusu Olabilecek Hesap Grupları	64
Tablo 5: Ödüllerin Muhasebeleştirilmesinde Kullanılabilecek Ana Hesaplar.....	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Mobil Ticarete Bilgi Akışı 18

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDT	: Bilgisayar Destekli Denetim Araç ve Teknikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
BT	: Bilgi Teknolojileri
BYES	: Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi
E-DEFTER	: Elektronik Defter
E-FATURA	: Elektronik Fatura
E-TİCARET	: Elektronik Ticaret
EDI	: Elektronik Veri Değişimi
EFT	: Elektronik Fon Transferi
ETSI	: Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GPRS	: Paket Temelli İletişim Hizmeti
GSM	: Mobil İletişim İçin Küresel Sistem
GV	: Gelir Vergisi
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
MOTOP	: Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Otomasyonu Projesi
MÖHUK	: Milletler Arası Özel Hukuk
MSUGT	: Maliye Sistemi Uygulama Genel Tebliğ
M-TİCARET	: Mobil Ticaret
NFC	: Temassız Yakın Alan İletişimi
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
WEB	: Dünya Çapında Ağ
WPAN	: Kablosuz Kişisel Alan Ağı
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
RFT	: Radyo Frekansı Teknolojisi
TDHP	: Tek Düzen Hesap Planı
TDS	: Türkiye Denetim Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UN-CEFACT	: Birleşmiş Milletler İdari, Ticari ve Ulaşım İlgili Uygulama ve Usulleri Kolaylaştırma Merkezi
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
UNION-ITU	: Askeri-Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
VEDOP	: Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Dünya ticaretinin elektronik iletişim araçları ile gelişmeye başlaması çok yeni sayılabilecek bir dönemi içermektedir.1980’li yıllarla birlikte küreselleşme eğiliminin hız kazanmasıyla birlikte, pek çok alanda değişim ve dönüşüm ihtiyacının varlığı ortaya çıkmış, özellikle ekonomik küreselleşme neticesinde üretim faktörlerindeki zamansal ve mekânsal hareketliliğin bir sonucu olarak emek ve sermaye faktörleri akışkan hale gelmiştir.

Bu hareketliliğin bir sonucu olarak söz konusu faktörlerin elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesi konusu ülkeler arasında imzalanan uluslararası gerek iki taraflı gerekse de çok taraflı vergi antlaşmalarıyla giderilmeye ve çözülmeye çalışılmıştır.

Teknoloji faktörünün gelişmesine ve evrilmesine bağlı olarak otomasyon kullanımının artması ve gerek yurt içi gerekse de uluslararası ticaretin bu ortama taşınması, e-ticaret ismi verilen bilgisayar üzerinden gerçekleştirilen ve neticesinde vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi sonucunu doğuran kavramın ortaya çıkmasına, ortaya çıkan kazancın da hangi şartlarda vergilendirileceği sorunsalının yaşanmasına sebep olmuştur¹.

Kaynak veya ikamet ilkesine göre vergilendirme konusu e-ticaret işlemlerinde geleneksel vergilemedeki kaynak-ikamet dengesini, kaynak lehine bozmakta ve bundan da büyük oranda gelişmiş ülkelerin kârlı çıkması beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin adeta paniklemesine yol açan bu durum onları yeni çözümlere yöneltmektedir. İnternet üzerinde dijital mallarda bir yaygınlaşma söz konusudur. Bunda öncülüğü yazılım şirketleri yapmakla beraber, film, oyun ve müzik üretimi ağ üzerinden paylaşımı ve bunun ticareti de ciddi boyutlara doğru ilerlemektedir. Kumar ve bahis siteleri, internet üzerinden danışmanlık, eğitim, sağlık ve hukuk hizmeti veren siteler, şu anda hukuki boşluklardan da yararlanarak vergisiz bir kazanç bolluğunu yaşamaktadır. Türkiye açısından bakıldığında gelir idaresinin bankalardaki hesap

¹Nilüfer Zeybek Yoruldu ve Mutlu Yoruldu, “Küreselleşme Boyutunda Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi”, **E-Yaklaşım Dergisi**, S. 280. (Nisan 2016), (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

hareketleri ve servet gelişimini denetleyemeyişinin önemli bir vergi kaybına yol açacağı bir gerçektir.²

Çalışmada yeni bir ekonomi enstrümanı olarak iş hayatının her noktasına hızla giren e-ticaret ve m-ticaret araştırılmış, ülkemizde ve dünyada bu sistemlerin kullanımında ülkelerin vergi kayıpları genelde ve özelde incelenmiş, son kullanıcıya ulaşma sırasındaki hukuki durumlar ve problemler ele alınmış, ülkemiz özelinde muhasebe sistemi uygulama genel tebliği ışığında muhasebeleştirilmelerinin nasıl olacağı örneklerle açıklanmıştır.

E-ticaretin ilerleyen süreçlerinde devlet kurumlarının da elektronik ortama geçmesi e-fatura ve e-defter uygulamaları ile işletmelerin muhasebe yapılarının e-ticarete eş güdümlü hale gelmesi ile elektronik ve mobil ticaretin denetim unsurlarınca nasıl denetlenebileceği bu sistemlerin denetim uygulamalarında nasıl kullanılabilceği ve denetçinin işini kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağı araştırılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla ulusal ve uluslararası kitaplar, süreli yayınlar, tezler, sempozyum bildirileri, kongre bildirileri; kütüphane ve internet sayfaları kullanılarak taranmıştır. Elde edilen bu veriler, çalışma içerisinde aşama aşama kullanılarak bölümler oluşturulmuştur. Çalışmanın son bölümünde, bu bölümlerden çıkan sonuçlar analiz edilmiş, sonuçlar sentezlenerek konuya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

²İbrahim Atilla Acar, “Ulus Devletin Vergi Açmazı: Kredi Kartları, Hayali İhracat Ve E-Ticaret Kapsamında Bir Değerlendirme”, **E-Yaklaşım**, S. 15. (Ekim 2004), (Çevirimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>, (Erişim Tarihi: 12.11.2016)

1. BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARET

Teknolojik değişimin hızlandığı son yıllarda dünyanın genelinde, devlet yönetimlerinde, politikada, ekonomide, iş dünyasında ve insanların dünyaya bakış açılarında yaşanan değişimleri algılamak ve açıklamak giderek zorlaşmış ve belli kalıpların dışına çıkmıştır. Dünyadaki bu değişim en önemli özelliği, bilgisayar ve iletişim teknolojisinde yaşanan baş döndürücü değişimden kaynaklanmaktadır bu değişimin şekillendirdiği topluma “Bilgi Toplumu” adı verilmiştir.³Bilgi toplumunun oluşmasında önemli bir yere sahip internet teknolojisinin gelişimi ticaret hayatımıza yeni bir konu olan e-ticaret unsurunu kazandırmıştır.

1.1 E-Ticaret Kavramı

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler internetin ortaya çıkması ile daha ileri seviyeye ulaşmış ve hemen ardından ekonomi gündemine e-ticaret kavramı oturmuştur. Genel anlamıyla e-ticaret; bilgisayar ağları aracılığı ile ürünlerin tanıtımının, satışının, ödemesinin ve dağıtımın yapılması olarak⁴ veya ürünlerin genelde bir ağ üzerinden elektronik olarak alım, satım, sipariş ve bazen de ulaştırılması olarak tanımlanabilir.⁵

Günümüzde e-ticaretin dünya üzerinde global bir harekete dönüşümünü teşvik eden şu unsurlar göze çarpmaktadır:

- a) E-ticaret; ticari anlaşmaların ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesini teşvik edici önemli bir rol üstlenmiş, işletmeler bu teknolojik gelişmeye hızla adapte olmaya çalışmaktadır.
- b) E-ticaret, işletmeler arasında ölçek farkı gözetmeksizin rekabet şansını dengelemiş, küçük bir odadan mal stoklamadan ve buna finansman ayırmadan

³ Ali Çımat ve Derya Yayaman, “ Elektronik Ticaret Ve Vergilendirilmesi”, **E-Yaklaşım** (2005) (Çevrimiçi)
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5299&arananKey=elektronik%20ticaret> (Erişim Tarihi: 07.11.2016)

⁴ Mehmet Akif Çekirer, **Elektronik Ticaret**, Bursa: Ekin Yayınevi, 2013, s. 98.

⁵ M.Ali Aydın ve M.Nusret Sarısakal “E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret” **Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi** C. 1, S. 2 (Temmuz 2003), s. 83.

satış ağı yaratma imkânı sağlamıştır.

- c) E-ticaret unsurlarının kullanımı global düzeyde koordine edilebilme olanağı veren faaliyetler olduğu düşünülmektedir.

E-ticareti bilgisayar ortamına taşıyan ilk uygulama elektronik veri değişiminin (EVD) kullanımudur. EVD, ticaret yapan iki kuruluş arasında insan müdahalesi olmaksızın bilgisayar ağları aracılığı ile yapılanmış bilgi ve belge değişimi sağlayan bir sistemdir. E-ticareti günümüzdeki aşamaya getiren araç internet olmuştur. İnternet birbiri ile tüm dünya üzerine yayılmış bilgisayar ağlarının birleşiminden oluşan devasa bir bilgisayar ağıdır.⁶

İnternetin kökenleri 1962 yılında J.C.R. Licklider'in Amerikan'ın en büyük üniversitelerinden biri olan Massachusetts Institute of Technology'de (MIT) tartışmaya açtığı "Galaktik Ağ" kavramında bulunmaktadır. Licklider, bu kavramla küresel olarak bağlanmış bir sistemde isteyen herkesin herhangi bir yerden veri ve programlara erişebilmesini ifade etmişti.⁷ Tüm dünyada internet kullanıcılarının oranı 2013 yılı sonu itibarıyla %38,1 iken 2016 yılında %46'ya yükselmiştir⁸. Türkiye İstatistik Kurumu'nun yapmış olduğu araştırmaya istinaden, Türkiye genelinde internet erişim imkanına sahip hanelerin oranı 2016 yılı Nisan ayında %76,3 olurken, evden internet erişimi olmayan hanelerin %59'u bağlanmama nedeni olarak internet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını, %29,4'ü interneti, iş, okul, internet kafe gibi başka yerlerde kullandıklarını belirtmiş. Genişbant internet erişim imkanına sahip hanelerin oranı %73,1 hanelerin %39,5'i sabit genişbant bağlantı (ADSL, kablolu internet, fiber vb.) ile internete erişim sağlarken, %65,2'si mobil genişbant bağlantı ile internete erişim sağladığı anlaşılmaktadır.⁹ Artan kullanım oranı ile birlikte; geniş çerçevede "Fiziki olarak karşı karşıya gelmeksizin, elektronik ortamda gerçekleştirilen çevrim içi iktisadi ve ticari her türlü faaliyet" olarak tanımlanan ve yoğunlukla internet

⁶ Ömer Tekşen ve Muzaffer Tekin, "E-Ticaret İşlemlerinin Vergisel Açıdan Değerlendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi** (Şubat 2007) S.170, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

⁷ Gazanfer Erbaşlar ve Şükrü Dokur, **Elektronik Ticaret**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016, s. 3.

⁸ İmdat Türkay, "2016'da Dünyada ve Türkiye'de İnternet/Sosyal Medya Kullanımı", Nisan 2016, (Çevrimiçi), <http://www.vergialgi.net/ekonomi-maliye/2016-da-dunyada-ve-turkiye-de-internet-sosyal-medya-kullanimi/> (Erişim Tarihi:09.11.2016)

⁹ Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2016 (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (Erişim Tarihi: 09.11.2016)

üzerinden gerçekleşen e-ticaret yüksek hacimlere ulaşmıştır.¹⁰ İnternetin e-ticaret için kullanılmaya başlaması internet kullanımına göre daha yeni sayılır, internetin asıl gelişimi e-ticaret kullanılmaya başladıktan sonra olmuştur.¹¹ Bu durumda, e-ticaretin tanımı için birkaç görüş öne sürülmüştür, yeni bir kavram olduğu için değişik tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir;

- a) Elektronik araçlarla yapılan tüm ticari işlemler e-ticaret sayılır,
- b) İnternet gibi açık ağlar üzerinde yapılan işlem ve ödemeler e-ticarettir,
- c) Televizyon ve telefon gibi çeşitli araçlar ile yapılan satış işlemleri e-ticarettir,

Uluslararası organizasyonlarla bu alanda faaliyet gösteren bazı uluslararası kuruluşların e-ticarete ilişkin tanımları da şöyledir;¹²

a) E-ticaret çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından farklı biçimde yorumlanmakta ve tanımlanmaktadır. E-ticaret konusunda önemli çalışmalar yapan OECD e-ticareti şöyle tanımlamaktadır; kişilerin ve kurumların katıldığı yazılı metin, ses, görüntü gibi sayısallaştırılmış, verilerin işlenerek açık veya kapalı ağlar üzerinden iletilmesine dayanan ticaretle ilgili işlemlere e-ticaret denilmektedir.¹³

b) Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'ne göre e-ticaret, mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılmasıdır.¹⁴

İnternet üzerinden ilk e-ticaret işleminin 1994 yılında bir CD marketten 12,48 Dolara¹⁵ satıldığını düşünecek olursak e-ticaretin günümüze ulaşma hızı ve yayılma ağının oldukça hızlı olduğu görülebilecektir.

E-ticaretin yayılmasının neden bu kadar hızlı olduğunu anlamak için geleneksel ticaret ile kıyaslamak gereklidir. E-ticarete göre geleneksel ticaretteki satış ve ödeme yöntemleri daha ağır kalmaktadır, e-ticarete kullanılan data aktarımı ve elektronik

¹⁰ Adil Aydın, "E-Ticarette Vergilendirme Yetkisi", **E-Yaklaşım**, (Çevrimiçi)

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=26985&arananKey=e-ticarette%20vergilendirme> (Erişim Tarihi:30.10.2016)

¹¹ Erbaşlar ve Dokur, **a.g.e.**, s. 3.

¹² Ahmet Yeşil, **E-Ticaret**, İstanbul: Kum Saati Yayınları 2008, s. 17.

¹³ Cemalettin Kalaycı, "Elektronik Ticaret Ve Kobi'lere Etkileri", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, Y.1 S.1 (YAZ 2008), s. 140.

¹⁴ ABİGEM, (Çevrimiçi)

http://www.abigem.org/appmanager/tr/portal?_nfpb=true&_pageLabel=pageKobiPazarlama (Erişim Tarihi: 29.09.2016)

¹⁵ Erbaşlar ve Dokur, **a.g.e.**, s. 9.

posta klasik ticaret araçlarına göre oldukça hızlıdır.¹⁶

E-ticarette ve klasik ticarette sipariş veren, temin eden ve alıcı olan kişi veya işletmeler bulunmaktadır, bilhassa işletmelerin ticareti yaparken seçecekleri yöntemi iyi değerlendirmeleri gerekmektedir sadece klasik veya e-ticaret yöntemleri seçilmemeli ikili bir kombinasyon oluşturulmalıdır, aşağıdaki tabloda e-ticaret ile klasik ticaretin farkları gösterilmektedir.

Tablo 1: Geleneksel Ticaret – E-ticaret Karşılaştırılması¹⁷

SATIN ALMAYI YAPAN FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
	GELENKSEL TİCARET	ELEKTRONİK TİCARET
Bilgi Edinme Yöntemleri	Görüşmeler, dergiler, katalog, reklamlar	Web sayfaları
Talep Belirtme Yöntemi	Yazılı form	Elektronik posta
Talep Onayı	Yazılı form	Elektronik posta
Fiyat Araştırması	Kataloglar, görüşmeler	Web sayfaları
Sipariş verme	Yazılı form, faks	Elektronik posta, EDI
TEDARİKÇİ FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
Stok Kontrolü	Yazılı form, faks, telefon	Online veri tabanı, EDI
Sevkiyat Hazırlığı	Yazılı form, faks, telefon	Elektronik veri tabanı, EDI
İrsaliye Kesimi	Yazılı form	Online veri tabanı, EDI
Fatura Kesimi	Yazılı form	Elektronik posta, EDI
SİPARİŞİ YAPAN FİRMA AÇISINDAN FARKLAR		
Teslimat Onayı	Yazılı form	Elektronik posta, EDI
Ödeme Programı	Yazılı form	Online veri tabanı, EDI
Ödeme	Banka havalesi, posta, tahsildar	İnternet bankacılığı, EDI, EFT

¹⁶ Yeşil, a.g.e., s. 42.

¹⁷ (Çevrimiçi) <https://sites.google.com/site/boteeticaret/e-ticaret-ile-klasik-ticaret-arasindaki-farklar>
(Erişim Tarihi:30.09.2016)

E-ticaretin bu kadar hızlı yayılmasının en önemli sebeplerinden biri de ileri teknolojinin bütün iş kollarına girmiş olması ve bu teknolojinin iş geliştirme aşamasında etkin kullanılıyor olmasıdır. İnternet üzerinden verilen siparişlerin son kullanıcıya ulaşması imkânı hızlandıkça internet ve e-ticaret kullanımının gittikçe artacağı düşünülmektedir.¹⁸

1.2 Elektronik Ticaret Araçları

E-ticaretin temel araçları, telefon, faks, televizyon gibi geleneksel iletişim araçları yanında elektronik ödeme ve para transfer sistemleri, elektronik veri değişimi ve internettir.¹⁹

E-ticarete internet yaygın olarak kullanılmaya başlamadan önce telefon, faks ve televizyon geleneksel e-ticaret araçlarıydı. Söz konusu e-ticaret araçlarının işleyişinde, televizyon ile ürünlerin reklamı yapılmakta, telefon veya faksla sipariş edilmekte ve ödemesi de kredi kartıyla yapılmaktaydı.²⁰

Bilgisayarlarda internet kullanımına paralel olarak telefon makinelerinin de taşınabilir hale dönüşmesi ardından, bu cihazlardan internet kullanan kullanıcılar yer ve mekâna bağlı kalmaksızın sipariş, ödeme ve izleme yaparak e-ticareti hızla m-ticaret eksenine kayma göstermiştir.

Elektronik ödeme ve para transfer sistemleri; bankamatikler, kredi kartları, akıllı kartlardan olup elektronik fon transferi (EFT) ve sanal kart kullanımları e-ticareti önemli ölçüde kolaylaştırmakta ve sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Tüketiciler, kişisel bilgisayarlarından ve akıllı cep telefonlarından elektronik ödeme yollarını güvenli bir şekilde kullandıklarını düşünerek alışveriş yapmaktadırlar bu çevrimiçi alışveriş, kısa sayılabilecek bir süre içerisinde alışverişin fiziki kuralları ile

¹⁸ Murat Arslandere, “Elektronik Ticaret ve Karaman’daki Kobi’ler Üzerine Bir Araştırma” (T.C Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Karaman 2010, s. 14.

¹⁹ Raif Parlakkaya, “Elektronik Ticaret ve Muhasebe Uygulamalarına Etkileri”, **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi** C.5, S. 2 (Aralık 2005), s. 170.,

²⁰ Serdar Canbaz, **Elektronik Ticaret**, Edirne: Paradigma Kitapevi Yayınları 2013, s. 44.

sınırlandırıldığı bir dünyadan, bugünkü ticarete yani e-ticarete dönüşmektedir, e-ticaret sadece son kullanıcılara hitap etmemektedir, e-ticaretin kullanıcıları açısından bir sınıflandırma yapılabilir.²¹ E-ticaret, işletmeler arası, işletmeden tüketiciye ve devletin katılımıyla temelde dört sınıfta toplanabilir.

İşletmeler arası (B2B- Business To Business) e-Ticaret; olarak adlandırılan bu e-ticaret şekli, bir işletmenin başka bir işletme ile yaptığı e-ticarettir. Bu e-ticaret şeklinde, mal ve hizmetler satıcıdan yine satmak üzere başka bir işletme tarafından satın alınır.

Bu sınıflandırma içerisinde işletmeden işletmeye e-ticarete nazaran daha az reklama yer verilmekle beraber, daha yüksek seviyede gelirin sağlandığı işlemlerin gerçekleştirilmesi söz konusudur. B2B; işletmeler, kamu kuruluşları ve kâr amacı gütmeyen kurumlar arasındaki çevrimiçi değişimleri ifade etmektedir.²²

İşletme-tüketici arası e-Ticaret (B2C-Business to consumer); olarak adlandırılan bu e-ticaret şekli, bireysel kullanıcı ile web ortamındaki satıcı arasında gerçekleştirilen e-ticarettir. Bu e-ticaret şeklinde, işletmenin web sitesi üzerinden tüketicilere doğrudan satış yapılmaktadır.²³

Genel olarak e-ticaret kapsamında tüketici ile firmalar arasında meydana gelen değişimler bu kategoriye girmektedir. E-ticaret günümüzde, elektronik ekonomi ve elektronik iş gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. E-ticaretin hacmi, bilgisayar ve internet teknolojilerindeki büyük gelişme ve değişimlerle her yıl katlanarak büyümektedir. E-ticaretin en hızlı büyüme gösteren şekli de B2C olarak adlandırılan işletme ile tüketici arasında gerçekleşen e-ticarettir.²⁴

²¹ Hasan Gül "İnternet Ekonomisi ve E-Ticaretin Vergilendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi** S.228 (Aralık 2011), (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

²² Halil Elibol ve Burcu Kesici, "Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret", (Çevrimiçi) <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-69CCi6fTAhUBOBQKHZX5BzsQFggqMAE&url=http%3A%2F%2Fdergisosyalbil.selcuk.edu.tr%2Ffsusbed%2Farticle%2Fdownload%2F736%2F688&usg=AFQjCNHYQCxbT-bKO0HKP1vS3nwyF9xiLg&sig2=yGcwjgwHtLoS8F22oJJlIg> (Erişim Tarihi: 15.03.2017)

²³ Raif Parlakkaya, "Elektronik Ticaret ve Muhasebe Uygulamalarına Etkileri", **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi** C.5, S. 2 (Aralık 2005), s. 170.

²⁴ Negehan Aydın, "Firmaların Web Sitelerinde Bulunması İstenilen İçerik ve Kalite Unsurları: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Kargo Firmalarının Web Sitelerine Dair Bir Çalışma" (T.C Gümüşhane

İşletme-devlet arası e-ticaret (B2G-Business to government); İşletmelerle kamu kuruluşları arasındaki ticari işlemleri kapsayan bu e-ticaret şekli; kamu ihalelerinin elektronik ortamda ilanı, tekliflerin elektronik ortamda verilebilmesi, vergi ödemeleri, gümrük işlemleri ve sosyal güvenlik işlemleri gibi işlemlerden oluşur.

Tüketici-devlet arası e-ticaret (C2G-Customer to government); E-devlete geçiş diğer bir deyişle kamu hizmetlerinin elektronik ortamda yapılmasını kapsayan bu e-ticaret şekline; ehliyet, pasaport işlemleri, evlilik, doğum ve ölüm kayıtları gibi işlemler örnek olarak verilebilir.

1.3 Mobil Ticaret (M-Ticaret)

Küreselleşme, yarım yüzyıldan beri dünyada refaha katkısı olan ekonomilerin kendi aralarında artan orandaki serbestliğin ve bütünleşmenin devamı olmaktadır. Ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda kimi değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya genelinde yayılımını ifade eder. Küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaret hacminde ve ticarete konu mal sayısında meydana gelen artışlar, uluslararası şirketlerin yeni yönetim tarzlarını keşfetmeleri, yeni finansal araçların bulunması ve yeni şirket kavramlarının ortaya çıkması, ülkelerin ekonomik ve finansal sistemlerinde önemli etkiler yapmaya başlamıştır. Ekonominin son yıllarda yaşadığı hızlı küreselleşme hareketi, mal, hizmet, işgücü ve sermaye piyasalarının daha fazla entegre ve rekabetçi olmalarını teşvik etmiştir. Ulusal ekonomik tabanları dikkate alarak kurulan vergi sistemleri üzerinde küresel ekonomi çok değişik etkiler yapmaktadır. Küreselleşmenin bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana getirdiği hızlı değişim, ticari faaliyetler için gerekli olan bilgi ve belgelerin elektronik ortama aktarılarak işlemlerin bu elektronik ortamda yapılabilmesine olanak sağlamış ve böylece e-ticaret kavramı gündeme gelmiştir.²⁵

1980'lerin ortasından itibaren uluslar arası alanda yaşanan gelişmelerin günümüzde yorumlanması yeni ekonomi denilen kavramın ortaya çıkmasını neden olmuştur

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Gümüşhane 2013, s. 9.

²⁵ Yoruldu, **a.g.m.**, (Çevrimiçi)

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

teknolojik gelişmeyle vücut bulan, büyük ölçüde dijitalleşmeye ve internete bağlı olan yeni ekonomi bilginin elde edilmesi, işlenmesi ve dönüştürülmesi ile birlikte dağıtılmasını, iletişimi sağlayan bilgisayar sisteminin fiziksel araçları ile birlikte, insan yardımı ile bütün süreci kontrol eden yazılımlar sayesinde ticaret hayatında daha aktif durumdadır. E-ekonomi işletmelerin gelirlerinin bir kısmının veya tamamını internetten veya internetle ilişkili ürün veya hizmetlerden sağlıyor olma durumudur.²⁶

E-ekonomiye ait ürünlerin sanal ortamda yapılan işlemlerinde nasıl vergileneceği ile ilgili olarak ortaya çıkardığı durumlardan birisi, elde edilen kazancın niteliğiyle ilgilidir. Kazancın türünün belirlenmesi, ödemenin yapıldığı işlemin mahiyetine bağlı bulunmaktadır. Gerçekten ödeme; bir ürün veya hizmet alımı için olabileceği gibi, bir gayrimaddi hakkın veya varlığın kullanımı veya kullanım hakkı için de olabilir. Kazancın niteliğinin belirlenebilmesi için kazanç getirici faaliyet karşılığında alınan meblağın mahiyetinin ortaya konulması gerekmektedir.²⁷

Mobil ticaretin ana uğraşı alanları; metin mesajlaşması ya da SMS olarak bilinen kısa mesaj servisi, mikro ödemeler, finansal hizmetler, lojistik, iletişim servisleri ve kablosuz müşteri ilişkileri yönetimidir. Elektronik ödemelerin yapılması aşamasında güvenlik sorunu ve işlemlerin kişiselliği mobil ticaretin yürütülmesinde başlıca zorluklar olarak ortaya çıkmaktadır. Telekomünikasyon piyasalarının özelleştirilmesi, yeni mobil operatörlere lisans verilmesi veya bağımsız düzenleyici bir yapının kurulması m-ticareti için iyi ve düzgün işleyen bir piyasanın oluşumuna yardımcı olmuştur. Mobil e-ticaret güvenli finansal işlem araçları sunarak günümüz e-ticaretinin altyapısını oluşturmaktadır. Tüketiciler, ödemeler ve finans işlemleri için mobil telefonları tercih etmektedir. Böylelikle kablosuz teknoloji sayesinde e-ticareti tüketicilerin eline ulaştırmaktadır²⁸. Son on yılda mobil e-ticaret vasıtasıyla son kullanıcılar diledikleri anda alım ve diğer işlemleri de anında yapmaya yöneltecektir. Mobil e-ticaret çözümleri, internet üzerindeki satıcı-tüketici ilişkisini geliştirmektedir. Son kullanıcılar yönünden mobil telefon sistemi e-ticarete iki şekilde katkıda

²⁶ Mehmet Akif Çakırer, **Elektronik Ticaret**, Bursa: Ekin Yayınevi, 2013, s. 42.

²⁷ Yoruldu, **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret>

²⁸ Ercan Alptürk, "Mobil Elektronik Ticaret" **E-Yaklaşım**, S.19 (Şubat 2005) (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5223&arananKey=ERCAN%20ALPTURK> (Erişim Tarihi: 11.03.2017)

bulunmaktadır. Birincisi bağımsız olma ve ikincisi de terminal çeşitliliğidir. Kablosuz sistemler sayesinde kullanıcıların servislere her yerden erişmeleri mümkün bulunmaktadır. Mobil telefonların yaygınlaşmasıyla da küçük avuç içi cihazların kişisel bilgisayarlardan çok daha geniş bir kullanıcı tabanına ulaşması beklenmektedir. Dolayısıyla, son kullanıcıların kullanışlılık, esneklik, güvenli işlemler ve kolaylık fonksiyonlarına sahip olduğunu gözlemlemektedir.

1.4 Mobil Sistemler

Mobil sistemler aşağıdaki ana başlıklar altında değerlendirilmektedir. Buna göre; söz konusu sistemler sırasıyla,

- a) Kablosuz Uygulama Protokolü (Wireless Application Protocol-WAP),
- b) Küresel Mobil Sistem (GSM),
- c) İkinci Nesil Altyapı Teknolojileri (2G Technologies),
- d) Paket Temelli İletişim Hizmeti (General Packet Radio Services-GPRS),
- e) Zenginleştirilmiş Küresel Mobil Sistemi (Enhanced Data for GSM Evaluation-EDGE),
- f) Üçüncü Nesil Altyapı Teknolojileri (3G Technologies),
- g) Hızlı Mobil Veri (High Speed Circuit Switched Data-HSCSD),
- h) Dördüncü Nesil Altyapı Teknolojileri (4G Technologies),
- i) Bluetooth Teknolojisi
- j) Temassız Yakın Alan İletişimi Teknolojisi (NFC) olarak sınıflandırılmaktadır.

Kablosuz Uygulama Protokolü (Wireless Application Protocol-WAP); İnternet servislerine mobil terminaller üzerinden erişimi mümkün kılan kablosuz uygulama protokolü olan WAP, mobil internet kavramının ilk aşamasıdır. WAP sayesinde bankacılık, basit bilgi servisleri ve bilet satışı ile şu an başlayan mobil internet uygulamaları mobil araçlar yoluyla zaman içinde satın alma, daha kapsamlı bilgi servislerine ulaşma ve görüntü, ses ve datanın birlikte iletimini gerçekleştirecek multi-medya uygulamalarına doğru yol açmıştır.²⁹

²⁹ Nilgün Özdamar Keskin, “Mobil Öğrenme Teknolojileri ve Araçları” **12.Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri**, Muğla Üniversitesi, Muğla 10-12 Şubat 2010 s. 492.

Küresel Mobil Sistem (Global System For Mobile Communication-GSM); GSM, ETSI tarafından Avrupa ülkelerinde tek iletişim standardı oluşturmak amacıyla geliştirilen ve daha geniş bir alanda benimsenerek kullanılan ve en yaygın iletişim ağı sistemidir. GSM, dünya üzerinde 179 ülkede yaklaşık 684.2 milyon kullanıcıya ulaşan başarılı bir mobil ağ altyapısı olarak tanımlanmaktadır.³⁰

İkinci Nesil Altyapı Teknolojileri (2G Technologies); Avrupa’da GSM operatörlerinin büyük bir bölümü devre anahtarlamalı ağlarla hizmet vermekteydi. Bu sistemlerin teorik kapasitesi tek kanaldan hızlı mobil data transferi olarak 14.4 kb/s’dir. Standart hız pratikte en fazla 9.6 kb/s’ye ulaşabilmektedir. Gerçekte iletişim, hız ağının yönetilmesi ve trafik yoğunluğundan çok az etkilenmektedir. Bu teknoloji ile 1 mb bir dosyanın mobil iletişim aracına indirilebilmesi 1 saatlik süre gerektirmektedir.³¹

Paket Temelli İletişim Hizmeti (General Packet Radio Services-GPRS); Ses iletişimine dayalı birinci nesil teknolojilerin yetersiz kaldığı alanlardan birisi olan veri iletimi konusunda gelişmiş bir teknolojik altyapı sistemidir. GSM sisteminin altyapısına eklenen bir yapıdır. Farkı, verilerin paketler halinde iletilmesidir. GPRS teknolojisi ile mobil alışveriş, mobil bankacılık hizmetleri, internet erişim, telemetri gibi birçok hizmet devreye alınacaktır. GPRS aynı zamanda üçüncü kuşak cep telefonu ağı olarak bilinen 3G (Third Generation) ağlarının başlangıcı sayılmaktadır.³² GPRS ses iletişimine dayalı birinci nesil teknolojilerin yetersiz kaldığı alanlardan birisi olan veri iletimi konusunda gelişmiş bir teknolojik altyapı sistemidir. GPRS, GSM sistemin altyapısına eklenen bir yapıdır. “Düğüm” olarak adlandırılan ve bilginin veri paketlerine eklenmesini sağlayan yapıların eklenmesi sistemine dayanmaktadır. GSM’den farkı, verilerin paketler halinde iletilmesidir. Bilgi bu teknoloji sayesinde teorik olarak 171.2 kb/s hıza ulaşarak ve veri paketleri haline getirilerek taşınmaktadır.³³

³¹ Sacide Güzin Mazman ve Yasemin Koçak Usluel, “Bilişim ve İletişim Teknolojilerinin Öğrenme-Öğretme Süreçlerine Entegrasyonu: Modeller ve Göstergeler”, C.1 S.1 (2011) (Çevrimiçi) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/etku/article/view/5000055480/5000052785> (Erişim Tarihi: 16.02.2017)

³² İbrahim Kırçova, Mobil Ticaret Rehberi, **İstanbul Ticaret Odası**, İstanbul, 2002 (Çevrimiçi) <http://docplayer.biz.tr/2400735-Mobil-ticaret-rehberi.html> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

³³ Sarısakal ve Aydın **a.g.m.**, s. 88

GPRS, birçok şebekenin kullanıcılarının veri uygulamalarına erişim sağlayabilmek için kullanmak durumunda olduğu verimli bir teknolojidir. GPRS, son kullanıcının mobil veri iletişimini, ‘devamlı sanal bağlantı’ durumunu ekonomik hale getirerek ve veri alımını ve gönderimini bugünkünden çok daha yüksek hızda mümkün kılarak önemli ölçüde geliştirir. GPRS, sadece bugünkü GSM teknolojisinin sunmakta olduğu veri hizmetlerine eşlik etmekle kalmaz, yarının 3. nesil hücresel ağları için planlanmakta olan veri iletişim yetilerini de şebekelere sağlar. GPRS, mobil iletişim teknolojisinde halen kullanılan devre anahtarlamalı (circuit-switched) yani kullanıcıya tahsis edilen bir tek hat üzerinden sürekli bağlantı yerine paket anahtarlamalı (packet switched), aynı hattı birden çok kullanıcının paylaştığı bir teknolojidir.³⁴

GSM ağlarının normal şartlar altında sunduğu 9.6 Kbps’lik iletim hızıyla karşılaştırıldığında bu değerler 3 ilâ 12 kat arasında değişen bir performans artışı ifade etmektedir. GPRS platformu aynı zamanda WAP tabanlı servisler için de ideal bir taşıyıcıdır.³⁵

Zenginleştirilmiş Küresel Mobil Sistemi (Enhanced Data For GSM Evaluation – EDGE); EDGE, mevcut teknolojileri daha da ileri götürmeyi amaçlayan bir teknolojidir. Amacı, daha hızlı iletişim (384 kb/s), ses ve görüntü dosyası iletimi gibi çoklu ortam özelliklerini desteklemek ve gelişmiş mesajlaşma imkanları sunmaktır.³⁶

Üçüncü Nesil Altyapı Teknolojileri (3G Technologies); Üçüncü nesil iletişim teknolojileri Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunications Union-ITU) tarafından tanımlanan ve IMT-2000 olarak adlandırılan bir dizi iletişim altyapı teknolojisine verilen genel addir. Üçüncü nesil teknolojilerin en önemli özelliği veri iletim hızının çok yüksek olmasıdır. ITU standartlarına göre bu hız şehir dışında saatte 120 kilometre hızla seyahat eden bir mobil kullanıcı için 144 kb/s, şehir içinde saatte 120 kilometrenin altında seyahat eden bir mobil kullanıcı için 384 kb/s ve saatte 10 kilometrenin altında bir hızla seyahat eden

³⁴ (Çevrimiçi) <http://f1r3.blogcu.com/gprs-nedir-nasil-kullanilabilir-4/574647> (Erişim Tarihi: 02.02.2017)

³⁵ Sarısakal ve Aydın **a.g.m.**, s. 85.

³⁶ Naciye Özdemir, “E-Ticaret Çerçevesinde Mobil Ticaretin İşletmelerin Rekabet Gücü Üzerinde Etkileri: Türk Finans Sektörü Uygulamaları”, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006, (Çevrimiçi), <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/592> (Erişim Tarihi: 03.02.2017), s. 45.

veya mobil olmayan kullanıcı için 2 Mb/s'dir. Üçüncü nesil iletişim teknolojileri özellikle ses, video görüntüsü ve yüksek hacimli veri dosyalarının daha kısa sürede transferini mümkün kılarken, veriye ulaşmaktan çok işlem yapmayı kolaylaştıran uygulamalarda kolaylık sağlayacaktır. Japonya'nın mobil telefon servisleri alanında en büyük şirketi olan NTT DoCoMo, WCDMA teknolojisi temeline dayalı olan 3G mobil servislerini sunmaya hazır hale gelen ilk şirkettir. WCDMA, eşzamanlı ses ve veri bağlantıları yapmanıza imkan veren, bu sayede resim gönderebileceğiniz ve telefonda konuşurken e-postanıza bakabileceğiniz farklı bir teknolojiye dayanmaktadır, bu yüzden sürekli bağlantıda kullanılabilir. ³⁷

Hızlı Mobil Veri (High Speed Circuit Switched Data-(HSCSD)); Hızlı mobil veri, GSM ağı üzerinde bazı düzenlemeler yapılmak suretiyle oluşturulan bir altyapı sistemidir. Hızlı mobil veri, GSM içinde 4 iletişim kanalını aynı anda kullanarak, iletişim hızını teorik olarak 4 katına çıkarmaktadır. Bu hız pratikte bu seviyelere çıkmasa da yaklaşık 28.8 kb/s olarak gerçekleşmektedir. Mobil operatörler daha etkin veri iletişimi sağlamak için bu hızı 44 kb/s seviyelerine çıkarmak için çalışmalarını sürdürmektedir. ³⁸

Dördüncü Nesil Altyapı Teknolojileri (4G Technologies); Dördüncü Nesil kablosuz teknolojisi ultra yüksek bant genişliği sağlayan mobil iletişim alanının yeni ve hali hazırda son aşamasıdır. Bu neslin en önemli iki temsilcisi Mikrodalga Erişim İçin Dünya Çapında Birlikte Çalışabilirlik (Worldwide Interoperability for Microwave Access-WiMax) ve Uzun Vadeli Evrim (Long Term Evaluation-LTE) adıyla bilinir. 4G'de amaç sabit veri iletim hızı olan 100Mbps'a ulaşmak, uçtan uca hizmet sunmak ve her yerde kesintisiz haberleşmeyi sağlamaktır. ³⁹

Bluetooth Teknolojisi; İsmi eski Danimarka kralı Harald Blatand'ın adından esinlenerek konulmuş bir isimdir ve Türkçe karşılığı mavi diş'tir. WPAN (Wireless

³⁷ Ergin Yılmaz ve Ertan Öztürk, "Yeni Nesil Kablosuz İletişim Teknolojileri Karşılaştırmalı Analizi" (Çevrimiçi) http://www.emo.org.tr/ekler/31a0d8b9f7e04e3_ek.pdf (Erişim Tarihi: 24.02.2017)

³⁸ Ahmet Daracı, 3.Nesil Mobil Haberleşme Sistemleri, Telekomünikasyon Kurumu Aralık 2002, s.13. (Çevrimiçi),

https://www.btk.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FSayfalar%2FArastirma_Raporlari%2F3_Nesil_Mobil_Haberlesme_Sistemleri.pdf (Erişim Tarihi:02.03.2017)

³⁹ Kübra Çalış ve Suat Özdemir Yeni Nesil Mobil Geniş Bant Teknolojileri ve Türkiye", Gazi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği (Çevrimiçi) <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/275.pdf> (Erişim Tarihi: 13.02.2017)

Personal Area Network) standardı üzerine bünyesinde geliştirilen, kablosuz bağlantı şekli olan Radyo Frekansı teknolojisidir (Radio Frekans Technology 'R.F.T.'). 2.4GHz ISM bandı (Industrial Scientific Medical Band)*, IEEE 802.11 (Bu kablosuz erişim standardı diğerlerine göre en düşük mesafeli olanıdır. IEEE 802.11b/IEEE 802.11g ye göre daha güvenilir olmasına rağmen bağlantı mesafesinin çok kısıtlı olması ticari ürünlerde kullanım oranını azaltmıştır) ve IEEE 802.15 radyo bantları üzerinde oluşturulan Kişisel Alan Ağları (Personal Area Network 'PANs') ile veri iletişiminin gerçekleştirilebildiği yeni nesil kablosuz veri iletişim/transferi teknolojisi standardıdır. Bilindiği üzere Bluetooth teknolojisi; cep telefonu bilgisayar, PDA(Cep bilgisayarı – PDA (Personal Digital Assistant - Kişisel Sayısal Yardımcı), taşınabilir küçük cep bilgisayarları. Küçük boyutlu bu bilgisayarlarda isim ve adreslerin saklanabildiği bir veritabanı, not defteri ve iletişim kurmayı sağlayan bölümler yer alır ve dijital kamera gibi birçok elektronik cihazı kısa dalga radyo sinyalleri kullanarak dar bant aralıkları aracılığı ile birbirine bağlar ve veri transferinin gerçekleşmesini sağlar.⁴⁰

İnsan-makine ve makine-makine bilgi alışverişinde kablo iletişimini ortadan kaldırarak basitleştirmeyi hedefleyen bir iletişim standardı olan bluetooth çeşitli cihazların kablosuz olarak iletişimini senkronize olarak gerçekleştirebilmektedir. Bu sistem kısa dalga radyo sinyallerini kullanarak birbirinden ayrı olarak çalışan cihazlar arasında bilgi senkronizasyonunu sağlamaktadır. Mobil cihazların daha işlevsel olmaları sürecinin en ilgi çekici teknolojilerinden biri olan bluetooth ise tüm bilgi ve iletişim aygıtlarının bağlantısında kullanılmak üzere Ericsson, IBM, Intel, Toshiba ve Nokia gibi önemli teknoloji firmaları tarafından önderlik edilen ve 600'den fazla organizasyon tarafından oluşturulan bir gruptur. Merkezi Danimarka'da bulunan Bluetooth, elektronik aygıtların birbirleriyle iletişime geçmelerini sağlamak için çalışmalarını sürdürmektedir.⁴¹

⁴⁰ Yılmaz ve Öztürk, **a.g.m.**, http://www.emo.org.tr/ekler/31a0d8b9f7e04e3_ek.pdf

*Birçok ülkede telsiz iletişimi için sertifika veya lisansa gerek olmadan belirli bir çıkış gücü sınırlamasına uyarak, üzerinden yayın yapılabilen banttır.

⁴¹ Sarısakal ve Aydın **a.g.m.**, s. 86.

Temassız Yakın Alan Teknolojisi (NFC); NFC, çoğu akıllı mobil telefonda bulunan bir teknoloji, kredi kartlarının, toplu taşıma kartlarının vb. elektronik kartların kullanılmadığı sadece teknoloji cüzdanını kullandığı bir sistemdir.

Akıllı telefon olarak adlandırdığımız son teknoloji haberleşme cihazı olan mobil telefonlar da bulunan temassız yakın alan iletişimi (NFC) teknolojisi, kullanım kolaylığı, esnekliği, rahatlığı ve güvenliği sayesinde birçok yenilikçi çözümlere olanak sağlamaktadır. NFC teknolojisinin hizmet alanlarının genişlemesini sağlayan önemli bir husus NFC teknolojisinin cep telefonlarıyla bütünleşik geliştirilmesidir. Mobil ödeme ve biletleme sistemleri, sadakat uygulamaları, erişim kontrol mekanizmaları, akıllı poster, akıllı reklâm ve tanıtım, sosyal ağ uygulamaları bu alanda söz konusu olan NFC uygulamaları olarak sayılabilir. Bu konuda mevcut ve gelecekte ortaya çıkabilecek benzer uygulamaların yaygın olarak kullanılabilmesi için ise güçlü, güvenli ve birlikte çalışabilen bir ekosisteme ihtiyaç duyulmaktadır.⁴²

1.5 Mobil Ticaret Kullanıcıları

Hızla gelişen kablosuz iletişim teknolojisi ve İnternetin sağladığı avantajlar sonucunda m-ticaret kavramı ortaya çıkmıştır. Dünyayı 24 saat açık küresel bir pazar yerine dönüştüren İnternetin sahip olduğu kısıtlar mobil iletişim araçlarıyla birlikte hızla ortadan kalkmaktadır. Öncelikle cep telefonu gibi mobil araçlar çok hızlı yayılmaktadır. Mobil araçlar yardımıyla sunulan mobil İnternet servisleri, kullanıcıların sabit bir bağlantı noktasına ihtiyaç duymasını gerektirmeden, onlara daha kişisel içerikler ve özel servisler sunmaktadır.⁴³

Bu servislerden bazıları cep telefonlarıyla ya da küçük mobil cihazlarla kullanılabilir şekilde özelleştirilmiştir. M-ticaret, “mobil telefon veya benzeri araçlar yardımıyla yapılan, mal ve hizmetlerin satın alınması ve ücretlerinin ödenmesi işlemlerine verilen genel bir isimdir.

⁴² Büşra Özdenizci vd., Yakın Alan İletişim Teknolojisi İncelemesi, Işık Üniversitesi Enformasyon Teknolojileri Bölümü (Çevrimiçi), <http://www.bmbb.info/dergi/index.php/dergi/article/view/49/42> (Erişim Tarihi: 13.02.2017)

⁴³ a.g.m., s. 87.

Yapılan araştırmalar m-ticaret kullanıcılarını ağırlıklı olarak, şehirde yaşayan yüksek gelir gurubuna mensup, yüksek öğrenimli orta yaşın altındaki erkeklerden oluşan, internet kullanmaya çok kısa bir süre önce başlamış olmalarına rağmen, internet ortamının güvenliği konusunda şüpheden duymayan ve daha çok sosyal olaylar ile ilgili satın alma yapanlar olduklarını göstermektedir.⁴⁴

M-ticaret kullanıcılarının gelecek nesli iki yıl veya daha kısa bir süreden beri internetle uğraşan fakat henüz hiç online alışveriş yapmamış gelecekteki müşteriler olarak sınıflandırılmaktadır. Kullanıcılar sistemin çalışması sırasında ödemelerinin güvenliğinden ve ürünün teslimi konusunda duydukları endişeyi en aza indiren sistemleri tercih etmektedir, burada kullanıcının alışkınlıkları ve ürünün uygun yollarla iletilmesinin önemi büyüktür. En çok yapılan satın alma türlerinin kitap, müzik, sosyal olaylara ait biletler, seyahat ve konaklama üzerine olmasının sebebi satın alınan ürünler ile pazarlanan ürünler arasında farkların en az oranda olmasıdır⁴⁵.

E-ticaretin geleneksel ticarete göre pek çok avantajları mevcuttur. İşlemlerin gerçekleştirilmesinde standart işlem yapmamızı sağlayan bilgisayar ve mobil ağlar, m-ticaretin artışı ile akıllı telefonlarında devreye girmesi ile üretimden tüketime ve tedarikte kolaylığın sağlanması, işlem maliyetlerinin azalması, ürün geliştirmenin hızlanması, tüketici tepkilerinin hızlı alınabilmesi, sunulan ürün seçeneklerinin çokluğu, tüketicilerin aldıkları ürünleri evlerinde teslim alabilmeleri avantaj⁴⁶ olarak sayılabilmekte ise de internette sayfası olan firmaların daha az bir kısmı e-ticareti kendi web sayfaları üzerinden yapmamaktadır. Dolayısı ile e-ticaret ve m-ticaret yapan ve ürünlerini bu platformlar üzerinden satmak isteyen firmalara aracılık eden e-ticaret kuruluşları ortaya çıkmaktadır.

Bilgisayar ağı, birden çok bilgisayarın kablolama ve farklı aktarma yöntemleriyle birbirleriyle veri alışverişinde bulunabildikleri ağdır. Açık bilgisayar ağı ise bir bilgisayar kullanıcısının ağı dahil olmasında otoriter bir kısıtlamanın ve merkezi bir yönetimin olmadığı bilgisayar ağıdır. Buna en iyi örnek internettir. İnternete dahil olabilmek ve dünya üzerinde internete bağlı milyonlarca bilgisayarla veri alışverişinde bulunmak için bir servis sağlayıcısından kullanıcı adı almak yeterli olmaktadır.⁴⁷ E-ticareti gerçekleştirmek için donanımı elde eden işletmeler, ayrıca bir de

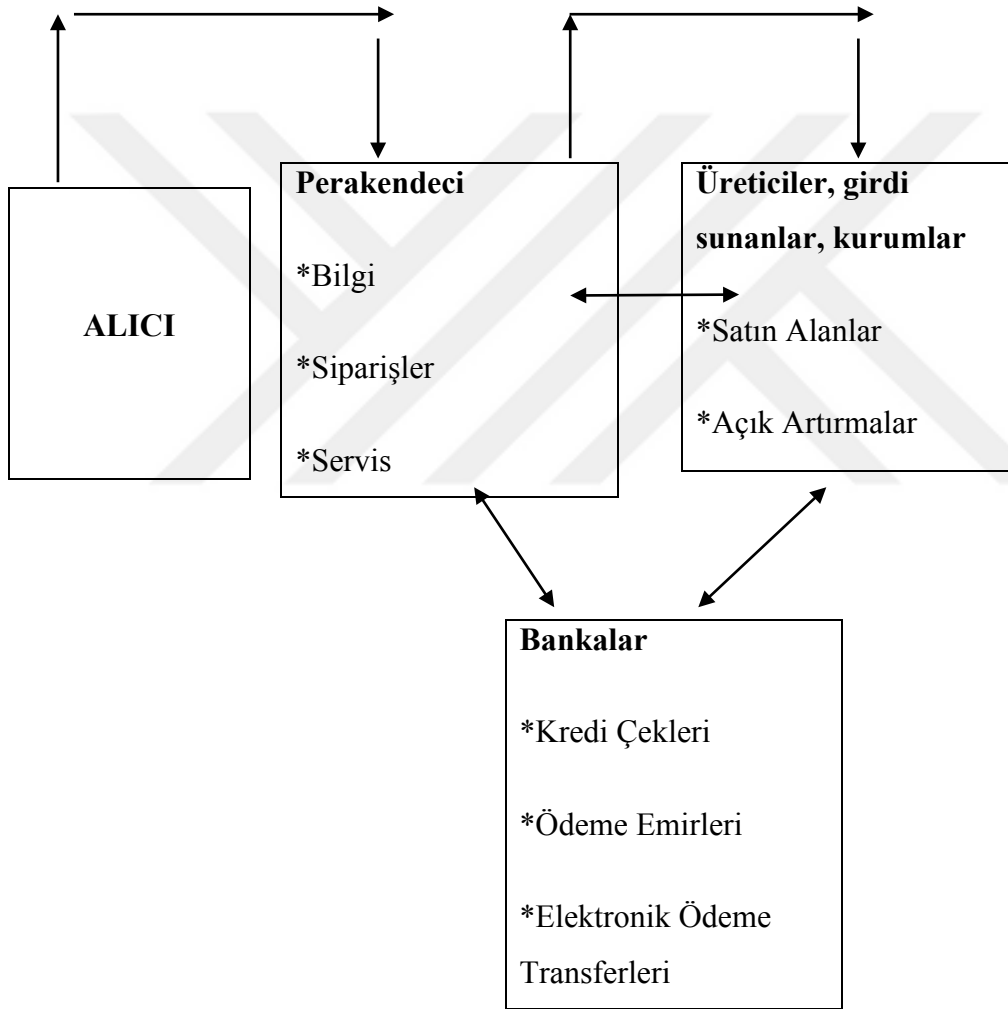
⁴⁴ Gazanfer Erbaşlar ve şükrü Dokur, **Elektronik Ticaret**, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016, s. 28.

⁴⁵ **a.g.e.**, s. 28.

⁴⁶ Erbaşlar ve Dokur, **a.g.e.**, s. 50.

⁴⁷ Ahmet Yeşil, **E-Ticaret**, İstanbul: Kum Saati Yayınları 2008, s. 47.

tüm ticari işlemlerin yapılmasını sağlayacak bütünleşik yazılım ve ara birimler edinmek durumundadır. Bunların en başında elektronik ödeme sistemleri gelmektedir. Elektronik ödeme sistemleri, elektronik fon transferi, kredi kartları, smart kartlar, borç kartları gibi mal ve hizmetlerin karşılığını otomatik olarak ödeyen veya kayıtlara geçiren internet temelli teknolojilerdir⁴⁸. Firmalar eğer isterlerse bu yapılan yazılımlara müşteri bilgilerini saklayan ve onların kullanım alışkanlıklarını bir profil olarak belirleyen diğer pazarlama programları da kullanılabilir.

Şekil 1: Mobil Ticarete Bilgi Akışı

⁴⁸ Nevzat Erdağ ve Emel Batuman, **Elektronik Ticaret El Kitabı**, İstanbul: Arıkan Basım Yayım, 2006, s. 33.

Şekilden de izleneceği gibi, son kullanıcı olarak adlandırılan bireysel alıcılar çevrimiçi perakendecilerden mal ve hizmetleri satın alırlar, perakendeciler, kendi girdi sunucularıyla veya aracı kurumlarıyla e-ticaret teknolojilerini kullanarak doğrudan bağlantı kurar. Bu arada da hem işletmeden tüketiciye hem de işletmeden işletmeye ödemelerde, elektronik ödeme sistemlerini kullanılır.⁴⁹

1.6 Elektronik Ticaretteki Ödeme Sistemleri ve Güvenlik

E-ticaret işlemleri sırasında ödemenin yapılma şekli, bu ödemelerin tahsilatı sırasında ortaya çıkan güven sorunu, ödeme sistemlerinin teknolojik gelişimi ve buna paralel olarak ödeme sistemlerinin güvenlik konusunu ön plana çıkarmıştır.

Güvenlik; İnternet üzerinden yapılan işlemlerde tarafların en büyük endişeleri ödeme bilgilerine kötü niyetli kişiler tarafından ulaşılarak bu bilgilerin habersiz bir şekilde kullanılarak maddi zarar uğratılmasıdır. Bu durumun dışında kişisel verilere ulaşılabilmesi ve yine bu verilerin kötü niyetli kullanılmalarıdır.⁵⁰ Bu endişeler alıcı ve satıcı tarafların birbirlerine elektronik ortamda gönderdikleri kimliklerden ve bilgilerden emin olmak ve bunların sadece ilgili taraflarca kullanılabilmesi için bir güvenliğe ihtiyaç hasıl olmuştur.⁵¹

E-ticarette en çok kullanılan güvenlik sistemleri; dijital imza, şifreleme teknolojileri, güvenlik duvarı, internet protokolleri gibi⁵² sistemler ile bu güven problemleri aşılmaya çalışılmaktadır.

Ödeme Sistemleri; E-ticaretin gelişebilmesi için ödeme sistemlerinin sağlıklı ve sorunsuz çalışması çok önemlidir, e-ticarete uygun güvenli bir ödeme sistemi gerçekten de alıcı ile satıcının yüz yüze gelmediği ve birbirini tanımadığı bu sanal ortamda hayati bir öneme sahiptir. Uygulamada, elektronik ortamda yapılan alışverişlerde yaygın olarak kredi kartı kullanılmaktadır. Bununla birlikte elektronik

⁴⁹ Erdağ ve Batuman., **a.g.e.**, s. 34.

⁵⁰ Gonca Telli Yamamoto, **E-Ticaret Kavramlar Gelişim ve Uygulamalar**, İstanbul: Kriter Yayınları, 2013, s. 156.

⁵¹ Çakırer, **a.g.e.**, s. 164.

⁵² Yamamoto, **a.g.e.**, s.157

para, akıllı (smart) kart, elektronik çek gibi ödeme araçları da zaman zaman kullanılmaktadır.⁵³

Kredi Kartı; Kredi kartı modern ve kolay kullanımı olan bir ödeme aracıdır. Kredi kartları aynı zamanda kısa vadeli faizsiz kredi sağlayan bir araç olduğu gibi nakit parayı fiziki olarak taşımamanın zorluklarını da ortadan kaldırmaktadır.⁵⁴

Son yılların önemli ödeme araçlarından olan kredi kartları aynı zamanda etkin bir kayıt ve belge niteliğine sahiptir. Geçmişe yönelik işlemlerin dahi görüntülenebildiği sistemler sayesinde nakit hareketleri kolayca gözlenebilmektedir. Temel sorunun ispat niteliğine sahip belgeden yoksun olmak olarak görüldüğü bir ortam için bu daha da önemlidir. Ödeme sistemlerinden en çok kullanılan kredi kartı vergi gelirleri açısından da önem taşımaktadır. Kredi kartı kullanıcılar açısından bir ödeme kolaylığı, vergi uygulayıcısı açısından da etkin bir takip aracıdır. Yeterli donanımın sağlanması, uzman personelin istihdamı ve gerekli yazılımların geliştirilmesi halinde daha da etkin vergi yönetiminden söz edilecektir.⁵⁵

Sanal Kart; Kredi kartı numaralarının başkaları tarafından elektronik ortamda ele geçirilmesi sorunundan doğan ve fiziki olarak bulunmayan limitlerini tüketicinin istediği şekilde daraltabileceği bir elektronik kart olan sanal kart güvenlik amaçlı olarak internet alışverişlerinde sıklıkla kullanılmaya başlanılmıştır.

Mobil Ödeme; Diğer ödeme sistemleri kredi kartı ve sanal kart kadar yaygın olmasa da çevrimiçi alışverişlerde kullanımları gelişmektedir ancak mobil ödeme sistemleri diğer sistemlere göre oldukça hızlı bir gelişim göstermektedir.

Mobil ödeme GSM operatörlerinin sanal cüzdanları tutan otorite olarak kullanıldığı ödeme şeklidir. Ödeme tutarı cep telefonu faturasına yansıtılır⁵⁶. NFC ile mobil ödeme sistemleri daha da gelişmiştir.

⁵³ Habib Yıldız, “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi” **Vergi Dünyası Dergisi** S. 255 (Kasım 2002) (Çevrimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3006> (Erişim Tarihi: 01.01.2017)

⁵⁴ Çakırer., **a.g.e.**, s. 146.

⁵⁵ Ömer Tekşen ve Muzaffer Tekin, “E-Ticaret İşlemlerinin Vergisel Açından Değerlendirilmesi”, **Yaklaşım Dergisi** (Şubat 2007) S.170, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

⁵⁶ Yamamoto, **a.g.e.**, s. 159.

1.7 Elektronik Ticaret İşlemlerinde Hukuki Altyapı

E-ticaretin yaygınlaşması için; kişisel bilgilerin güvenilirliği, yapılan ticarete sunulan ürünün istenilen ürün olarak tüketiciye ulaşabilmesinin güvenilirliği ve yapılan alışverişin hangi koşullarda iade edilebilir olduğu konusu önem taşımaktadır.

Türkiye'deki tüketicilerin büyük kısmı hala internet üzerinden yapılan alışverişe temkinli yaklaşmaktadır ve çevrimiçi alışverişini güvensiz bulmaktadırlar. Tüketicilerin bu güvensizliklerinin önüne geçilmesi ve kullanıcıların alışveriş alışkanlıklarının değişebilmesi için hem ödeme sistemlerinde hem hukuki alanlarda hem de devlet tarafından e-ticaret alt yapısı güçlendirilmeli ve teknolojik gelişmelere istinaden hızla güncellenmelidir.⁵⁷

Tüketiciler Türkiye'de yerleşik bir firmadan internet yoluyla mal ve hizmet satın alırsa Türk tüketici mevzuatı uygulanacaktır, yurt dışında bulunan bir firmadan internet yoluyla alışveriş yapılırsa yabancılik unsuru söz konusu olacağından, hangi kanunun uygulanacağı milletler arası özel hukuk ve usul hukuku hakkında kanun çerçevesinde çözülmektedir. MÖHUK m.26 (1)'e göre tüketicinin internet üzerinden yapmış olduğu yabancılik unsuru içeren satış sözlenmesinde hukuk seçimi yapılmamışsa tüketicinin mutad mesken hukuku yani Türk hukuku uygulanır.⁵⁸

Elektronik ortamda veya internet üzerinden yapılan sözleşmelerin hukuksal geçerliliği ülkelerin yaptığı kendi yasal düzenlemeleriyle yasal zemine oturmaya başlamıştır. Söz konusu sözleşmelerin hukuksal ve vergisel boyutu da her geçen gün önem kazanmaktadır. Elektronik Sözleşme ve Mesafeli Satış Sözleşmeleri İnternet üzerinden tüketicilere mal ve hizmet satışlarında elektronik sözleşmeler "Mesafeli sözleşme, satıcı veya sağlayıcı ile tüketicinin eş zamanlı fiziksel varlığı olmaksızın, mal veya hizmetlerin uzaktan pazarlanmasına yönelik olarak oluşturulmuş bir sistem çerçevesinde, taraflar arasında sözleşmenin kurulduğu ana kadar ve kurulduğu anda

⁵⁷ (Çevrimiçi) <http://eticaretmag.com/internette-alisveriste-tuketicinin-bilmesi-gereken-6-onemli-hak/> (Erişim Tarihi: 15.10.2106)

⁵⁸ Hakan Tokbaş ve Fehim Üçışık., **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**, Ankara: Bilge Yayınevi, 2015 s. 268.

dâhil olmak üzere uzaktan iletişim araçlarının kullanılması suretiyle kurulan sözleşmelerdir." şeklinde tanımlanır.⁵⁹

Tüketici, mesafeli sözleşmeyi ya da buna karşılık gelen herhangi bir teklifi kabul etmeden önce ayrıntıları yönetmelikte belirlenen hususlarda ve siparişi onaylandığı takdirde ödeme yükümlülüğü altına gireceği konusunda açık ve anlaşılır şekilde satıcı veya sağlayıcı tarafından bilgilendirilir. Tüketicinin bilgilendirildiğine ilişkin ispat yükü satıcı veya sağlayıcıya aittir. "Satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin siparişinin kendisine ulaştığı andan itibaren taahhüt edilen süre içinde edimini yerine getirir. Mal satışlarında bu süre her halükârda otuz günü geçemez. Satıcı veya sağlayıcının bu süre içinde edimini yerine getirmemesi durumunda tüketici sözleşmeyi feshedebilir." hükme bağlanmıştır. Şartları satıcı firmalarca önceden belirlenen bahse konu sözleşmelerin kurulması için; tüketicinin web sitesinde ön bilgileri (bilgilendirme formu) içeren sözleşme metnini okuyup buradaki şartları kabul etmesi (onay) gerekmektedir. Aksi halde sözleşme kurulmuş olmaz. Uygulamada genellikle bu onay satış sözleşmesinin sonundaki onay kutucuğunun işaretlenmesi suretiyle yapılmaktadır. Sözleşmeye konu satış işleminin ise, alıcının kredi kartı elektronik sözleşme, doktrinde genellikle EDI, e-mail, web sayfası ve Usenet kullanılarak yapılan sözleşmeler olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰

Bu duruma rağmen çevrimiçi alışverişe olan güvensizliğin sebeplerinden birinin tüketici haklarının yeterince bilinmemesi de olabileceği görüşünde olunmalıdır. İnternet üzerinden alışveriş yaparken hangi haklara sahip olduğunu bilmeyen bir tüketici bu mecralar üzerinden alışveriş yapmaktan çekinebilir. Bu sebeple tüketicilerin hangi haklara sahip olduklarını bilmeleri gerekmektedir. Aslında bakıldığında satın alma işlemi internetten olsa da olmasa da en temel düzeyde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile devlet tarafından korunmaktadır. Ancak online alışverişler 6 Mart 2011 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanan 4077

⁵⁹ Ertunç Aksümer, "E-Ticarette Damga Vergisi" **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi** MDERGI/8789 A.028 S.140 (Ağustos 2015), https://www.lebiblyalkin.com.tr/mevzuat/mevbank/dergi/lebib-yalkin-mevzuat-dergisi_mdergi_/2015-agustos-sayi-140_mdergi_8789a-00_/e-ticarette-damga-vergisi/e-ticarette-damga-vergisi.html?query=E-TİCARETTE+DAMGA+VERGİSİ (Erişim Tarihi 29.12.2016)

⁶⁰ Aksümer, **a.g.m.**, www.lebiblyalkin.com (Erişim Tarihi 29.12.2016)

sayılı Kanun'un 9/A maddesi gereğince Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmeliğe tabi tutulmaktadır.⁶¹

1.7.1 Mesafeli Satış Sözleşmesi

Mesafeli sözleşmeler, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a eklenen 9/A maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre mesafeli sözleşme, yazılı, görsel, telefon ve elektronik ortamda veya diğer iletişim araçları kullanılarak ve tüketicilerle karşı karşıya gelinmeksizin yapılan ve malın veya hizmetin tüketiciye anında veya sonradan teslimi veya ifası kararlaştırılan sözleşmelerdir.⁶² Mesafeli satış sözleşmesi 27 Kasım 2014 tarih ve 29188 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir, tebliğine istinaden aşağıdaki durumlar dışındaki satışlara mesafeli satış sözleşmesi uygulanabilmektedir.⁶³

- 1- *Finansal hizmetler,*
- 2- *Otomatik makineler aracılığıyla yapılan satışlar,*
- 3- *Halka açık telefon vasıtasıyla telekomünikasyon operatörleriyle bu telefonun kullanımı,*
- 4- *Bahis, çekiliş, piyango ve benzeri şans oyunlarına ilişkin hizmetler,*
- 5- *Taşınmaz malların veya bu mallara ilişkin hakların oluşumu, devri veya kazanımı,*
- 6- *Konut kiralama,*
- 7- *Paket turlar,*
- 8- *Devre mülk, devre tatil, uzun süreli tatil hizmeti ve bunların yeniden satımı veya değişimi,*
- 9- *Yiyecek ve içecekler gibi günlük tüketim maddelerinin, satıcının düzenli teslimatları çerçevesinde tüketicinin meskenine veya işyerine götürülmesi,*
- 10- *5 inci maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerindeki bilgi verme yükümlülüğü ile 18 inci ve 19 uncu maddelerde yer alan yükümlülükler saklı kalmak koşuluyla yolcu taşıma hizmetleri,*

⁶¹ (Çevrimiçi) <http://eticaretmag.com/internette-alisveriste-tuketicinin-bilmesi-gereken-6-onemli-hak/> (Erişim Tarihi: 15.10.2106)

⁶² Olcay Küçükpehlivan, "Sözleşmelerin İnternet Aracılığı İle Kurulması Ve Geçerliliği" (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 94.

⁶³ Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği. (27 Kasım 2014). Resmî Gazete. S. 29188.

11- Malların montaj, bakım ve onarımı,

12- Bakımevi hizmetleri, çocuk, yaşlı ya da hasta bakımı gibi ailelerin ve kişilerin desteklenmesine yönelik sosyal hizmetler,

Tüketici; mesafeli sözleşmenin kurulmasından ya da buna karşılık gelen herhangi bir teklifi kabul etmeden önce, sözleşme konusu mal veya hizmetin temel nitelikleri, satıcı veya sağlayıcının adı veya unvanı, varsa MERSİS numarası, tüketicinin satıcı veya sağlayıcı ile hızlı bir şekilde irtibat kurmasına imkan veren, satıcı veya sağlayıcının açık adresi, telefon numarası ve benzeri iletişim bilgileri ile varsa satıcı veya sağlayıcının adına ya da hesabına hareket edenin kimliği ve adresi, mal veya hizmetin tüm vergiler dahil toplam fiyatı, niteliği itibariyle önceden hesaplanamıyorsa fiyatın hesaplanma usulü, varsa tüm nakliye, teslim ve benzeri ek masraflar ile bunların önceden hesaplanamaması halinde ek masrafların ödenebileceği bilgisi, sözleşmenin kurulması aşamasında uzaktan iletişim aracının kullanım bedelinin olağan ücret tarifesi üzerinden hesaplanmadığı durumlarda, tüketicilere yüklenen ilave maliyet, ödeme, teslimat, ifaya ilişkin bilgiler ile varsa bunlara ilişkin taahhütler ve satıcı veya sağlayıcının şikayetlere ilişkin çözüm yöntemleri, cayma hakkının olduğu durumlarda, bu hakkın kullanılma şartları, süresi, usulü ve satıcının iade için öngördüğü taşıyıcıya ilişkin bilgiler, cayma bildirimini yapılacağı açık adres, faks numarası veya elektronik posta bilgileri, cayma hakkının kullanılmadığı durumlarda, tüketicinin cayma hakkından faydalanamayacağına ya da hangi koşullarda cayma hakkını kaybedeceğine ilişkin bilgi, satıcı veya sağlayıcının talebi üzerine, varsa tüketici tarafından ödenmesi veya sağlanması gereken depozitolar ya da diğer finansal teminatlar ve bunlara ilişkin şartlar, varsa dijital içeriklerin işlevselliğini etkileyebilecek teknik koruma önlemleri, satıcı veya sağlayıcının bildiği ya da makul olarak bilmesinin beklendiği, dijital içeriğin hangi donanım ya da yazılımla birlikte çalışabileceğine ilişkin bilgi, tüketicilerin uyuşmazlık konusundaki başvurularını Tüketici Mahkemesine veya Tüketici Hakem Heyetine yapabileceklerine dair bilgi gibi hususların tamamını içerecek şekilde satıcı veya sağlayıcı tarafından bilgilendirilmek zorundadır.⁶⁴

⁶⁴ Özlem Chalil, Kişisel Görüşme, 2016 (İstanbul Barosu Avukatlarından Baro Sicil No: 46419)

Bir sözleşmenin oluşturulması için tarafların karşılıklı ve aynı sonuca yönelmiş birbirine uygun irade açıklamasında bulunmaları gerekir. Bu açıklamalardan ilk yapılanına “icap”, ikincisine “kabul” denir. Satıcı, genellikle icap sahibi olarak karşı tarafın kabul etme yol ve yöntemlerini belirleme hakkına sahiptir. Alıcı, kabul eden olarak icap sahibinin koşullarını benimseyebilmesi için satıcının belirlediği “kabul” yol ve yöntemi son derece açık ve anlaşılır olmalıdır. Alıcı hangi davranışının kabul anlamı taşıdığını önceden bilebilmelidir.⁶⁵

Elektronik ve m-ticaret uygulamalarını satın almadan önce karşımıza çıkan ve uygulamayı mobil cihazlara indirmeden önce elektronik kabul şartlarına istinaden kabul ettiğimiz sözleşmeler içeriğinde yukarıda bulunan şartlar bulunmaktadır.

E-ticareti sağlama koşullarını gösteren sözleşmeden önce bu indirilecek uygulamaların tüketiciye elektronik olarak pazarlaması yapılmakta olup bu durum kısa bir süre önce yönetmelik ile düzenlenmiş ve bazı kurallara bağlanmıştır. Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmeliğin ilgili kısımlarına aşağıda yer verilmiştir.

1.7.2 Aracı Hizmet Sağlayıcılara İlişkin Yükümlülükler Ve Diğer Hususlar

Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik 15.07.2015 tarihli ve 29417 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Mayıs 2015’te yürürlüğe giren 6563 sayılı E-ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’a dayanılarak çıkarılmış olan söz konusu Yönetmelik, elektronik iletişim araçlarıyla yapılan ticari iletişime dair bilgi verme yükümlülüklerine ve ticari elektronik iletilerde uyulması gereken hususlara ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.⁶⁶ Buna göre aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin yükümlülüklerle ilişkin madde şu şekilde anılmıştır.

⁶⁵Bünyamin Gürpınar, “Elektronik Ticaretin Hukuksal Boyutları Üzerine”, (Çevrimiçi), <http://ab.org.tr/ab07/bildiri/217.doc> (Erişim Tarihi:06.02.2017)

⁶⁶ LBF Partners Hukuk ve Danışmanlık (Çevrimiçi), <http://www.lbfpartners.com/tr/yayin/ticari-iletisim-ve-ticari-elektronik-iletiler-hakkinda-yonetmelik-yayimlandi.html> Erişim Tarihi: 15.03.2017)

Madde 11⁶⁷

1- Hizmet sağlayıcı, önceden onayını aldığı alıcılara ticari elektronik iletileri kendisi gönderebileceği gibi aracı hizmet sağlayıcılar vasıtasıyla da gönderebilir.

2- Aracı hizmet sağlayıcı;

a- Hizmet sağlayıcı tarafından hazırlanmış içerikleri gönderir.

b- Ticari elektronik iletinin oluşturulabilmesi, gönderilebilmesi, alınabilmesi, depolanabilmesi ve alıcıların bilgilerinin saklanabilmesi ve işlenebilmesi için gerekli olan yazılım, donanım ile veri tabanı ve yönetim sistemini sağlar.

c- Bu Yönetmelikle hizmet sağlayıcı için öngörülen diğer yükümlülüklerin ifasına yönelik imkânı tanır.

3- Aracı hizmet sağlayıcı, gönderilen ticari elektronik iletilerin içeriğinde kendisine ait marka adı, ticaret unvanı veya işletme adı bilgilerinin en az birine yer verir.

4- Aracı hizmet sağlayıcı, hizmet sunduğu elektronik ortamı kullanan gerçek ve tüzel kişiler tarafından sağlanan içerikleri kontrol etmek, bu içerik ve içeriğe konu mal veya hizmetle ilgili hukuka aykırı bir faaliyetin ya da durumun söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir.

5- Aracı hizmet sağlayıcı başkaları adına, onların mal ve hizmetlerini tanıtmak, pazarlamak ya da işletmesini tanıtmak amacıyla ticari elektronik ileti göndermek için onay alamaz.

Madde 12⁶⁸

Hizmet sağlayıcı ve aracı hizmet sağlayıcı, bu Yönetmelik çerçevesinde yapmış olduğu işlemler ve sunduğu hizmetler nedeniyle elde ettiği verilerin, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla muhafazasından ve hukuka aykırı olarak bunlara erişilmesini ve işlenmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasından sorumludur.

⁶⁷ Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik. (15.07.2015). Resmi Gazete. S. 29417

⁶⁸ Ticari İletişim ve Ticari Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik. (15.07.2015). Resmi Gazete. S. 29417

Kişisel verilerin; üçüncü kişilerle paylaşılabilmesi, işlenebilmesi ve başka amaçlarla kullanılabilmesi için ilgili kişiden önceden onay alınması gerekir.

1.8 Kişisel Verilerin Korunması

Elektronik olarak yapılan işlemlerde kişisel verilerimizin korunması büyük önem taşımaktadır, elektronik araçlarla gerçekleştirilen etkinliklerin her birinin veri üretmesi durumu söz konusudur

E-ticaret uygulamalarında verilen elektronik hizmetlerin neticesinde kullanıcın bazı kişisel verilerine ulaşılmaktadır bu verilerin satıcı ile kullanıcı arasında kalmasına ve satıcının bu verileri nasıl kullanacağını açıklayan yönetmelik maddesi şöyledir:

1.9 Cayma Hakkı

Alıcı tarafından cayma hakkının kullanabilmesi için malın/hizmetin teslimat tarihinden itibaren 14 gün içinde ürünü iade etmek istediğine dair iradenin satıcıya bildirmesi gerekmektedir. Satıcı, alıcının talebini aldıktan sonra en geç 10 gün içerisinde, ürünü iade alıp bedelini alıcıya hiçbir masraf yükletmeksizin iade etmekle ve hatta iade kargo ücretini ödemekle yükümlüdür. Ürün, satıcıya iade edilirken teslimatı sırasında alıcıya ibraz edilmiş olan orijinal faturanın da iade edilmesi gerekmektedir. Faturanın iade açıklama bölümü varsa eğer bu bölüm doldurulmalı ve fatura, alıcı tarafından imzalanarak ürünle birlikte teslim edilmelidir.⁶⁹

1.9.1 Cayma Hakkının Geçerli Olmadığı Ürünler

Resmî Gazete’de Yayınlanan Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliğine istinaden taraflar aksini kararlaştırılmadıkça, tüketici aşağıdaki sözleşmelerde cayma hakkını kullanamaz:⁷⁰

- a) *Fiyatı finansal piyasalardaki dalgalanmalara bağlı olarak değişen ve satıcı veya sağlayıcının kontrolünde olmayan mal veya hizmetlere ilişkin sözleşmeler.*

⁶⁹ Önder Canpolat, “E-Ticaret ve Türkiye’deki Gelişmeler,” **Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşavirliği** S.8, (Mart 2001) s. 89.

⁷⁰ Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği. (27.11.2014). Resmi Gazete. S. 29188.

- b) Tüketicinin istekleri veya kişisel ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan mallara ilişkin sözleşmeler.
- c) Çabuk bozulabilen veya son kullanma tarihi geçebilecek malların teslimine ilişkin sözleşmeler.
- ç) Tesliminden sonra ambalaj, bant, mühür, paket gibi koruyucu unsurları açılmış olan mallardan; iadesi sağlık ve hijyen açısından uygun olmayanların teslimine ilişkin sözleşmeler.
- d) Tesliminden sonra başka ürünlerle karışan ve doğası gereği ayrıştırılması mümkün olmayan mallara ilişkin sözleşmeler.
- e) Malın tesliminden sonra ambalaj, bant, mühür, paket gibi koruyucu unsurları açılmış olması halinde maddi ortamda sunulan kitap, dijital içerik ve bilgisayar sarf malzemelerine ilişkin sözleşmeler.
- f) Abonelik sözleşmesi kapsamında sağlananlar dışında, gazete ve dergi gibi süreli yayınların teslimine ilişkin sözleşmeler.
- g) Belirli bir tarihte veya dönemde yapılması gereken, konaklama, eşya taşıma, araba kiralama, yiyecek-içecek tedariki ve eğlence veya dinlenme amacıyla yapılan boş zamanın değerlendirilmesine ilişkin sözleşmeler.
- ğ) Elektronik ortamda anında ifa edilen hizmetler veya tüketiciye anında teslim edilen gayrimaddi mallara ilişkin sözleşmeler.
- h) Cayma hakkı süresi sona ermeden önce, tüketicinin onayı ile ifasına başlanan hizmetlere ilişkin sözleşmeler.

Bu maddeye açıklama olarak şunlar sıralanabilir; kişiye özel olarak üretilen veya özel hale getirilen ürünler, niteliği itibariyle geri gönderilmeye elverişli olmayan ürünler; (İç çamaşırı, mayo, kozmetik gibi hijyenik durumu hassas olan ürünler; ürünün açılmamış ve denenmemiş olmasıdır.), alıcı tarafından açılmış olan ses veya görüntü kayıtları (DVD, CD ve Kaset vb.) ve basılı ürünler (Kitap, dergi vb.), yazılım programları ve bilgisayar sarf malzemeleri, çabuk bozulma tehlikesi olan veya son kullanma tarihi geçme ihtimali olan ürünler, fiyatı borsa veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda belirlenen ürünler (Külçe, Ziyet Altın/Gümüş kategorisindeki tüm ürünler vb.), tatil kategorisinden satın alınan otel, yurtiçi/yurtdışı turlar, gezi ve uçak

bileti gibi ürün ve hizmetler. Bu ürün ve hizmetlerin iptal/iadesi satıcı acente uygulaması doğrultusunda yapılır.

Cayma hakkı kapsamında ürün iadelerinde iade kargo ücreti satıcılara ait olduğundan dolayı; “Ücretsiz İade” ve benzeri ifadelerle sunulan kampanyalar gerçeği yansıtmamaktadır. Zira iade her tüketiciye, her satıcı tarafından tanınması zorunlu bir haktır ve her ne sebeple olursa olsun iade edilen malın kargo bedelini satıcılar yüklenmek zorundadır, malın tüketiciye fiziki tesliminden itibaren 14 gün içinde ürünü iade etmelidir ürünün değerinin azalması veya iadeyi imkânsız kılan bir nedenin varlığı, cayma hakkının kullanılmasına engel olmaz ve bu süreyi geçerli kılmaz ancak ürünün değerinin azalması veya iadeyi imkânsızlaşması alıcının kusurundan kaynaklanıyorsa, alıcının, ürünün değerini veya değerindeki azalmayı satıcıya tazmin etmesi gereklidir, bu durumda, satıcı zararını tazmin edebilmek için, ürün değerinin azalmasına ilişkin alıcı hakkında yasal yollara başvurabilir.⁷¹

1.10 Ürünü Teslim Alırken Özellik Gösteren Durumlar

E-ticaret ürünlerinin teslimi kargo veya ulusal posta yoluyla olmaktadır. Ürün size ulaştığı zaman mutlaka paketinin teslim esnasında kontrol edilmesi ve üründe bir hasar tespit edilmesi durumunda ise teslim görevlisine mutlaka zabıt tutturulması gereklidir. Hasarlı ürün teslimleri için teslim görevlileri zabıt tutmakla yükümlüdür. E-ticaretin klasik ticaret ile birlikte ticari hayatımıza girmesi ile birlikte doğan teknik ve hukuki işlemler ile birlikte teslim koşul ve şekilleri de güncellenmiştir.

⁷¹ Mustafa Topaloğlu, “İnternet Yolu ile Yapılan Satışlarda Tüketicinin Korunması”, der. Hakan Tokbaş ve Fehmi Üçışık, **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku Ve Uygulamaları** Ankara: Bige Yayınevi, 2015, s. 268.

2. BÖLÜM ELEKTRONİK VE MOBİL TİCARETİN VERGİLENDİRME KONUSU

E-ticaretin işletmeler tarafından kullanılmaya başlandığı ilk günden itibaren vergi idaresi vergi kaybına uğradığını düşünmüş ve bunları engellemek için çeşitli yollara başvurmuştur, vergi düzenlemeleri, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler karşısında yetersiz kalmış, e-ticaret, coğrafi sınırları kaldırması nedeniyle, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma imkanlarının artmasına yol açtığı görüşünde birleşilmiştir. Bu nedenle e-ticaretin nasıl vergilendirileceği konusu ulusal ve uluslararası bazda son derece yoğun çalışmalara sebep olmuştur.⁷²

Vergiler için söylenebilecek en temel ilke, vergilerin genel ve herkese uygulanabilir olmasıdır ve bunun istisnası olmamasıdır. Vergi uygulamaları ekonomik hayata zarar vermemeli ve adil olmalıdır. Kanun koyucu kamu giderleri ve ülkenin ihtiyaçları için koyduğu vergiyi toplarken ve bunu dağıtırken titizlik göstermelidir.

Vergi koyucu kanunlar hızla gelişen teknolojiye ve e-ticaret hızına ayak uyduramadığından, ekonomik hayatın gelişmelerine paralel bir seyir izleyememiş, ekonomik aktiviteler farklı şekillerde gelişirken bazı gelirlerin vergi dışında kalmaları engellenememiştir. Bu durum sonucunda hemen hemen aynı tarz ekonomik faaliyetlerden birisinin vergiye tabi diğerinin vergi dışı kaldığı durumlar olmuştur. Uluslararası bilgi akışlarında ekonomik faaliyetler yakından izlenmektedir. Bu konuda önemli çalışmaların yapıldığı OECD bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlere Türkiye hem uzman hem gözlemci olarak iştirak etmektedir.⁷³

Teknolojideki bu hızlı gelişme sonucu e-ticarete uyum sağlamaya çalışan vergi kanunlarının karşısına bir de m-ticaret uygulamaları çıkmış, kanun koyucunun işini

⁷² Çımat ve Yaman, **a.g.m.**,
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5299&arananKey=elektronik%20ticaret>

⁷³ Acar, **a.g.m.**,
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

iyice zorlaştırmıştır. Vergi kanunların dayandığı en temel ilke işletmenin yeri konusunda olduğundan dolayı mobil uygulamalar üzerinden yapılan e-ticaret vergilendirmesi ciddi sorunlara yol açmıştır.

Vergileme konusundaki sorunlar hem dolaysız (direkt), hem de dolaylı vergiler için söz konusu olmuştur. Dolaysız vergilerde, vergi mükellefinin daimî ikametgâhı ve vergilendirilecek gelirin kaynağı (ülke bazında) sorun teşkil etmektedir. Elektronik ortamda ticari faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin, daimî ikametgâhlarını ya da gerçek kimliklerini belirlemek ve gelir akışını izlemek güç olabilmektedir. Ayrıca, sayısal veri haline dönüştürülmüş bir üründen (örneğin, gerçek bir kitap vs.) elde edilecek gelir ile söz konusu gerçek ürünün geleneksel ticari ortamda satışından elde edilecek gelir farklı olacağından, bunların vergilendirilmesinde de eşitsizlik, vergi idareleri açısından vergi geliri kayıpları ihtimali olabilecektir.

Vergilendirme konusunu daha etkin hale getirebilmek için ödeme yollarının takip edilerek bu ödemelerin daha çok bankalar üzerinden yapılmasını sağlamak gereklidir.

En çok kullanılan ödeme araçlarından biri olan kredi kartı kullanımının takibi kayıtlarını sağlıklı tutulmasına ve verilerin sürekli olarak güncel izlenebilmesini sağlamaktadır. Sağlıklı veri sistemi mükellef için olduğu kadar idare için de önem taşımaktadır. Bonus, chip para, world puan gibi farklı işyerlerinde farklı puan ve para uygulamaları günümüzde harcamaları artırıcı bir nitelik arz etmektedir. Ülkelerin vergi uygulayıcılarının bankacılıkla eşgüdümlü çalışması sorunların çözümünde etkili olacaktır. Mükelleflerin nakit hareketleri ve mevduat hesaplarındaki değişmelerin gözlemlenebilmesine ilişkin farklı ülkelerdeki uygulamalar bu düzenlemenin işe yarayacağı bakış açısını getirmektedir.⁷⁴

Dolaylı vergilerde de benzer sorunlar mevcuttur. Tüketim, gümrük vergileri ve katma değer vergisinin tahakkuku ve tahsili konusundaki tartışmalar sürmektedir. Ancak, 1998 yılı sonunda Ottawa’da yapılan OECD Bakanlar Konferansı’nda da üzerinde anlaşmaya varılan husus, e-ticaret için mevcutlara ek bir vergi konulmaması olmuştur.⁷⁵

⁷⁴ Habib Yıldız, “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi” **Vergi Dünyası Dergisi** S. 255 (Kasım 2002) (Çevrimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3006> (Erişim Tarihi: 01.01.2017)

⁷⁵ Ömer Tekşen ve Muzaffer Tekin, “E-Ticaret İşlemlerinin Vergisel Açıdan Değerlendirilmesi”, **Yaklaşım Dergisi** (Şubat 2007) S.170, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

2.1 E-Ticaret ve Vergilendirme Sorunları

Bütün devletlerin kamusal harcamaları karşılayabilmek için birtakım gelirlere sahip olması gerekmektedir. Kamusal gelirlerin en önemlisi, vergi gelirleridir. Vergi gelirleri, zaman içerisinde ticaretin gelişimine göre çeşitlilikler göstermiştir. Bu değişikliklerden bir tanesi de daha 1970’li yıllara kadar gündemde yok iken günümüzde olmazsa olmaz hale gelen e-ticaret ve m-ticaretten elde edilen ve elde edilecek olan vergi gelirleridir.⁷⁶

Vergiyi doğuran olaylar, vergilendirmenin temelidir. Vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın ortaya çıkması ve hukuki durumun tamamlanması ile, vergi alacağı ya da başka bir deyimle mükelleflerin vergi borçları doğar. İnternet üzerinde yapılan işlemlerde vergiyi doğuran olayın kavranabilmesi açısından, fiziki mallar gibi somut ürünlerin yanında enformasyon ve veri kaynakları gibi dijital ürünlerin alışverişinin de yapılabilmesi dolayısı ile güçlükler ortaya çıkmaktadır. Kurumlar vergisi, gelir vergisi, gümrük vergisi vb. vergiler kanunlaşırken geleneksel ticaret yöntemleri esas alınarak tanımlamalar getirilmiştir. Dolayısıyla ticaretin küreselleştiği dünyamızda e-ticareti vergilendirmede çeşitli problemler ortaya çıkmıştır.⁷⁷

Sınır ve engel tanımayan e-ticaret işlemlerinden elde edilecek kazançların nasıl ölçüleceği, nasıl vergilendirileceği ve uluslararası e-ticaret söz konusu olduğunda vergi gelirlerinin ülkeler arasında nasıl pay edileceği çözülmesi gereken bir problem olarak karşımızda durmaktadır.⁷⁸

Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler karşısında mevcut yasal düzenlemeler yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğin temel sebeplerinden biri e-ticaretin coğrafi sınırları ortadan kaldırması nedeniyle ulusların kendi yasal düzenlemelerinin yeni ekonominin oluşturduğu küresel ticaret düzenine cevap verememesidir.⁷⁹

⁷⁶ Tekşen ve Tekin, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

⁷⁷ Çımat ve Yaman, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5299&arananKey=elektronik%20ticaret>

⁷⁸ **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5299&arananKey=elektronik%20ticaret>

⁷⁹ Tekşen ve Tekin, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

Vergi idaresinin teknolojik ve ekonomik gelişmeleri yakından izlemeye çalışmasına rağmen kamunun hantal yapısı nedeniyle teknolojik gelişmelere özel sektöre göre daha geç tepki vermektedir. Vergi idaresi bu sebepten dolayı dinamik ve aktif bir tavır sergileyememiştir, kamu kurumları içerisinde vergi konusu ciddi bir önem taşıdığı için e-ticaret konudaki yasal düzenlemelerin yapılması gelir idaresini için öncelikli konu olmuştur. Vergi idaresinin bu önceliğine rağmen, e-ticaretteki bu hızlı gelişim vergi hasılatında düşmeye yol açmıştır. Türk vergi sisteminde; belge düzeni, vergi kayıp ve kaçığının önlenmesinde temel kontrol noktasıdır. Her ne kadar, nakit hareketlerinin değerlendirilemeyişi bu sistem açısından bir eksik ve modern vergicilik açısından bir noksan sayılsa da Türk vergi sistemi tamamen kayıt ve belge düzeni merkezlidir. Belge düzeni, vergi kayıp ve kaçığının önlenmesinde temel kontrol noktasıdır. Her ne kadar, nakit hareketlerinin değerlendirilemeyişi bu sistem açısından bir eksik ve modern vergicilik açısından bir noksan sayılsa da⁸⁰ teknolojik gelişmeler belge düzenindeki ısrarı makul karşılamakta ve yasa koyucu bu tavrını sürdürmektedir. Kredi kartı mükellef açısından bir ödeme kolaylığı, gelir idaresi açısından da etkin bir takip aracıdır. Fakat, sistemin teknolojik altyapı ile desteklenmesi gerekmektedir. Bilgisayarlaşma mükelleflerin kayıtlarını sağlıklı tutmalarını ve verilerini sürekli ve güncel olarak izleyebilmelerini sağlamaktadır. Sağlıklı veri sistemi mükellef için olduğu kadar idare için de önem taşımaktadır.⁸¹

Son yılların önemli ödeme araçlarından olan kredi kartları aynı zamanda etkin bir kayıt ve belge niteliğine sahiptir. Geçmişe yönelik işlemlerin dahi görüntülenebildiği sistemler sayesinde nakit hareketleri kolayca gözlenebilmektedir. Gelir idaresi kredi kartlarındaki nakit hareketini takip etme konusunu geç olsa da uygulamaya başlamış ve vergi kaçaklarını kredi kartlı satışlarda ortadan kaldırmıştır.⁸²

Elektronik ortamda yapılan ticari ve mesleki faaliyetlerin nasıl vergilendirileceği ile ilgili yapılan çalışmalarda gelinen noktada e-ticaretin vergilendirilmesi konusunda geleneksel yollarla yapılan ticaretten çok da farklı bir vergilendirme yöntemi

⁸⁰ Tekşen ve Tekin, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

⁸¹ Tekşen ve Tekin, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

⁸² **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

uygulanmaması ön görülmüş, dolayısıyla vergileme alanında daha önce kabul görmüş, geleneksel ilkelerin e-ticarete de uygulanmasına karar verilmiştir.⁸³

E-ticaret ile klasik anlamdaki ticaret arasında vergilendirme farkına gidilmemesi kararındaki temel düşünce, e-ticaretin gelişme aşamasında olduğu, ancak orta ve uzun vadede e-ticaret akışında birçok değişiklik olabileceği, dolayısıyla bu ticaretin gelişmesini etkileyecek müdahalelerden kaçınılması gerektiğidir. E-ticaretin vergilendirilmesi konusunda benimsenecek yaklaşımın ana ilkeleri konusunda, ülkelerin kimi farklı öncelikleri olmakla birlikte, temelde en azından gelişmiş ülkeler arasında görüş birliği olduğu söylenebilir.⁸⁴

Vergi mevzuatları ile e-ticaretin sorunların şu ana başlıklarda toplayabiliriz.⁸⁵

- a) Vergi Usul Hukuku açısından,
- b) Gelir üzerinden alınan vergiler açısından,
- c) Harcamalar üzerinden alınan vergiler açısından sorunlar,
- d) Gümrük vergisinin uygulanması sorunu,
- e) Banka ve sigorta muameleleri vergisinin uygulanması sorunu

Bu problemler ilerleyen bölümlerde yeri geldikçe detaylandırılmış ve anlatılmıştır.

2.2 İşyeri Adresi Olarak Web Sitesi, E-Ticaret ve Vergi

Vergi kanunları mükellefinin daimî ikametgahından bahsederken fiziki olarak bulunan iş yerinden bahsetmektedir. Vergi kanunları fiziki bir işyerinin varlığını gerekli kılmakta olduğundan iş yerinin tarifini de yapmıştır.

İş yeri, OECD ve BM'nin çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin anlaşma modellerinde de tanımlanmaktadır. Bu anlaşma modellerine göre, bir teşebbüsün kazançları, diğer devlette yalnızca sabit iş yerine atfedilen miktarla ilgili vergilendirilmektedir. İşyeri ise bir işletmenin, işinin tamamen ya da kısmen yürütüldüğü yerdir. Bu kapsamda, yönetim yeri, şube, büro, fabrika, atölye ve doğal kaynakların elde edilmesine yarayan yerler ve benzerleri iş yeri olarak sayılmaktadır.

⁸³ Yıldız, **a.g.m.**, <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/3089>

⁸⁴ Yıldız, **a.g.m.**,

⁸⁵ Neslihan Coşkun, "Elektronik Ticarete Vergilendirme Sorunları Ve Uluslararası Düzeyde Çözüm Arayışlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi" **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 14. S. 1. (2005), s. 156.

Ancak, devletler imzaladıkları anlaşmalarda iş yerine dahil olan ya da olmayan unsurlar konusunda daha farklı düzenlemelere yer verebilmektedir. Anlaşmalarda iş yerine atfedilebilir kazancın tanımı ise “...aynı veya benzer koşullar altında, aynı veya benzer faaliyetlerde bulunan, tamamen ve ayrı bağımsız bir teşebbüsten ne miktarda bir ticari kazanç elde etmesi beklenecekse o miktarda bir kazanç...” şeklindedir. Bu tanıma göre, iş yeri aslında bağlı olduğu merkez işletmenin dışında, bağımsız bir işletme gibi kabul edilmekte ve merkezle olan işlemlerinin değerlemesinin emsallere uygun olması beklenmektedir.⁸⁶

Vergi sistemleri, ülkede yerleşiklerin elde ettikleri gelirlerin tamamını kapsayacak şekilde vergileme önermektedir. Bir başka deyişle bu kişilerin ülke içinden ve ülke dışından elde ettikleri gelirlerin tamamı vergilendirilmektedir. Bu husus ülkemizde de benzer şekilde uygulanmakta ve bu durumdaki mükellefler “Tam Mükellef” olarak isimlendirilmektedir. Gelir üzerinden alınan vergilerde ülkeler arası vergilendirme sorunları, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile kaynak ülke esasına göre vergileme yöntemine göre vergileme ile aşılmaktadır. Kaynak ülke esasında ise ikametgâh ve merkez önemli kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Geliri vergilendirilecek kişinin ilgili ülkede ikamet etmesi, fiziksel olarak orada oturuyor olması (orada devamlı kalıyor olması değil ikamet etme şartını sağlayan süre kadar kalması); kurumların ise kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkez ya da işlerinin fiilen meydana getirildiği veya yönetildiği yerin ilgili ülkede olması tam mükellef olarak vergilemede ülkemizde geçerli kural olmakla birlikte bu kural diğer ülkelerde de benzer şekilde uygulanmaktadır.⁸⁷

GVK'nın 6. maddesi ile KVK'nin 11. maddesi, işyeri merkezi ve vergilendirme karşısındaki durumu hakkında yerleşik olma ve gelirin Türkiye'den elde edilmesi gibi başlıca iki kriter üzerinde durmaktadır. Özellikle son on yıldaki gelişmeleri yakından izleyemeyen gelir idarelerinin internet üzerinden faaliyet gösteren işyerlerini faaliyete

⁸⁶N.Semih Öz, “Devletlerin Vergilendirme Yetkileri sınırının E-Ticaret Açısından Değerlendirilmesi”, **Maliye Dergisi**, (Çevrimiçi) http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md147/devletlerinvergilendirme.pdf (Erişim Tarihi: 08.11.2016) s.90-91

⁸⁷ Hasan Gül “ İnternet Ekonomisi ve E-Ticaretin Vergilendirilmesi”, *Yaklaşım Dergisi* S.228 (Aralık 2011), (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

başlama ya da faaliyet süreçleri ile ilgili herhangi bir hukuki düzenleme olmadığından denetleyebilmeleri ve vergisel prosedürlerini kontrol etme yetkileri şimdilik mümkün görülmemektedir. Sorun, büyük çaplı iş yapan çok ortaklı işletmeler açısından ele alındığında sistemde bir otokontrol kendiliğinden gelişecek belge ve kayıt düzeni kendiliğinden sağlanacaktır. Fakat sorun, küçük web adreslerinin sayfalarının bir köşesinde yer alan “sanal alışveriş, sanal mağaza, web dükkân” veya sadece hesap numarası olan tuşlara tıklanmasından sonraki aşamadır ki öncelikle KDV, sonrasında gelirin vergilendirilmesinde devlet aleyhine büyük kayıplar yaşanabileceği bir gerçektir.⁸⁸

Web sunucusu, web sitesinin işlemesi için gerekli veri ve yazılımı içeren bir bilgisayarı ifade etmektedir. Web sunucusunun uzaktan işletilebilmesi aslında vergileme konusunda oluşan birçok sorunun çözüme kavuşturulmasını zorlaştırmaktadır. İnternet ortamında gerçekleştirilen e-ticarette alıcı ile satıcının birbirlerinin kimliğini bilmemeleri ya da yanlış bilgilendirilmeleri mümkündür. Sanal ortamda yapılan alışveriş taraflar kendi rızaları ile beyan etmedikleri takdirde vergi idareleri dahil üçüncü bir şahsın haberdar olması söz konusu olmayabilir. Bu belirsizlik alıcı ve satıcının kimliklerinin ve ikametgahlarının bilindiği ilkesine göre oluşturulmuş mevcut vergi sistemlerini etkilemiş ve tüm vergilendirme sürecinde belirsizliğe neden olmuştur. Ayrıca bu durum vergi kaçırma eylemlerine uygun ortamı hazırlamıştır.⁸⁹

Burada e-ticaretin vergilendirilmesi hususunda bazı noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. İlk olarak e-ticaretin vergilendirilmesi mevcut vergileme ilkelerine katkıda bulunmalı, ikinci olarak da geleneksel ticarete göre vergilendirme hususunda ayrımcılığa yol açmamalıdır. Ayrıca devletlerin vergilendirme yetkisini kullanırken finansal özerkliklerinin korunması, e-ticaretin vergilendirilmesinin ülkeler arasında

⁸⁸ Acar, a.g.m.,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

⁸⁹ Neslihan Coşkun, “Elektronik Ticarete Vergilendirme Sorunları Ve Uluslararası Düzeyde Çözüm Arayışlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi” **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 14. S. 1. (2005), s. 154.

adil bir dağılımla gerçekleştirilmesi ve son olarak ne çifte vergilendirme ne de vergi dışı kalmaya yol açmaması prensip olarak kabul edilmiştir.⁹⁰

Konu, verginin hangi ülkede tahsil edilip hangisinin gelir hanesine yazılacağı noktasından ele alındığında KDV ve gelir yoluyla elde edilmesi gereken vergilerin çoğunluk itibariyle mal ve hizmeti satan ülkelere kaydı; satın alan ve tüketen ülkelerin de bu vergi yükünü taşıdıkları görülmektedir.⁹¹

2.3 Gelirin Niteliği

Bilindiği üzere gerçek kişilerin safi kazanç ve iratları “**Gelir vergisi**”nin; kurumların safi kazançları da “**Kurumlar Vergisi**”nin kapsamına girmektedir. Gelir üzerinden alınan vergilerde, “**gelirin elde edilmesi**” ile vergiyi doğuran olay gerçekleşmektedir. Kazanç ve iratlar; gerçek kişi tarafından elde edildiğinde gelir vergisinin, kurum tarafından elde edildiğinde ise kurumlar vergisinin konusuna girmektedir. E-ticaretten doğan kazanç ve iratlar, Türkiye’de, “**193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu**” marifetiyle gelir vergisine tabi tutulmaktadır.⁹²

Bu problemlerden gelirin niteliğine ilişkin tartışma; bu bir ticari kazanç mı? yoksa gayri maddi hak olarak mı? değerlendirilecek şekilde özetlenebilir. Bu gelirin ticari kazanç olması halinde siparişi teslim eden ülkede vergilendirme yapılacağı ancak gayri maddi hak olarak kabul edilmesi halinde ise siparişi teslim alan ülkede stopaj yolu ile vergilendirmenin yapılması gündeme gelecektir. Bu tartışmaların neticesi OECD model anlaşması doğrultusunda genel bir konsensüs oluşmuş ve indirilen dijital ürün yeniden satışa konu edilmek veya üretilmek üzere edinilmiş olması halinde gayri

⁹⁰ Acar, **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

⁹¹ **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

⁹² Yoruldu, **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret>

maddi hak, yok eğer kişisel tüketime konu edilmek üzere edilmişse de ticari kazanç olarak nitelendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir.⁹³

2.4 Vergilendirme Yetkisi

Uluslararası vergi hukukunda mükellefiyetin ve dolayısı ile vergilendirme yetkisinin belirlenmesinde “uyrukluk”, “ikamet” ve “kaynak” ilkeleri temel alınmaktadır. Kaynak ilkesinde gelirin doğduğu yerde vergilendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. İkamet ilkesinde ise bir kısım göstergelerden hareketle ekonomik ve sosyal ilişkilerin yoğunlaştırıldığı ülke ile bağlantı kurulmak suretiyle ikamet ve dolayısıyla mükellefiyet belirlenmektedir, uyrukluk ilkesinde ise mükellefiyet vatandaşlığa bağlanmıştır. Bütün bu ilkelerin uygulanması uluslararası düzeyde faaliyet gösteren vergi mükellefleri için çifte vergilendirme ve benzeri durumlarla karşılaşılması neticesini doğurmuş, bu aksaklıkları gidermek için de devletler mevzuatlarında tam ve dar mükellefiyet kavramlarına, yurt dışında ödenen vergilerin yurt içinde ödenecek vergilere mahsup imkanlarına yer verilmiştir ek olarak taraf devletler arasında çifte vergilendirmeyi önleme antlaşmaları hayata geçirilmiştir.⁹⁴

Konu ile ilgili olarak Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı vermiş olduğu özeltede; *“Diğer taraftan, bir internet sitesi üzerinden elde edilen ticari kazancın diğer Akit Devlette vergilendirilmesi belli şartlar altında mümkün olabilmektedir. Buna göre, bir Akit Devlet teşebbüsüne ait internet sitesi tek başına bir işyeri kabul edilmemekte olup, söz konusu sitenin yüklendiği veya söz konusu siteye ulaşım imkânı sağlayan sunucunun (server) diğer Devlette sabit olması durumunda teşebbüs için bu diğer Devlette işyeri oluşmuş sayılmaktadır. Bu nedenle ABD mukimi şirketin internet sitesi üzerinden Türkiye'den elde ettiği ticari kazancın Türkiye'de vergilendirilmesi için siteye ilişkin sunucunun Türkiye'de bulunması gerekmektedir”*⁹⁵ şeklinde ifade edilmiş bulunan durum temelde halen internet sitesinin bir işyeri olmadığı kabulüdür.

⁹³ Adil Aydın, “e-Ticarette Vergilendirme Yetkisi” **E-Yaklaşım**, S.267 (Mart 2015), (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=26985&arananKey=e-ticarette%20vergilendirme> (Erişim Tarihi:30.10.2016)

⁹⁴ Aydın, **a.g.m.**,

⁹⁵ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı (Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü) Özeltesi, “**Dar mükellef kişinin yurt dışından internet aracılığıyla Türkiye'de satış yapması hk.**”, S.B.07.1.GİB.4.34.16.01-GVK 37-2410 (30.12.2011)

Gelirin ticari kazanç olarak kabul edilmesinin doğal bir sonucu olarak KVK'nın 30. maddesine dar mükellef kurumların vergilendirilmesi esasında stopaj kesintisi uygulanacak gelirler arasında ticari kazanç sayılmadığından ve ticari kazancın vergilendirilebilmesi için işyeri veya daimi temsilci arandığından bu gelir, geliri elde edenin kârı sayılacak ve Türkiye'de vergilendirilmeyecektir. Nitekim Gelir İdaresi Başkanlığı farklı zamanlarda vermiş olduğu özalgelerde bunun ticari kazanç olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve stopaja yer olmadığını ifade etmiştir.⁹⁶

Vergi sistemimiz vergilendirme yetkisinin temel ilkelerinden ikamet ilkesi doğrultusunda düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'de yerleşik/iş merkezi-kanuni merkezi bulunanların Türkiye içinde/dışında veya Türkiye'de yerleşik olmayıp burada bir işyeri/daimi temsilci bulunduranların bunlar aracılığı ile Türkiye'de elde ettiği kazançlar gelir ve kurumlar vergisinin konusuna girmektedir.

Ancak gelişen teknoloji ile birlikte yurt dışında bulunan gerçek kişi/kurumların Türkiye'de vergi kanunlarının öngördüğü şekilde işyeri/daimi temsilci bulundurma mecburiyetlerinin kalmadığı ve vergi mükellefiyetinden kaçınmak için bu konuda özellikle hassas davrandıkları görülmektedir.

Konu temelde vergilendirme yetkisi tartışması olup konunun taraflarının firmalar ve devletler olmaktan çıkarılıp uluslararası platformlarda bir netliğe kavuşturulması, artık neredeyse yıllık hacmi bir trilyon dolara ulaşan yeni dönem ticaret yapma şeklinin etkili biçimde vergilendirilebilmesi için elzemdir.⁹⁷

2.5 Elektronik ve Mobil Ticaret İşlemlerinin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Problemler

Milli sınırların ortadan kalkmış olması, malların fiziki mevcudiyeti ve fiziksel teslim gerekliliğinin bulunmamasına bağlı olarak e-ticaret işlemlerinin vergilendirilmesinde birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bunların uluslararası vergilendirme göz önüne alınarak değerlendirilmesi gereklidir. Uluslararası vergilendirme; bir ülkeden diğer bir ülkeye yapılan sınır ötesi ticaret neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir uluslararası

⁹⁶ Aydın, a.g.m.,

⁹⁷ Aydın, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=26985&arananKey=e-ticarete%20vergilendirme>

ticaret neticesinde elde edilen gelir; hem özel ilişkisi nedeniyle transferin yapıldığı ülkede hem de ekonomik ilişkisi nedeniyle gelirin elde edildiği ülkede birden vergilendirilebilmekte ve bu durumda çifte vergilendirme sorunu ortaya çıkabilmektedir. Bu problem genel olarak uluslararası ticarete taraf iki ülke arasında yapılan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması ile çözümlenme yoluna gidilmektedir. E-ticaretin vergilendirilmesi bakımından ortaya çıkan problemler şu şekilde belirtilebilir.⁹⁸

Vergi hukukumuzda, işyeri; gelirin elde edildiği yer olarak geçmektedir. Bu tanım kapsamına göre, internette site adresi olarak karşımıza çıkan alışveriş yerlerinin konumu ne olacaktır? İnternet üzerinden yürütülen işlemlerde geliri doğuran faaliyetler; birden fazla ülkede gerçekleşirse, vergilendirme yetkisi kim tarafından kullanılacaktır? Belki, bütün bunlardan daha da önemlisi verginin kim tarafından tahsil edileceği ve gelirin hangi ülkede kalacağıdır. Bütün bu sorulara geleneksel vergi tekniği yöntemleriyle cevap vermek mümkün değildir. İnternet ortamında oyunun kuralları farklıdır ve bundan dolayı yeni kurallara ihtiyaç vardır. Sanal işyeri, web market, netyeri, web/net dükkân... vb. örneklerde de görüleceği gibi vergi idaresi uygulamada meydana gelebilecek muhtemel vergi kayıplarına karşı savunmasızdır. İdarenin müdahalelerinde ise; iki potansiyel risk bulunmaktadır. Birincisi, yeni düzenlemelerin internet ticaretini baltalayabilmesi, ikincisi ise, interneti bir vergi cennetine dönüştürebilmesidir.⁹⁹

Türkiye’de ticari ve mesleki kazançlarda kazancın elde edildiği ülke tarafından vergilendirilmesi işyeri ve sabit yer kriterine bağlanmıştır. İşyeri sabit yer kriterlerinin özelliği bir yere bağımlılıktır. Bu özelliği nedeniyle işyeri ve sabit yer gibi kavramlara sanal ortamda gerçekleştirilen ticari ve mesleki faaliyetleri vergilemek için uygun bir kriter değildir. Uluslararası literatürde uzun uzun tartışılan bu sorunun çözümü için farklı öneriler geliştirilmiştir.¹⁰⁰

⁹⁸ Birol Ubay, “Elektronik Ticaretin Vergilendirmesinde Avrupa Birliği ve OECD yaklaşımları”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S. 381 (Mayıs 2013) s. 117.

⁹⁹ Acar, **a.g.m.**,
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

¹⁰⁰ Şaban Kayıhan ve Habip Yıldız, **Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık., 2004, s. 191.

Günümüzde sık karşılaştığımız bir başka kaçınma yöntemi ise şube veya bayi açmadan internet ortamından satış yapılmasıdır. Bu şekilde daha az eleman çalıştırılmakta ve ücretlerden kesilerek vergi dairesine yatırılacak gelir vergisi ve damga vergisinde azalma ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda emek yoğun teknolojilerden teknoloji yoğun tekniklere geçilmesi de aynı sonucu doğuracaktır. Daha az eleman istihdamı gelir ve damga vergisinde azalmaya yol açacaktır. Dolayısıyla ülkenin teknoloji seviyesinin artmasının hazineye bu bağlamda bir vergi kaybı getirebilmesi de söz konusu olabilecektir. Ancak bunun yanında teknoloji yoğun yatırımların artmasının ihracatı, milli geliri ve ülkenin vergilendirilebilir kapasitesini de artıracığı bilinen bir gerçektir.¹⁰¹

2.6 Ekonomik İlişkinin Belirlenme Zorluğu

Ekonomik ilişkinin belirlenmesi bakımından, ticari işlemin yerinin açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Geleneksel ticarete, ticarete konu olan malların fiziksel mevcudiyetinin ve fiziksel tesliminin olması nedeniyle ticari işlemin yerini tespit etmek oldukça kolaydır. Ancak e-ticarete, izlemlerin sanal ortamda gerçekleşmesinden ötürü ticari işlemin gerçekleştiği vergisel yetki alanını açıkça tespit etmek her zaman kolay değildir.

Daimî işyerinin varlığının tespiti; Gelir üzerinden alınan vergiler, gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan kişisel gelir vergisi ve kurumların toplam safi kazançlarından objektif esaslara göre alınan kurumlar vergisi olarak ikiye ayrılırken e-ticaretin coğrafi sınırlarla kayıtlı olmaması sebebi ile bu ticaret biçiminin vergilendirme sürecinde gelir ve kurumlar vergisiyle ilgili olarak, diğer ülkelerde olduğu gibi, mükellefiyet biçiminin tespiti, gelirin elde edildiği yer, gelirin niteliği ve matrahının tespiti gibi konularda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.¹⁰²

Birçok çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasında, taraf ülkeler, kendi topraklarında daimi işyeri bulunan ticari işletmelerin kârlarını vergilendirmeyi amaçlamaktadır. Burada vergilendirmedeki temel gereksinim mutlaka bir işyeri bulunması ve mutlaka bir süreklilik arz etmesidir. E-ticaretin vergilendirilmesi bakımından ortaya çıkan ana

¹⁰¹ Yusuf Kıldış “Türk Vergi Siteminde Vergiden Kaçınma” **Vergi Dünyası Dergisi**, S.309 (Mayıs 2007), (Çevrimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=4690> (Erişim Tarihi:26.12.2016)

¹⁰² **a.g.m.**, s. 191.

problem, sınır ötesi ticaretin gerçekleşmesi için herhangi bir işyerine ihtiyaç olmamasıdır. Maddi mallar bakımından, sınır aşan ticarete gümrük ve posta engelleri kaynak tespiti bakımından belirleyici olabilmektedir. Ayrıca sevkiyat adresi ve varış yeri de bilinmektedir. Ancak satıcının vergi cenneti bir ülkede yerleşik olması durumunda, ülke topraklarında mukim olmayan bir şirkete milli vergi kanunlarını uygulamak zorlaşmaktadır. Bu gibi durumlarda doğal seçenek, özellikle mukim olmayan şirkete ulaşılamadığında ülkede mukim olan alıcıyı vergilendirmektir. Günümüzde mobil telefonları internet ile bütünleştiren kablosuz erişim uygulamalarının gelişimi ile birlikte e-ticaretin yerini m-ticaret almaya başlamıştır. Bu durum ticari işletmelerin menşei yerini görünmez hale getirmekte ve bu durumda e-ticaretin vergilendirilebilmesi bakımından ülkeler için var olan olumsuzlukları artırmaktadır.¹⁰³

Mükellefiyet ile ilgili yaşanan soruna bakıldığında; kişi ve kurumların elde ettikleri gelirleri nedeniyle hangi ülkede vergilendirileceklerinin tespitinde genellikle mukimlik ilkesi öne çıkmaktadır. Buna göre GVK'ya göre tam mükellef olunabilmesi için mükelleflerin Türkiye'de de yerleşmiş olması ya da resmi daire ve müesseselere bağlı olup, bu kurum ve kuruluşların işleri dolayısıyla yurt dışında oturan Türk vatandaşları olması gerekir. KVK'ya göre kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlar tam mükellefiyet esasında vergilendirilecektir.¹⁰⁴

E-ticareti vergilendirme kabiliyeti, ağırlıklı olarak ülkelerin e-ticareti vergilendirme tutumları, ülkelerarası işbirliği ile teknolojik ve hukuki altyapı ile ilgilidir. Mevcut haliyle internet üzerinden yapılan ticaret vergi kayıp ve kaçaklarına elverişli bir ortam sunmaktadır. Elektronik ortamda yapılan küresel ticaret, ülkelerin vergi gelirlerini vergiden kaçınmayı kolaylaştırarak ve ekonomik faaliyetleri düşük vergi oranlı ülkelere kaydırarak azaltabilecektir. Ancak şimdiye kadar şirketlerin vergi ödmeden kaçınmalarının kişilerin vergiden dolayı yer değiştirmelerinin veya internet vasıtasıyla mal ve hizmet alımlarının ne kadarlık bir vergi kaybına neden olduğu bilinmemektedir. E-ticaret ile birlikte ülkelerin vergileme imkânları kısıtlanmaktadır. Her ülke kendi vatandaşının vergilendirilebilir bütün işlemlerini vergilemek istemekte, bununla

¹⁰³ Aydın, **a.g.m.**,) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=26985&arananKey=e-ticarette%20vergilendirme>

¹⁰⁴ Kayıhan ve Yıldız, **a.g.e.**, s.188.

birlikte e-ticaret ile birlikte işlemlerin hangi ülke tarafından vergilendirildiği tam olarak anlaşılammaktadır. İnternet ile birlikte devletlerin hakim oldukları coğrafya üzerindeki kendi mukimlerini vergilendirme istekleri, internetin sunduğu olanaklar ile birlikte mukimliğin ve işyerlerinin sınırının tam olarak bilinmemesi ve hareketliliğin artması nedeniyle sınırlandırılmış bulunmaktadır. Ayrıca e-ticaret ile birlikte ticaret yapan firmaların klasik yapıya göre küçülmesi ve aynı zamanda sayılarının artması vergi idarelerinin iş yükünün artmasına ve denetimin zorlaşmasına sebep olmaktadır. E-ticaret ile birlikte işlem hacminin tespiti de zorlaşmaktadır. İnternetin küresel kullanılabilirliği nedeniyle e-ticarete konu işlem ile ilgili bilgi elde etme imkanı da kısıtlı bulunmaktadır. E-ticareti gerçekleştiren taraflar her zaman aynı ülkenin mukimi olmayabilmektedir. Bu nedenle bazı bilgiler elde edilebilse dahi bu bilgilerin teyidini yapmak da oldukça güçleşmiş durumdadır.¹⁰⁵

2.7 Elektronik ve Mobil Ticaretin Vergi Matrahının Hesaplanması Açısından Değerlendirilmesi

Matrah, vergi borcunun hesaplanabilmesi için, vergi tarifesinin üzerine uygulandığı değerdir. Türk vergi sisteminde matrah, gayrisafi gelirlere yapılan giderlerin düşülmesi üzerine bulunur. E-ticaret işlemlerinde yapılan faaliyetlerde matrahın belirlenmesi sırasında özellikle kaynak teorisine göre sorunlar söz konusu olmaktadır. Kaynak teorisine göre gelir üretim faaliyetine katılan üretim faktörlerinin üretimden aldıkları paylar olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda, e-ticaret ortamında yapılan ticari faaliyetlerde merkez-şube örgütlenme biçimine bağlı kalmadan işlerin organize edilmesi mümkün olduğundan birden fazla şubeyi ilgilendiren giderlerin şubeler arasında paylaşımında birtakım sorunlarla karşılaşılacaktır.¹⁰⁶

E-ticaretin vergilendirilmesinde ise bu kavramların yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu problemlerin temelinde web sunucusunun uzaktan işletilebilmesi (faaliyetlerin yürütüldüğü web sitelerinin “**server**”lar arasında kolayca yer değiştirebilmesi), fiziksel olarak var olmayan şirketler (Örneğin Amazon.com) ve ülke vergi

¹⁰⁵ Hasan Gül “ İnternet Ekonomisi ve E-Ticaretin Vergilendirilmesi”, **Yaklaşım Dergisi** S.228 (Aralık 2011), (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

¹⁰⁶ Ömer Tekşen ve Muzaffer Tekin, “E-Ticaret İşlemlerinin Vergisel Açısından Değerlendirilmesi”, **Yaklaşım Dergisi** (Şubat 2007) S.170, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274> (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

sistemlerinin işyeri kavramını fiziksel bir mekân olarak ele alması yatmaktadır. Server istenilen bir ülkeye konulabilir veya taşınabilir bilgisayarlara yerleştirilmek suretiyle belli aralıklarla yer değiştirebilir. Çeşitli ülkelerde bulunan serverlara “**mirror website**”lar yerleştirilmek suretiyle yapılan işlemin istenen adrese yönlendirilmesi mümkün bulunmaktadır. Web sayfalarının belli aralıklarla ve otomatik olarak başka ülkelerdeki web sayfalarına transfer olacak şekilde düzenlenmesi mümkündür. Web sayfasının içeriği ve serverlar mülk edinilebileceği gibi kiralanabilir. Buradan sanal ortamın, işyerinin varlığı için gerekli olan işe ilişkin sabit bir yer şartının gerçekleşmesine elverişli olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, web sayfası ticari/mesleki faaliyetin icrasına tahsis edilmiş bir yer olarak kabul edilse bile sabitlik şartı sağlanmadığı için sanal ortamda işyerinin varlığından söz edilmesi mevcut düzenlemelere göre mümkün görülmemektedir.¹⁰⁷

Sabit yer şartından vazgeçmeyen vergi sistemleri işletmeyi kaynakta tutup vergilendirmeye çalışmamalı bunun yerine zaten vergi sisteminde bulunan gider vergisi diye adlandırdığımız harcamalar üzerinden alınan vergi sistemlerine yoğunlaşmalıdır. Bu gruptaki vergiler her türlü harcamaların gerçekleşmesi durumunda harcama esnasında alınır. Bu vergiler tüketici açısından kaçınılması mümkün olmayan ya da kaçakçılığı mümkün olmayan vergilerdir. Tüketici satın aldığı her türlü mal ve hizmetlerinin karşılığında söz konusu vergileri ödemektedir.¹⁰⁸

2.8 Katma Değer Vergisi Açısından Değerlendirilmesi

Gelirin elde edildiği yer şartına bağlı olmadan yapılan vergilemede gelir türü bazında kaynak ülke ilkesi veyahut da ikamet ülkesi şartlarının biri ne bağlı kalma sorunun ortadan kaldıracaktır. Gelir üzerinden alınan vergilerde olduğu gibi ülkeler dolaylı vergilerde de vergi mevzuatlarını fiziki işlemler üzerine kurulmuştur. Bu durum ülkemiz için de geçerlidir, gelir üzerinden alınan vergile en iyi örnekler KDV Kanunu'nun 1. maddesinde katma değer vergisinin konusunu bazı teslim ve hizmetler ile ithalatın oluşturduğu hükme bağlanmıştır. Söz konusu Kanun'un 8. maddesinde genel olarak bu teslim ve hizmeti yapanlar ile ithal edenler katma değer vergisinin

¹⁰⁷ Gül, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379>

¹⁰⁸ (Çevrimiçi), <http://www.muhasibedersleri.com/butce-vergi/vergi-turleri-kdv.html> (Erişim Tarihi: 31.10.2016)

mükellefi kabul edilmiştir. Burada hem klasik ticaret hem de e-Ticaret açısından verginin doğduğu zaman vergileme için önem arz etmektedir. KDV Kanunu malın teslimini, hizmetin ifası hallerinde bu işlemlerin yapılmasını vergiyi doğuran olay olarak kabul etmektedir. Kanun ayrıca vergi alacağını güvence altına almak amacıyla verginin mükellefinin Türkiye içinde ikametgâhının, işyerinin, kanunî merkezi ve iş merkezinin bulunmaması durumunda verginin ödenmesi sorumluluğunu işlemlere taraf olanlara yükleyebilme iradesine sahiptir.¹⁰⁹

Dünya ülkelerinin çoğunda genel tüketim vergisi olarak KDV. Hali hazırda bulunan mevcut KDV mevzuatları, mal teslimleri ve özellikle de hizmet itfalarının büyük ölçüde her ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleştiği dönemlerde geliştirilmiştir. Ancak e-ticaret işlemleri bu ticaretin yapısını değiştirmektedir. E-ticaret işlemleri ile birlikte KDV uygulamalarında ortaya çıkabilecek sorunlar büyük ölçüde işlemin özelliği ve işleme taraf olanların mükellefiyetine bağlı bulunmaktadır. E-ticaret işlemleri ile ilgili olarak KDV sorunları uluslararası mal teslimleri ve özellikle de hizmet itfaları ile ilgili olarak beklenmektedir.¹¹⁰

KDV Kanunu'nun 1'inci maddesinde KDV'nin konusunu teşkil eden işlemler 3 bent halinde sayılmıştır. Buna göre, "*Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler KDV'ye tabidir:*

KDV Kanunu'nda vergiyi doğuran olay malın teslimi ve hizmetin ifasıyla gerçekleşmektedir

1.Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler

2.Her türlü mal ve hizmet ithalatı

3.Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler

¹⁰⁹ Gül, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379>

¹¹⁰ Tekşen ve Tekin, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=7274>

KDV Kanunu'nda "mal"ın tanımı yapılmamakla beraber, "teslim" bir mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi şeklinde tanımlanmıştır. "Hizmet" ise bir şeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi şekillerde gerçekleşebilir. E-ticarette karşılaşılan temel problemlerden bir tanesi, işlemin mal veya hizmet olup olmadığının tespitidir. Çünkü işlemin konusunun mal veya hizmet olmasına göre "vergiyi doğuran olay" ve "işlemin Türkiye'de yapılmasına ilişkin şartlarla beraber uyulacak vergi oranları da değişebilecektir. Bu sorunun çözümünde ise, öncelikle fiziki ürün ve sayısal ürün ayırımının yapılmasında yarar vardır. Fiziki mal satışında mallar elektronik ortamda sipariş edilebilir, ancak mal teslimleri geleneksel yollarla yapıldığı için KDV açısından önemli bir sorun çıkmayacaktır. İnternet aracılığı ile sipariş edilen mal KDV listelerinde gösterilen oranda KDV'ye tabi olacaktır. Ancak, sayısal ürün ticaretinde bazı hukuki ve uygulamaya yönelik sorunlar yaşanmaktadır.* Müzik, oyun, görüntü, yazılı metin ve bilgisayar yazılımı gibi sayısallaştırılmış ürünlere ilişkin işlemlerin vergilendirilmesine ait güçlük, bu ürünlerin niteliği üzerinde tam bir fikir birliği olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak zamanla bilgisayar yoluyla sayısal malların arzının mal arzı gibi değil, bir hizmet arzı gibi muamele edilmesi yönünde bir fikir birliği oluşmuştur. Dolayısıyla, tüketim vergilemesi amacı için sayısal mal arzının bir mal arzı gibi muamele edilmemesi gerektiği yönünde görüşler vardır.¹¹¹

Tam mükelleflerin internet üzerinden yurt içine veya yurt dışına maddi veya gayrimaddi ürün ihraç etmesi, KDV'nin doğmasına sebep olmaktadır. Bu tür işlemlerin vergilendirilmesinde, KDV yönünden pek sıkıntı yaşanmamaktadır. KDV Kanunu'ndaki genel hükümler çerçevesinde vergilendirme yapılmaktadır. Ayrıca yurt dışına mal veya hizmet satışlarında KDV Kanunu'nun 11. ve 12. maddelerindeki

¹¹¹ **Vergi Dünyası Dergisi**, Soru Cevap (Çevirimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/ara.php?f=3&id=580> (Erişim Tarihi: 20.11.2016)

* Sayısal Mal: Dijital ürün olarak da adlandırılan sayısal mal, elektronik olarak transfer edilebilen yazılı metin, bilgisayar programları, oyunları, grafik, resim, ses, müzik, video görüntüleri gibi şeylerdir. E-ticarette sayısal malların bir mal değil de hizmet olduğu yönünde ağırlıklı görüşler vardır. Gerçekten de sayısal malların hizmete benzerliği daha fazladır. Ancak sayısal mallar gerek mal gerekse hizmet tanımına tam olarak uymamaktadır.

şartların sağlanması şartıyla Türkiye'deki ihracatçı, mal/hizmet ihracatı istisnasından yararlanabilecektir.

2.9 M-Ticaretin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Açısından Değerlendirilmesi

E-ticarette başarı şansı en fazla olan ürünler sanal nitelikli ürünlerdir. Bu nedenle, bankacılık sektörünün internet ortamında gerçekleştirilen elektronik işlemlerinin geleceği oldukça parlaktır. İnternet bankacılığı işlemlerinin en önemli özelliği, yapılan işlemlerden ücret alınmamasıdır. Bu hususun varlığı karşısında banka müşterilerinin çoğu internet bankacılığı işlemlerini tercih etmektedir. Fakat bazı bankacılık işlemleri bulunmaktadır ki internet bankacılığı tercih edilsin veya edilmesin banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamındadır. Örneğin kredi kartı ödemesini internet aracılığı yoluyla gerçekleştiren bir banka müşterisi, eğer kredi kartı üzerinden kredilendirme faizi veya gecikme faizi de ödemekteyse bu gelir unsurları banka lehine kalan miktarlar olduğundan, BSMV uygulaması gerekmekte, dolayısıyla ödeme tutarının içerisinde bu vergi de yer almaktadır.¹¹²

Elektronik ortamın bankacılık sektöründe yoğun olarak kullanıldığı günümüzde, kıyı bankacılığının yaygınlaşması ile bu tür işlemlerin anılan bankalara yönelebileceği tahmin edilmektedir. Bu tür bankacılık faaliyetleri daha çok vergi cenneti olarak adlandırılan yerlerden yürütülmektedir. İletişim teknolojisinin sunduğu kolaylıklar ile bu tür hizmet veren bankalarda hesap açmak ve diğer hizmetlerden yararlanmak son derece kolay hale gelmektedir. Bu durumda, kişilerin kendi ülkelerindeki banka şubeleri ile çalışmak yerine vergisel avantajları olan kıyı bankacılığı yapan bankaları tercih etmeleri için elverişli bir ortam doğmaktadır. Bu da gelir ve kurumlar vergilerinde olduğu kadar BSMV yönünden yeni sorunların doğmasına ve vergi kaybına neden olacaktır. Dolayısıyla, mevcut kavramların e-ticaret üzerindeki bu gelişmeleri de kapsayacak şekilde yeniden tanımlanması ve ilgili kanunlarda değişikliklerin yapılması gerekmektedir.¹¹³

¹¹² Şaban Kayıhan ve Habip Yıldız, **Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık., 2014, s. 199.

¹¹³ Habip Yıldız, "Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi" **Vergi Dünyası Dergisi** S. 255 (Kasım 2002) (Çevrimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3006> (Erişim Tarihi: 01.01.2017)

2.10 M-Ticaretin Gümrük Vergisi Açısından Değerlendirilmesi

Ürünlerin teslimi ve sunulan platform açısından e-ticaret işlemlerini, dijital ürünlerin çevrimiçi teslimi şeklinde sunulan hizmetler, internet üzerinden sipariş edilerek teslim edilen fiziki mallar olarak ikili bir ayrıma tabi tutabiliriz. 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 1'inci maddesine göre Kanun'un amacı, Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi'ne giren ve çıkan eşyaya ve taşıt araçlarına uygulanacak gümrük kurallarını belirlemektir. Aynı Kanun'un 3'üncü maddesinin 8'inci fıkrasına göre, "gümrük vergileri" deyimini, yürürlükteki hükümler uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü ifade etmektedir. Kanun'a göre ithalat vergileri deyimini ise eşyanın ithalinde öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili vergileri, ihracat vergileri deyimini de eşyanın ihracatında öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili finansal yükleri ifade etmektedir. Gümrük vergileri hizmetler üzerinden değil, sadece eşya üzerinden alınmaktadır. "Eşya" ise, Kanunda her türlü madde, ürün ve değer olarak tanımlanmıştır.¹¹⁴

İthalatta gümrük yükümlülüğü Gümrük Yönetmeliği'nin 614'üncü maddesine göre, ithalat vergilerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girmesi veya ithalat vergilerine tabi eşyanın ithalat vergilerinden kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali halinde doğar. Yükümlülüğünün doğması durumunda posta yolu ile gelen ticari nitelikteki eşya ile bu durumu gümrükçe saptananlar, sahipleri tarafından beyanname ile gümrüğe beyan olunur. İşletmelerin yurt dışında faaliyet gösteren firmalardan bilgisayar yazılımlarını taşınabilir ortamlarda ve kutularda paketlenmiş olarak satışa hazır halde ithal etmeleri ve ülke içinde satmaları halinde, gümrüğe gelen eşyanın royalty* veya lisans bedelleri, ithal edilen eşyanın kıymetinin içinde bulunabilir. Bu hususa ilişkin düzenlemeler Gümrük Yönetmeliği'nin 49'uncu maddesinde yer almıştır. Buna göre; Gümrük Kanunu'nun 27'nci maddesinin 5'inci fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla, ithal eşyasının gümrük kıymeti satış bedeli yöntemine göre belirlenirken, royalty veya lisans ücreti ödemeleri fiilen ödenen veya ödenecek fiyata, ödeme kıymeti,

¹¹⁴ Akın Akbulut, "İnternette Yapılan Siparişler ve Gümrük Vergileri" **Vergi Dünyası Dergisi** Ağustos 2007 S. 312 (Çevrimiçi) <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=4753> (Erişim Tarihi: 11.12.2016)

* İmtiyaz, Telif Hakkı

belirlenecek eşya ile ilgili olması ve ödemenin, bu eşyanın satış koşullu olarak yapılması halinde ilave edilir.

Ticari siparişlerin önündeki en önemli sorun ise “taşıyıcı ortamın” yanı sıra Gümrük İdaresi’nin “royalty ve lisans bedellerini” de kıymete dahil etmek istemesidir. Ancak, royalty ve lisans bedelleri ile ilgili olarak gümrüğe gelen eşyanın kıymetini belirlemede bir netlik söz konusu değildir. Bu nedenle gümrük vergileri açısından royalty/lisans bedellerinin tespiti kolay değildir. Özellikle ciro primi gibi kıymetin sonradan ortaya çıkacak bedellere bağlanması durumunda bu bedelin vergi mükellefi tarafından tam ve eksiksiz olarak gümrük idaresine beyan edilmelidir.¹¹⁵

İnternet kullanımı kolaylığı ile online mal siparişinin güvenliğinin artması, düşük kıymetli mal ithalinde bir patlamaya yol açacaktır. Bu da her ülkenin gümrük idareleri tarafından çözülmesi gereken bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Anılan sorun düşük kıymetli malların, "Küçük Paketler" (De Minimis) kuralının altında kalması durumudur.

Bireysel internet kullanıcısının yurtdışından sipariş verdiği eşyalarda gümrük vergisi için Gümrük Yönetmeliği’nin “Ticari nitelikte olmayan eşyanın beyanı” başlığı altında düzenlenen 583’üncü ve “Ticari nitelikte olmayan eşyanın kıymeti” başlığı altında düzenlenen 584’üncü maddeleri uyarınca; posta yolu ile gelen ve ticari nitelikte olmayan hediyelik, numunelik, zat ve aile ihtiyaçlarını karşılayan ve benzeri eşya için, Déclaration en Douane’lar (Gümrükte yapılan beyanlarında) gümrükçe beyanname olarak kabul edilir ve bunlara ilişkin özet beyan kayıtları sistem üzerinden ilgili gümrük memuru tarafından kapatılır. Ticari nitelikte olmayan eşyanın gümrükte yapılan beyanlarının yazılı değerleri, gümrükçe uygun bulunduğu takdirde, aynen kabul olunur. Uygun görülmeyenler ile yapılan beyanlarda kıymeti gösterilmeyen eşya için, Gümrük Kanunu’nun İkinci Kısım’ının Eşyanın Gümrük Kıymeti başlıklı üçüncü Bölüm maddeleri hükmü uyarınca tespit edilecek kıymetleri vergi tahakkukuna esas alınır.

Özellikle bireysel İnternet kullanıcılarının yurtdışından istedikleri eşyaların posta yoluyla ulaştırılması en sık karşılaşılan uygulamalardandır. Gümrük Kanunu

¹¹⁵ Yıldız, a.g.m., <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3006>

uyarınca,¹¹⁶

“Madde 173 – 1. Posta yoluyla Türkiye Gümrük Bölgesine gelen, Türkiye’den gönderilen veya Türkiye’ye iade edilen eşya, posta çantaları ve koliler gümrük idaresinin denetimine ve muayenesine tabidir, ticari mahiyette olmayan eşyanın gümrük idaresine sunulması sırasında, ibraz edilen uluslararası kabul görmüş belgeler beyanname hükmünde olup, ayrıca beyanname aranmaz.”

Yurt dışından Türkiye Gümrük Bölgesi’ndeki bir kişiye mektupla veya posta paketi ya da hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gönderilen ve gerçek kıymeti gönderim başına toplam 150 Euro’yu geçmeyen ve ticari miktar ve mahiyette olmayan her tür eşya (Md. 167/4) Bu türdeki eşyalar veya bu eşyaların içinde buldukları posta kolileri, gümrük vergileri ile KDV’den muaf bulunmakta idi ancak Avrupa bu rakamı 22,50 Euro’ya çekince 2016 yılında kanunlarımızda bu muafiyet rakamı 30,00 Euro olarak belirlenmiştir. Bu muafiyete, "Küçük Paketler" muafiyeti adı verilmiştir. Eğer eşya kıymeti 30 Euro’yu aşarsa, eşyalar gümrük vergileri ile KDV’ye tabidir.

Yurt dışındaki gerçek kişilerce Türkiye Gümrük Bölgesi’ndeki gerçek kişilere posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gönderilen gerçek kıymeti 300 Euro’yu geçmeyen şahsi, ailevi ve hediye eşya niteliğindeki ticari miktar ve mahiyette bulunmayan eşya (Md. 167/6-a) gümrük vergisinden muafır, bu muafiyet, alkol ve alkol ürünleri ile tütün ve tütün ürünleri için uygulanmaz. Bu türdeki eşyalar, gümrük vergileri ile KDV’den muaf bulunmaktadır. Malın değerinin 300 Euro’yu aşması halinde bu vergiler eşyanın gerçek kıymeti üzerinden ilgisinden tahsil edilir.

Bireysel tüketicilerin en fazla 30,00 Euro’ya kadar olan siparişlerinin gümrük vergisinden istisna olduğu 300 Euro’luk istisnanın özel dönemlerdeki “hediye” niteliğinde gelen eşyaya yönelik olduğu yani karşılığında bir bedel ödenmediği, bunun dışında ise 1.500 Euro’ya kadar olan eşyalara %10 oranında bir gümrük vergilemesinin olduğunu bilmeleri gerekir.

¹¹⁶(Çevrimiçi),

<http://ggm.gfb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/GÜMRÜK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf>
(Erişim Tarihi:11.03.2017)

2.11 M-Ticaretin Damga Vergisi ve Sözleşmeler Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut ulusal ve uluslararası vergileme ilke ve kurallarının belirlenmesi aşamasında e-ticaret olgusu doğal olarak dikkate alınmamıştır. Ancak gelinen noktada internet, ticaret de dâhil olmak üzere birçok alanda geleneksel yapı ve yöntemlere önemli bir alternatif oluşturmaktadır. Geleneksel yapıdan farklı olan internet ortamındaki faaliyetlere geleneksel faaliyetler için geliştirilmiş kuralların uygulanmasının gerçekçi olmayacağını ve bunun beraberinde birtakım sorunlara yol açtığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili alınacak tedbir ve hukuki düzenlemelerin ulusal seviyede olması yetersiz kalmakta ve küreselleşme sürecinde e-ticaretin yarattığı vergisel sorunların çözümünde uluslararası girişimler gerekmektedir.¹¹⁷

Bu tür çalışmalar başta OECD olmak üzere uluslararası örgütler tarafından başlatılmış bulunmaktadır. Ancak hala m-ticaretin yarattığı vergi kayıplarının ortadan kaldırılmasına dair nasıl düzenlemelere gidileceği konusunda fikir birliğinin sağlanamamış olması ile ülkelerin bireysel çıkarlarının öne çıkması, ortak hareket etmeyi engellemektedir. Bu durum, vergileme ile ilgili uluslararası sorunlar çözülene kadar özellikle çokuluslu şirketlerin avantajına olacak ve fazla sayıdaki küçük işlemler vergi kayıplarını muhtemelen gelecek yıllarda artıracaktır.¹¹⁸

Elektronik sözleşmeler de iltihakı sözleşmelerdir. Taraflar elektronik sözleşmelerde iradelerini elektronik ortamda beyan etmekte olup, tarafların karşılıklı müzakere edebilme imkânları mevcut değildir. E-sözleşmeler yaygın olarak World Wide Web üzerinden web siteleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Web siteleri vasıtasıyla yapılan sözleşmelerde, bir mal veya hizmet arzında bulunmak isteyen (satıcı) taraf, bir server (dijital bilgilerin saklandığı manyetik bir ortam) vasıtasıyla, satmak istediği hizmeti sergiler, tanıtır. Satıcının satım iradesi, satıcı yerine server tarafından açıklanır. Burada satıcının iradesi açısından elektronik veri değişimi ile normal web üzerinden ticaret

¹¹⁷ Yoruldu, **a.g.m**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret>

¹¹⁸ Yoruldu, **a.g.m**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret>

arasında herhangi bir fark olmadığı düşünülse de normal e-sözleşmelere açık ağ üzerinden yapılır.¹¹⁹

Yani e-ticaret sözleşmesi, daha önce karşılıklı ticari ilişkiye girmemiş taraflar arasındaki, bir kereye mahsus olarak Türk Borçlar Kanunu'nun 1'inci maddesine göre yapılır. İş bu sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir. Bu noktada elektronik sözleşmeleri, tümünün veya bir bölümünün bilgisayar ağları aracılığı ile iletişim sağlanarak oluşturulup akdedilen sözleşmeler şeklinde tanımlamak mümkündür. Gerek Borçlar Kanunu'nun ilgili maddesinden, gerekse sözleşme tanımından bir sözleşmenin kurulabilmesi için bazı koşulların bir arada olması gerektiği sonucuna ulaşılabılır.

Bu koşullar, sözleşmenin tarafları, irade beyanlarının birbirine uygunluğu ve irade geleneksel yöntemlerle akdedilen bir sözleşmenin hükümlerini doğurmaya başladığı zaman ile kurulduğu zamanın saptanması bakımından Türk hukukunda, bir arada bulunan kişiler arasında yapılan sözleşmeler (hazır olanlar arasındaki sözleşmeler) ile bir arada bulunmayan kişiler arasındaki (hazır olmayanlar arasındaki sözleşmeler) birbirlerinden farklı hükümlere tabi tutulmuştur. Hazır bulunanlar arasında yapılan sözleşmelerde, icabın hemen kabul edilmesi gerekir ve kabul beyanı ile birlikte sözleşme kurulmuş olur ve aynı anda hükümlerini doğurmaya başlar. Telefon, bilgisayar gibi iletişim araçlarıyla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri, hazır olanlar arasında yapılmış sayılır.¹²⁰

Hazır olmayanlar arasında yapılan sözleşmelerde ise öneri yapan taraf, makul bir süre boyunca yaptığı öneri ile bağlı kalacak ve karşı tarafın kabul haberini bekleyecektir. Bu durumda sözleşme, kabul haberinin önerene ulaşması ile birlikte kurulmuş ve hükümlerini doğurmaya başlamıştır. Bir ticari sözleşmenin kurulması için yukarıda anılan şartlar m-ticaret için de geçerlidir. Kişinin elektronik bir imza ile göndermiş

¹¹⁹ Turan Şahin, “Elektronik Sözleşmelerin Kuruluşuna İlişkin İrade Beyanları Ve Bu Beyanların Geri Alınması” **Türkiye Barolar Birliği Dergisi** (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-728> (Erişim Tarihi:04.01.2017)

¹²⁰ Aksümer, **a.g.m.**, https://www.lebibyalkin.com.tr/mevzuat/mevbank/dergi/lebib-yalkin-mevzuat-dergisi_mdergi_/2015-agustos-sayi-140_mdergi_8789a-00_/e-ticarette-damga-vergisi/e-ticarette-damga-vergisi.html?query=E-TİCARETTE+DAMGA+VERGİSİ

olduğu sözleşme yapma teklifi bir öneri, muhatabın bu teklife elektronik ortamda gönderdiği olumlu cevap içeren ileti ise kabuldür. Muhatabın elektronik ortamda gönderdiği kabul açıklamasının önerene ulaşması ile ticari bir sözleşme kurulmuş olur. Kabul beyanının muhatap tarafından gönderildiği anda, ticari sözleşme hükümlerini doğurmaya başlar. Ancak kabul beyanının öneriyi sunan kişiye ulaşması ile gönderilme anı arasında pek uzun bir zaman geçmediğinden, kural olarak elektronik ortamda yapılan bir sözleşmenin kurulması anı ile hüküm ve sonuçlarının doğurmaya başladığı an aynıdır. Borçlar Kanunu'nun 14'üncü maddesinde, yazılı şekilde yapılması öngörülen mahsus ticari ilişki olarak düşünülmüş olup, giderek bu yönde gelişmektedir. E-sözleşmelerin Borçlar Kanunu yönünden değerlendirilmesi için beyanlarının karşılıklı olması gerekmektedir. Sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunmasının zorunlu olacağı, kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinlerin de yazılı şekil yerine geçeceği belirtilmiştir. Ayrıca Elektronik İmza Kanunu'nun 5'nci maddesinde güvenli elektronik imzanın, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğuracağı belirtilmiştir.¹²¹

Elektronik imzada *hash* (öz) fonksiyon kullanılmakta ve mesaj bu fonksiyonla dönüştürülmektedir. Hash, bir dosyanın özü, özeti anlamında kullanılır ve bir yazılım altında dosya *hash* değerine çevrilir. Bu işlem esasında bir algoritmaya dayanır ve mesajın dijital olarak sayısal değeri bulunur mesajın dijital resmi çıkarılır. Metinde yapılacak her bir değişiklik, bir sonraki hash işleminde değişik sonuç çıkmasına yol açar ve böylece de mesaja müdahale edilmiş olduğu anlaşılır. Elektronik imzaya herhangi bir müdahale ya da elektronik imzanın kopyalanması mümkün görünmemektedir. Çünkü belgedeki herhangi bir değişiklik, imzayı geçersiz hale getirmektedir.¹²²

Genellikle kabul edilen görüşe göre, satıcı durumunda olanın öneride bulunduğu ve alıcı durumuna girecek olan tarafın önerinin karşı tarafça kabulü üzerine sözleşmenin

¹²¹ Yoruldu, **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=28536&arananKey=elektronik%20ticaret>

¹²² Olcay Küçükpehlivan, “Sözleşmelerin İnternet Aracılığı İle Kurulması Ve Geçerliliği” (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 113.

kurulduğu belirlenmektedir. Ayrıca, sözleşmenin hazırlar veya hazır olmayanlar arasında yapılıp yapılmadığının tayini de önem taşımaktadır sözleşme metninin içeriğinin taraflarca bilindiğini ve değiştirilmezliğini garanti edecek herkesce kabul gören bir otoriteye gereksinim vardır, sözleşme altına taraflarca atılacak dijital imzanın güvenli ve imza sahibince inkârı mümkün olmayan bir yapıya sahip olması gerekir.¹²³

Borçlar Kanunu'nun 4/2, 5 ve 10'uncu madde hükümlerini dikkate almak gerekmektedir. Söz konusu hükümlerden çıkan sonuca göre, hazır olan, hazır olmayan arasındaki akitten söz edilmesi için arada zaman ve mesafe unsurlarının bulunması gerekmektedir. Karşılıklı görüşme imkânı olan hallerde ise hazırlar arasındaki akitten söz edilebilmektedir. Bu itibarla, web sayfalarından yapılan sözleşmeleri, hazır olan, hazır olmayan arasında yapılmış sözleşme; e-mail ile yapılan sözleşmeleri, hazırlar arasında yapılmış sözleşme olarak kabul etmek imkânı bulunmaktadır. E-ticaretin damga vergisi açısından değerlendirilmesi 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nda 5228 sayılı Kanunla bazı değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre, elektronik ortamda e-imzayla düzenlenen belgeler damga vergisinin kapsamına alınmıştır. Damga vergisiyle ilgili olarak yapılan en önemli değişiklik, e-imza ile manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgelerin damga vergisine tabi belgeler arasına dahil edilmesidir. Kanuna göre elektronik imzanın belli bir formata oluşturulması ve elektronik sertifika hizmet sağlayıcıları tarafından, elektronik sertifikayla doğrulanması gerekir. Elektronik İmza Kanunu'na göre, güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur. Ancak kanunların resmi şekle ve özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez; yani bu tür dokümanların elle imzalanması gerekir. Damga vergisi, kâğıt üzerinden alınan bir vergidir. Damga Vergisi Kanunu'na göre, damga vergisine tabi bir kâğıttan bahsedebilmek için, bu kâğıdın kanuna ekli (1) sayılı tabloda yer alması ve bu kâğıdın imzalanması ya da imza yerine geçen bir işaret konması gerekir. 5228 sayılı Kanun'daki düzenlemeden önce, Damga Vergisi Kanunu'nda elektronik ortamda

¹²³ Bünyamin Gürpınar, "Elektronik Ticaretin Hukuksal Boyutları Üzerine",(Çevrimiçi) <https://www.google.com.tr/search?client=safari&rls=en&q=Elektronik+S%C3%B6zle%C5%9Fmelerin+Bor%C3%A7lar+Kanunu+Y%C3%B6n%C3%BCnden+De%C4%9Ferlendirilmesi+beyanlar%C4%B1n%C4%B1n+kar%C5%9F%C4%B1l%C4%B1l%C4%B1&ie=UTF-8&oe=UTF-8&gfe rd=cr&ei=5pLjWLDpEMvi8Afgure4Bg> (Erişim Tarihi:06.02.2017)

düzenlenen dokümanların damga vergisiyle ilgili herhangi bir belirleme yoktu. Bu konuda farklı yorumlar olmakla birlikte, hâkim görüş elektronik ortamdaki dokümanların bir kâğıda basılmadığı ve imzalanmadığı sürece, ortada bir kâğıt olmadığı için damga vergisinden de bahsedilemeyeceği yönündeydi. 5228 sayılı Kanunla, Elektronik İmza Kanunu'ndaki düzenlemelere paralel olarak elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda düzenlenen belgeler de damga vergisi kapsamına alınmıştır. Elektronik ortamda düzenlenen ve elektronik imza taşıyan belgeler, kanuna ekli (1) sayılı tabloda vergiye tabi kâğıtlar arasında yer alıyorsa bir kâğıda basılmamış olsa da damga vergisine tabi olacaktır. Elektronik ortamda oluşturulan sözleşmelerden taraflarca 5070 sayılı Kanun'da tanımlanan e-imza ile imzalanan ve belli parayı içerenler damga vergisine mutlak şekilde tabi olacaktır. Ancak 5070 sayılı Kanun'da tanımlanan e-imza ile imzalanmamış olanlar ile bu imza ile imzalanmış olmakla birlikte belli parayı içermeyen e-sözleşmeler ise damga vergisine tabi olmayacaktır.¹²⁴

2.12 M-Ticaretin Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçakçılığı Üzerindeki Etkisi

M-ticaretin gelişmesi vergi idarelerinin, vergiyi doğuran olayları kavramalarında ciddi bir risk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler şunlardır: üzerinden yürütülen m-ticaret, üretim-tüketim zincirindeki kademeleri (toptancı-perakendeci) ortadan kaldırmaktadır. Geliştirdiği yazılımı satmak isteyen bir firmanın bu ticaretini internette dijital olarak yapması halinde, acente, distribütör ve bayii kullanmadan satışını gerçekleştirmektedir. Firma eğer, elektronik ödeme araçlarını ya da bankacılık sistemlerini kullanırsa, vergi idaresinin yapılan ticareti kavraması güçleşmektedir. M-ticaret büyük ölçüde sınır ötesi işlemlerden oluştuğundan, vergi idaresinin ancak ülke içindeki faaliyetlerden bilgi isteme yetkisine sahip olması nedeniyle burada da bir vergiden kaçınma ortaya çıkabilecektir. Bu durumda çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşmalarının olduğu ülkelerden de bilgi istenebilir. Ancak vergi oranlarının çok düşük olduğu, vergi cenneti olarak isimlendirilen ülkelerden ya da çifte vergilendirme

¹²⁴ Aksümer, a.g.m., https://www.lebibyalkin.com.tr/mevzuat/mevbank/dergi/lebib-yalkin-mevzuat-dergisi_mdergi_/2015-agustos-sayi-140_mdergi_8789a-00_/e-ticarette-damga-vergisi/e-ticarette-damga-vergisi.html?query=E-TİCARETTE+DAMGA+VERGİSİ

anlaşmasının olmadığı ülkelerden ise bilgi istemek son derece güçtür. Sadece bir ekran, telefon ve modem gerektiren faaliyetlerin teknolojik alt yapısı uygun olan yerlerde yürütülmesi imkan dahiline girmiştir. Firmalar bu sayede kârlarını artırmak için vergi oranlarının düşük olduğu bölgelere yönelebilmektedirler. Bu bölgelerde internet yoluyla yaptıkları ticaretten elde ettikleri kazançlarını beyan edebilmektedirler. M-ticaret, işyeri kavramına yeni bir içerik kazandırmıştır. E-ticaretin gerçekleştirildiği sunucu bilgisayarın bir işyeri oluşturup-oluşturmayacağı tartışma konusudur. Sanal ortamda bilinen adreslerin gerçekten vergilendirmeyi gerektiren faaliyetlerin yapıldığı yer olarak belirlenmesi oldukça güçtür. Çünkü teknolojinin sunduğu imkanlardan yararlanarak kişilerin ya da firmaların faaliyetlerini kendileri açısından en tercih edilen yerde göstermeleri mümkündür. Vergileme açısından mükellefin ve vergi sorumlusunun bilinmesi önem taşımaktadır. Ancak elektronik ödeme araçları ve internet teknolojisinin sağladığı imkanlar, vergi idarelerinin mükellefleri tespit etmelerini zorlaştırmaktadır. Dijital olmayan mal ve hizmetlerin siparişi sanal ortamda yapılsa dahi, teslimleri klasik yöntemlerle yapıldığından bunların vergilendirilmesinde bir problem bulunmamaktadır. Dijital ürünlerin ise satış, teslim ve ödeme işlemleri tamamıyla sanal ortamda yapıldığından vergilendirilmelerinde problem doğmaktadır. Günümüzde herhangi bir müzik eseri, kitap, yazılım, danışmanlık ve aracılık hizmetleri internet üzerinden indirilerek satın alınabilmektedir. Bu tür hizmetlerin herhangi bir ülkedeki tüketiciye sunulması için sunucu firmanın o ülkede bulunması gerekmemektedir. Bu şekilde yapılan bir satış işleminde ne satıcı firma ne de müşteri yapılan bu işlemi vergi idaresinin bilgisi dışında bırakarak vergi ödememe imkanına kavuşabilmektedirler. İnternet üzerinden yapılan satış aynı ülke içinde gerçekleştirilse dahi, bu yolla elde edilen gelirin ülke içindeki bir bankaya yatırılması yerine, yurt dışındaki bir bankaya da yatırılması mümkün olabilmekte, bu durum da vergi kayıp ve kaçığına yol açmaktadır. Ülkemizde bir mükellef bir CD'yi ya da bir kitabı satın alırken KDV'sini ödemek zorundadır. Eğer bu CD internet üzerinden satın alınırsa, firma Türkiye'de yerleşik ise KDV tahsil edilebilir. Ancak satıcı başka bir ülkede ise internetten indirilen bir müzik eserine ilişkin Türkiye'de yerleşik müşteri tarafından alınan hizmetin ve yapılan ödemenin vergi idaresi tarafından takibi zorlaşmaktadır. Çok uluslu şirketler, global bir seviyede yürüttükleri ticarete bir çok ülkeden personeli internet aracılığıyla bir araya getirerek

hizmet üretmektedir. Bu şekilde yapılan hizmetlerin hangi ülkede ve ne derecede meydana getirildiği, vergilendirme açısından problem çıkarmaktadır.¹²⁵

¹²⁵ Çımat ve Yaman, **a.g.m.**, (Çevrimiçi)
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5299&arananKey=elektronik%20ticaret> (Erişim Tarihi:27.11.2016)

3. BÖLÜM

ELEKTRONİK VE MOBİL TİCARETTE MUHASEBE İŞLEMLERİ VE DENETİMİ

Denetim ve muhasebe işlemlerinde günümüz teknolojisi kullanıldığında daha çok veri toplanabildiği ve daha noktasal kontroller yapılarak denetim riskinin daha aza indirilebilirliği bir gerçektir.

Bilgisayarlı muhasebe kullanımı denetime konu olacak verilerin daha doğru oluşmasında rol oynamaktadır. Denetim işlemlerinde bilgisayar sistemleri ve mobil sistemler devreye girerek denetim elemanlarına çalışmalarında destek vermektedir.

3.1 E-Ticaret ve M-Ticaret Muhasebe Kayıtları

Ticari işletmeler faaliyetlerini izlemek için kayıt tutarlar. E-ticaret ortamında yapılan işlemlerin geleneksel ticaret işlemlerinde olduğu gibi muhasebe kaydı yapılmaktadır. E-ticaret muhasebesi tüm firmalarla aynı muhasebe kurallarına göre gerçekleştirilmektedir. Bu firmalar da geleneksel yöntemlerle ticaret yapan firmalarla aynı temel muhasebe ilke ve kuralları kullanılmaktadır. Bu muhasebe kayıtları da tekdüzen hesap planına uygun olarak yapılmaktadır. Muhasebe kaydı yapılırken düzenlenmesi gereken belgeler, kullanılacak hesaplar ve yapılacak kayıtlar arasında genel bir fark yoktur. Bununla birlikte her farklı sektörde faaliyet gösteren işletmelerde olduğu gibi e-ticaret yapan işletmelerinde ödeme yöntemleri konusundaki bazı kayıtları farklı ve yenidir.¹²⁶

M-ticaret uygulamaları karşımıza, tüzel kişi olan işletmelerin vergi mükellefi olmayan son kullanıcı gerçek kişilere, satış, promosyon, tanıtım ve benzeri işleri için ulaşmasını sağlayan en hızlı yol olarak çıkmaktadır. Bu durumda m-ticaretin muhasebeleşmesi Tek Düzen Hesap planı içinde kalarak gerçekleşmekle birlikte m-ticaretin niteliği açısından satışın ardından gerçekleşen tahsilat veya ödemelerin genel olarak banka

¹²⁶ Tayfun Şahin, “E Ticaret, E-Çarşı Vergileme ve Denetimi”, Türmob Yayınları, (Ankara 2011), s. 103.

kartı ya da sanal ödeme yöntemleri kullanılarak yapılması muhasebe işlemlerinde farklılığı oluşturmaktadır.

E-Ticaret yapan işletmeler, tek düzen hesap planında bulunan hesaplar arasından faaliyetlerine uygun olanları kullanarak muhasebe kayıtlarının gerçekleştirirler. Aynı şekilde e-ticaret firmalarının çoğu artık e-ticaret sayfalarını m-ticarete uygun hale getirebilmektedirler, durum böyle olunca e-ticaret muhasebe işlemlerinde kullanılan hesaplar ve muhasebe teknikleri m-ticaret uygulamaları için geçerlidir? sorusu ile karşı karşıya kalabilmekteyiz. Bu soruya verilecek cevap kısmen geleneksel ticaret yapan işletmeler ile aynı muhasebe tekniklerinin kullanılması gerektiği, kısmen ise hesap planını geliştirerek m-ticaret uygulamaları sonucunda elde edilen kazançların muhasebeleştirme işlemlerinde daha açıklayıcı olma gerekliliğidir.

E-ticaret ve m-ticaret muhasebeleştirme işlemlerinde uygulanabilecek hesapların bir kısmı 2 nolu tablo da gösterilmiştir. Ödeme sistemleri ile ilgili muhasebeleştirme konusu anlatılırken m-ticarete çok kullanılan ödül konusu irdelenmiştir. Bu ödüller uygulamada bazen nakit bazen uygulama kullanım avantajı (abonelik süresi uzatımı gibi) bazen de alımlarda indirim olarak karşımıza çıkmaktadır, bütün bu işlemlerin nasıl muhasebeleşeceği örnekler ile aşağıda anlatılmıştır.

Tablo 2: E-Ticarette ve E-Çarşılarda Kullanılan Muhasebe Hesapları

E-TİCARETTE SIKLIKLA KULLANILAN MUHASEBE HESAPLARI		
HESAP NO	HESAP ADI	HESAP AYRINTISI
100	KASA	01 TL Kasası
102	BANKALAR	01 X Bank Şubesi 02 Y Bank Şubesi
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	10 Kredi Kartı Slipleri
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	01 Abonelik ve Aidat Giderleri
191	İNDİRİLECEK KDV	02 Amortisman Tabi İkt. Kıy.KDV
220	ALICILAR Numaralı Sipariş
230	DİĞER ALACAKLAR	xxxxx numaralı satıcı yada alıcı
255	DEMİRBAŞLAR	01 Bilgisayar 02 Bilgisayar Ağ ve Donanımı
257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	01 Bilgisayar Amortismanı 02 Bilgisayar Ağ ve Donanımı Amortisman
260	HAKLAR	01 Marka Tescil Hakları
265	WEB SİTESİ MALİYETLERİ	02 Web sitesi Yazılımı
268	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	02 Web Sitesi Amortismanı 03 Marka Tescil Hakkı Amortismanı
330	DİĞER BORÇLAR	xxxxx numaralı satıcı yada alıcı
325	E-ÇARŞI SİPARİŞ BORCU Nolu Sipariş
391	HESAPLANAN KDV	01 E-Çarşı Ürün Satış KDV 02 Yurtiçi Satış KDV
600	YURTIÇİ SATIŞLAR Nolu Sipariş 01 E-Çarşı Komisyonu 02 E-Çarşı Satış Komisyonu 03 E-Çarşı Kiralama Geliri 04 E-Çarşı Öncelik Sağlama Geliri
649	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	01 Reklam Geliri
653	KOMİSYON GİDERLERİ Nolu Sipariş
679	DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	01 Tazminat Gelirleri
689	DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	01 Tazminat Giderleri
760	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	05 Kargo Giderleri
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	01 Bilgisayar Giderleri 02 Web Sitesi Giderleri 05 Amortisman Giderleri 06 İletişim Giderleri

3.2 Ödeme Sistemlerinin Vermiş Olduğu Avantajların Muhasebeleştirilmeleri

Her ne şekilde olursa olsun ödeme sistemi kullanımında kazanılan ödüller işletme için gelir niteliğindedir. Muhasebede işletmenin yalnızca ticari faaliyetlerinden elde ettiği gelirler kayıt altına alınmaz, diğer faaliyetlerinden elde ettiği olağan ve olağandışı gelirler de kayıt altına alınır. Bu nedenle işletmenin kazandığı ödüllerin gelir hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerekir. Kaldı ki kazanılan ödüllerin kurumlar veya gelir vergisinden istisna edildiğine dair bir bilgi yoktur.¹²⁷

E-ticaret işlemlerinde en çok kullanılan ödeme sistemlerinden biri olan kredi kartı bankalar tarafından müşterilerine sunulmakta, kısa vadeli kredi de sağladığı için işletmeler ve gerçek kişiler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Birçok banka çıkardığı kredi kartına sahip müşterisine (kart kullanıcılarına) belli şartlar altında ödül (ikramiye, prim, hediye hakkı) vermektedir.¹²⁸

Bankalar kendi kartlarının kullanılmasını için değişik uygulamalar yapmaktadır. Bu uygulamalardan biriside kartı kullandıkça bankanın kart sahibine para değerinde puan vermesidir. İşletmeler kredi kartlarında bulunan puanları harcarken muhasebe ve vergi kısmını göz ardı edilebilmektedir. Şirket adına çıkarılmış veya şirket vekilleri adına çıkarılmış olan kredi kartlarında biriken puanların muhasebesi aşağıdaki gibi yapılabilir.¹²⁹

.....//.....

198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR
198.01-Birikmiş Kredi Kartı Puanları

679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR
679.01-Diğer Olağan Dışı Gelir ve Kârlar

.....//.....

¹²⁷ Özdoğrular Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ltd.Şti. (Çevrimiçi) <http://www.ozdogrular.com/content/view/14114/> (Erişim Tarihi: 13.12.2016)

¹²⁸ A.Vecdi Can, "Bonusların Muhasebeleştirilmesi: Bonus Kart Örneği", **Yaklaşım Dergisi**, Elim 2005 S. 154. (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866> (Erişim Tarihi: 14.12.2016)

¹²⁹ Can, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

Biriken kredi kartı puanlarla alıveriş yapıldığında muhasebe kaydı ise ;(örnekte akaryakıt alınmış varsayıldı)

.....//.....

760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ

760.01 Akaryakıt Gideri

191 İNDİRİLECEK KDV

191.01 İndirilecek KDV (%18)

198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR

198.01-Birikmiş Kredi Kartı Puanları

.....//.....

Yukarıda yapılan örnekte şirket kasasından, bankadan veya kredi kartından bir çıkış yok ama ortada sağlanan bir gelir var. Bu nedenle gelir hesabı kullanıldı. Karşı ayak olarak da 198 Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar Hesabına borç kaydedilmiştir.

Biriken puanlarla da işletme bir fayda sağladığı için (faydanın çeşidine göre) gider hesabına borç kaydedildi. Kayıtlı puanlarımı kullandığım içinse Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar hesabına da alacak kaydedildi.¹³⁰

Diğer bir yandan, işletmenin kredi kartı sliplerinden (asıl alacak + puan alacak) doğan alacaklarını mutlak olarak ilgili bankalardan alınan dökümler ile teyit etmiş olması gereklidir. Bu mutabakat sadece VUK'ndan doğan envanter yükümlülüğü için değil, işletmenin sağlıklı bir iç kontrol sisteminin olduğunun da ispatı açısından önemlidir.¹³¹

Yukarıda yaptığımız işlem teorik olarak doğru gözükmele beraber günlük ticaret hayatının akışına tam uymamaktadır, doğal akışta firmaların biriken ödül puanlarını takip etmeleri pek de mümkün olamamaktadır dolayısı ile bu muhasebe kaydı daha çok ödül ile ilgili alış veriş yapıldığında ortaya çıkmaktadır, ayrıca birikmiş ödüllerin kullanımı olmadan gelir yazmak yanlış olacaktır.

¹³⁰ Fatih Ruhi Karakuş, (Çevrimiçi),
http://www.muhasabenet.net/makale_fatih%20ruhi%20karakus%20smmm_kredi%20karti%20hediye%20puanlarinin%20muhasbesi.html (Erişim Tarihi: 13.12.2016)

¹³¹ Fatih Ruhi Karakuş, (Çevrimiçi),
http://www.muhasabenet.net/makale_fatih%20ruhi%20karakus%20smmm_kredi%20karti%20hediye%20puanlarinin%20muhasbesi.html (Erişim Tarihi: 13.12.2016)

Kredi kartı ile alışveriş yapılması durumunda veya bankanın kampanyaları dahilinde puan/para verdiği diğer işlemlerin (otomatik veya düzenli ödeme talimatı verme, internetten işlem yapma, arkadaş getirme vb.) gerçekleştirilmesi halinde söz konusu olan ödül kazanımları aktifte uygun bir varlık hesabı içinde borçlandırılmalı, buna karşın uygun bir gelir hesabı içinde alakalandırılmalıdır¹³²

Kazanılan ödüller gelir niteliğindedir; biriken ödüller kullanılabilecek varlık niteliğindedir.

Tablo 3: Ödüllerin Finansal Tablo Üzerindeki Etkisi

BİLANÇO		GELİR TABLOSU	
VARLIKLAR	KAYNAKLAR	GİDERLER	GELİRLER
<i>Birikmiş Ödüller</i>			<i>Ödül Kazanımı</i>

Çift yanlı kayıt yöntemine göre ödül kazanımı ile ilgili olarak yapılacak kayıta; TDHP’de kaydın alacak yanı için tek bir hesap sınıfı söz konusu iken borç yanına yapılacak kayıta iki hesap sınıfı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Zira varlık hesapları, bilindiği gibi, dönen ve duran varlıklar olmak üzere iki ayrı hesap sınıfına ayrılmaktadır. Bu ayrımın zaman bakımından temel esprisi bir yıl olduğuna göre kazanılan ödüllerin bir yılı aşan bir süreyle hiç kullanılmadan biriktirilmesinin öngörülmesi, ödüllerin duran varlıklar içinde düşünülmesi gereğini ortaya çıkartmaktadır.

Ancak biriken ödüllerin bir yıldan daha kısa süreler içinde kullanılacak olması ise dönen varlıklar içinde ele alınmasını gerektirir.¹³³

¹³² Can, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

¹³³ a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

Tablo 4: Ödüllerin Muhasebeleştirilmesinde Söz Konusu Olabilecek Hesap Grupları

ÖDÜL KAZANIMI	
<i>BORÇ</i>	<i>ALACAK</i>
<i>Dönen Varlıklar</i>	<i>Gelir Tablosu Hesapları</i>
10 Hazır Değerler 12 Ticari Alacaklar 13 Diğer Alacaklar 18 Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları 19 Diğer Dönen Varlıklar	60 Brüt Satışlar 64 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar 67 Diğer Olağandışı Gelir ve Kârlar
<i>Duran Varlıklar</i>	
23 Diğer Alacaklar 24 Mali Duran Varlıklar 28 Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları 29 Diğer Dönen Varlıklar	

Tümdengelim yaklaşımıyla kazanılan ve biriken ödüllerin hangi hesap sınıfında ele alınması gerektiğine karar verildikten sonra, sıra hangi hesap grubu içinde düşünülmesinin daha uygun olacağına gelir. Bonus kazanımlarının ve birikimlerinin muhasebeleştirilmesinde TDHP’de hangi hesap grupları üzerinde düşünülebileceği Tablo 5’de gösterilmektedir.¹³⁴

Tablo 5: Ödüllerin Muhasebeleştirilmesinde Kullanılabilecek Ana Hesaplar

<i>BORÇ</i>	<i>ALACAK</i>
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER 127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR 136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR 181 GELİR TAHAKKUKLARI 198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	602 DİĞER GELİRLER 642 FAİZ GELİRLERİ 649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR 679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR
236 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR 248 DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR 281 GELİR TAHAKKUKLARI 297 DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR	

¹³⁴ Can, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

Tablo 4’de belirlenen hesap grupları içinden ödül kazanım ve birikimlerinin muhasebeleştirilmesinde söz konusu olabilecek ana hesaplar Tablo 5’te görülmektedir. Tablo 5’te belirlenen TDHP’deki ana hesapların ödül kazanımlarının muhasebeleştirilmesinde kullanımını aşağıda verilen bir örnek üzerinde tek tek ele alınarak tartışılacak ve uygun olan yol bu suretle bulunmaya çalışılacaktır.¹³⁵

Örnek: İşletmede kullanılmak üzere çeşitli temizlik malzemeleri satın alınmıştır. KDV (%18) dahil 23,60 TL tutan alışveriş kredi kartı ile ödenmiştir. Bonus sistemine üye bu işyerinden kredi kartı ile yapılan alışverişler için bankanın verdiği ödül oranı %10’dur. Buna göre kazanılan 23,60 TL değerindeki ödül için yapılacak yevmiye kaydında borçlandırılacak hesaplar.¹³⁶

108 Diğer Hazır Değerler; Bilindiği üzere bu hesap “nitelikleri itibarıyla hazır değer sayılan pullar, vadesi gelmiş kuponlar, tahsil edilecek banka ve posta havaleleri (yoldaki paralar gibi) değerleri kapsar”. Dolayısıyla kazanılan ödüllerin harcanana kadar, ilk bakışta, bu hesabın borcunda biriktirmek mümkün gibi görünmektedir.

.....//.....

108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	23,60
108.01	Birikmiş ödüller	23,60
108.01.01	xxxx Bankası “Ödül Kart”	23,60
	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR	23,60
	679.01 Ödül Kazanımları	23,60
	679.01 xxxxx Bankası “Ödül Kart”	23,60

.....//.....

Ancak hazır değerler grubu, nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevirme imkanı bulunan varlıkları (menkul kıymetler hariç) kapsar. Şurası bir gerçek ki kazanılan ödüllerin halihazırdaki uygulamada nakde dönüşmeleri söz konusu değildir Birikmiş ödüller ancak ödül sistemi üyesi işyerlerinde para yerine geçerek yeterli olmaları halinde bedava alışveriş için yetersiz olmaları halinde alışveriş tutarından indirim şeklinde kullanılabilir ya da

¹³⁵ Can, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

¹³⁶ a.g.m.,) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

bankanın hediye kataloğundan seçilecek bir ürün veya bankaca sunulabilen değişik imkanlar için harcanabilir (tatil, sigorta, uçak bileti, maç bileti vb.) fakat, mevcut uygulamada paraya çevrilmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla hazır değer olarak kabul edilmesi tartışmalara yol açabilir. Hazır değer bir yana belki de dönen varlıklar içinde ele alınması bile eleştirilere neden olabilir. Zira aktifte likidite ilkesine göre sıralanan varlık hesapları içinde mevcut uygulamada paraya dönüşmesi mümkün olmayan bir kalemin duran varlıklar içinde düşünülmesi icap edebilir. Kısaca bu hesabın birikmiş ödülleri izlemek için ne kadar uygun olduğu bu nedenle tartışmaya açıktır.¹³⁷

127 Diğer Ticari Alacaklar; Bir yıl içinde paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacakların yer aldığı bu hesap grubundaki bu ana hesap, işletmenin ticari faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ve gruptaki hesapların kapsamına girmeyen diğer çeşitli senetsiz ticari alacaklarının izlenmesi için kullanılır. İşletmenin kredi kartı ile ticari mal alımlarında söz konusu olan hediye puan kazanımları bu hesapta izlenebilir. Zira tekrar ticari mal alımlarında harcanana dek kazanılan hediye puanlar işletmenin ticari bir alacağı gibi düşünmek mümkün görünmektedir. Bu hesabın işletmenin ticari faaliyeti sonucu ortaya çıkan, ancak alıcılar ve alacak senetleri hesabına girmeyecek olan vadeli çekler, kredi kartından alacaklar vb. alacakların izlendiği bir hesap olduğunu düşünürsek, işletmenin kredi kartı ile yaptığı harcamalar sonucu kazanılan puanlar da bu hesapta borç yazılarak takip edilmesi daha uygun görülebilmektedir.¹³⁸

.....//.....

127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR	23,60	
127.01	Birikmiş ödüller		23,60
127.01.01	xxxx Bankası “Ödül Kart”	23,60	
	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		23,60
	679.01 Ödül Kazanımları		23,60
	679.01 xxxxx Bankası “Ödül Kart”	23,60	

.....//.....

¹³⁷ Can, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866>

¹³⁸ Mehmet Demir, “Muhasebe Dersinde Öğretilen Konuların/Yöntemlerin Uygulamada Tercih Edilme Düzeyi: Sivas İlinde Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S. 25, Nisan 2013, s. 192,

Ancak kazanılan ödüllerin “Veraset ve İntikal Vergisi’ne tabi olup olmadığı tartışmalıdır. Maliye Bakanlığı önceleri tabi olduğu yönünde görüş belirtirken, sonradan görüş değiştirmiştir. Bakanlık, kredi kartıyla alışveriş yapan ve bu yolla puan (ödül) kazanan kimselere puanlarına göre hediyeler verilmesi işleminde, kart kullanıcılarına karşılıksız çıkar sağlandığı, hediyelerin karşılıksız geçiş (ivazsız intikal) sayılıp “Veraset ve İntikal Vergisi” ne tabi olduğu yönünde görüş bildirirken, daha sonra bu durumun, Yasa’nın 2. maddesinde tanımlanan “ivazsız intikal” kapsamına girmediği görüşüne vararak, söz konusu işlemlerde “Veraset ve İntikal Vergisi” nin aranılmaması gerektiğini belirtmiştir.¹³⁹

Maliye Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nde (MSUGT) temel finansal tablolardan biri olarak ifade edilen ve açıklama konusu edilen bilanço, aktif ve pasif hesaplara, aktif hesaplar da “I. Dönen Varlıklar” ve “II. Duran Varlıklar” hesap sınıflarına ayrılmıştır.

Dönen varlıklar hesap sınıfı; nakit olarak elde ve bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlık unsurlarından oluşur.

Dönen varlıklar; hazır değerler, menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer kısa vadeli alacaklar, stoklar, gelecek döneme ait giderler ve gelir tahakkukları ile diğer dönen varlıklar şeklinde bölümlenir. Dönen varlıklar hesap sınıfında yer alan “10 Hazır Değerler”, Kredi Kartları ile Yapılan Satışların Tekdüzen Hesap Planına Göre muhasebeleştirilmesi nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevrilebilme imkanı bulunan varlıkları (menkul kıymetler hariç) kapsar,¹⁴⁰ dolayısıyla hazır değerlerin en büyük özelliği, nakit olarak elde veya bankada bulunması ve istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya dönüştürülme imkanının bulunmasıdır. Hazır değerler hesap grubunda yer alan “108 Diğer Hazır Değerler” ana hesabı ise, nitelikleri itibariyle hazır değer sayılan pullar, vadesi gelmiş kuponlar, tahsil edilecek banka ve posta havaleleri (yoldaki paralar) gibi değerleri kapsar.

¹³⁹ Maliye Bakanlığı, 15.09.1999 tarih ve B.07.0.GEL.0.60./6001-677/038980 sayılı Özelge.

¹⁴⁰ Ahmet Vecdi Can ve Yusuf Artar, “Elektronik Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Muhasebe Kayıtları” (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazinDetail.aspx?magazinid=154> (Erişim Tarihi: 18.02.2017)

Uygulamada bazı işletmelerce kredi kartları ile yapılan satış işlemlerinin “100 Kasa” ya da “102 Bankalar” hesabının borçlandırılması suretiyle izlendiği görülmektedir. Bu şekilde yapılan muhasebe kayıtlarının ise ticari işletmeler için uygun olmayacağı bu tip muhasebe kayıt işlemlerinden dolayı işletmeler idarenin resen vergi takdiri ile karşı karşıya kalabilirler.

Bilindiği üzere tekdüzen hesap planında aktifte yer alan hesap sınıf ve grupları muhasebedeki “Tam Açıklama” kavramı çerçevesinde değerlerin likit olma özelliğine göre, pasifte yer alan hesap sınıf ve grupları ise en kısa vadeli kaynaktan en uzun vadeli kaynağa doğru ödenme çabukluğuna göre sıralanmıştır. Örneğin “10 Hazır Değerler” hesap grubunda yer alan ana hesaplar paraya dönüşme hızlarına göre (likit olma özelliğine göre) “100 Kasa” hesabından başlanarak en az likit değere doğru sıralanmıştır. Bu doğrultuda işletmelerin kredi kartı karşılığında yapmış oldukları satışlarını “100 Kasa” ya da “102 Bankalar” hesabında izlememeleri gerekmektedir.

İşletme kredi kartı ile yapmış olduğu satışların bedelini banka ile yapmış olduğu sözleşmede belirtilen bloke süresinin sonunda alabilmektedir. Bu bloke süreleri satıcı firma (üye işyeri) ile banka arasında yapılan sözleşmede değişen sürelerde hesaba geçme olarak Kararlaştırılabilmektedir.

Gün sayısı kredi kartını çıkaran bankaya göre değişmekte, bloke süresi ne kadar azalırfa faiz oranı da o kadar yükselmektedir. Bloke süresi arttıkça bu oran düşmekte olup bankanın tavan süresinde komisyon oranı yüzde 0 olmaktadır. Bu durumda “108 Diğer Hazır Değerler” hesabı kullanılması gerekmektedir.

Kredi kartları ile yapılan satışlar neticesinde banka tarafından komisyon kesilerek hemen satıcı firma hesabına aktarılan satış bedellerinin hazır değer kaybına uğraması nedeniyle hazır değer olarak nitelendirilmesi mümkün olmayacaktır. Bu doğrultuda satış bedellerinin “108 Diğer Hazır Değerler” hesabı yerine “127 Diğer Ticari Alacaklar” hesabına kaydı gündeme gelecektir, bununla birlikte, kredi kartları ile yapılan satışlarda banka tarafından satış bedelleri üzerinden kesilen komisyon tutarlarının üye işyerine uygulanan ticari hizmetin bir karşılığı, bedeli olduğu; dolayısıyla da satış bedellerinin “108 Diğer Hazır Değerler” hesabında izlenmesinin gerekliliğini savunanlar da bulunmaktadır. Fakat, söz konusu hizmetten alınan komisyon tutarı, satış bedelinin değer kaybına uğradığını “108 Diğer Hazır Değerler” hesabına kaydının yapılmaması gerektiğini göstermektedir. şirket hesabına yatırıldığında ise aşağıdaki muhasebe kaydı yapılarak satış tutarları bir taraftan “102

Bankalar” hesabına aktarılacak, diğer taraftan “108 Diğer Hazır Değerler” hesabı kapatılacaktır.

Şirket tarafından kredi kartı karşılığında yapılan satış sonrasında satış tutarı, banka ile yapılan anlaşma uyarınca 31 inci günün sonundan itibaren şirket hesabına geçirilecektir. Dolayısıyla banka tarafından komisyon uygulaması söz konusu olmayacak, satış tutarı şirket açısından değer kaybına uğramaması nedeniyle “108 Diğer Hazır Değerler” hesabında izlenebilecektir.

Banka Tarafından Komisyon Kesilmesi Durumunda bir örnek;

xxxxx Ltd. Şti./..../.... tarihinde 500.-TL si peşin, kalanı kredi kartı karşılığında %18 KDV hariç 1.500.-TL ye ticari mal satmıştır. Satılan ticari malın katma değer vergisi peşinatın içinde tahsil edilmiştir. Yapılan anlaşma gereği satış bedelleri banka tarafından üye işyerine 1 ila 3 gün arasında yatırılacaktır. Bu durumda xxxx Ltd. Şti. Tarafından yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

.....//.....		
100 KASA		500,00
100.01 TL Kasası	500,00	
127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR		1.270,00
127.01 Kredi Kartı Slipleri	1.270,00	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR		1.500,00
600.01 Kredi Kartlı Satışlar	1.500,00	
391 HESAPLANAN KDV		270,00
391.01 % 18 KDV	270,00	

Kredi kartı ve nakit karşılığında satılan ticari mallar kaydı.

.....//.....

Banka tarafından satış bedeli üzerinden yüzde 3,20 oranında komisyon kesildiği ve kalan tutarın üye işyerinin hesabına aktarıldığı varsayılırsa, söz konusu komisyon üye işyeri tarafından gider olarak dikkate alınacak ve aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilecektir.

.....//.....		
102	BANKALAR	1.229,36
102.01	... Bankası	1.229,36
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	40,64
780.01	Kredi Kartı Komisyon Giderleri	40,64

127 DİĞER TİC. ALACAKLAR 1.270,00

127.01 Kredi Kartı Slipleri 1.270,00

Banka tarafından kesilen komisyondan sonra kalan kredi kartlı satış tutarlarının
..... Bankasına Aktarılması

.....//.....

Yukarıda işletmenin 7 / A maliyet hesap seçeneğini kullanması varsayımına göre “780 Finansman Giderleri” hesabında muhasebeleştirilen komisyon tutarları, 7 / B maliyet hesap seçeneğini kullanan işletmelerde “797 Finansman Giderleri” hesabında izlenecektir. Bununla birlikte maliyet hesaplarının kullanılması yerine doğrudan “653 Komisyon Giderleri” hesabının kullanılması da mümkündür. “612 Diğer İndirimler” hesabının niteliğiyle ilgili olarak, mal ve hizmet satışlarıyla bağlantılı komisyon giderlerinin de bu hesabın kapsamına girdiğinin eklenmesi suretiyle, hesabın niteliğinin zenginleştirilmesi gerekliliği olabilir.¹⁴¹

3.3 Elektronik ve Mobil Ticarete E-Fatura Uygulamaları

Elektronik fatura 2010 yılının Mart ayında yayımlanan 397 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu (VUK) Genel Tebliği ile hayata geçirilmiştir. Elektronik fatura (e-fatura) özellikle ticari hayatta işletmelerin iş yapış şekillerinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. E-Faturaya geçiş konusunda 421 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile bazı sektörlerle ve bu sektörlerle ilişkili kimi mükelleflere zorunluluk getirilmiş, kapsama dâhil olan mükelleflerin 2013 yılının sonuna kadar fiilen e-fatura uygulamasına

¹⁴¹ Ufuk Özdemir, “Kredi Kartlı Satışlar İle İlgili Sorunlar Ve Muhasebe Kayıtları” (Çevirimçi) <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ufuk/029/> (Erişim Tarihi:05.10.2016)

geçmişlerdir, daha sonra e-fatura mecburiyeti ile ilgili şartlar genişleterek daha çok firmanın zorunlu olarak e-faturaya geçmesi sağlanmıştır.¹⁴²

E-faturanın yeni bir belge türü olmadığı ve Vergi Usul Kanunu'nun 230. Ve 232. Maddeleri uyarınca düzenlenmesi zorunlu olan fatura ile aynı hukuki niteliğe sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak söz konusu Tebliğ'e göre; mükellefler, genel hükümler çerçevesinde kâğıt fatura düzenleyebilecekleri gibi ilgili Tebliğ'de yer alan şartlar çerçevesinde e-Fatura da düzenleyebilirler. Aynı mal veya hizmet satışı işleminde hem kâğıt faturanın hem de elektronik faturanın bir arada düzenlenmesi mümkün değildir. Müşterinin talep etmesi durumunda ise genel hükümler çerçevesinde sadece kâğıt fatura verilmesi zorunluluğu getirilmiş¹⁴³ daha sonralarında

E-fatura, “merkez”inde Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yer aldığı elektronik bir uygulamanın ürünüdür. E-faturaların elektronik belge olarak düzenlenmesi, elektronik olarak imzalanması veya mali mühür ile onaylanması, saklanması, iletilmesi, fatura bilgilerinin veri standartları ve formatına uygun biçimde aktarılması ve muhatabı tarafından alınmasına ilişkin belirlenen usul ve esasları uygulayan ve denetleyen Başkanlık platformu kısaca “**Merkez**” olarak isimlendirilir. Merkez kendisine gelen e-faturayı alır, faturanın, veri aktarım protokolü ile belirtilen veri kurallarına uygunluğunu denetler, işler ve ilgili adrese (yani alıcısına) iletir. Gerek entegrasyon usulü ile gerekse özel entegratörler aracılığı ile e-fatura gönderilirken/alınırken her halükârda Merkez üzerinden geçmek zorundadır. Merkez kendisine gelen faturayı bazı kontrollerden (faturada dolu olması gereken alanlar dolu mu, vergi kimlik numarası alanı 10 hane mi vs.) geçirerek karşı tarafa iletir.¹⁴⁴

E-fatura uygulaması, elektronik belge olarak düzenlenen faturaların tarafları arasında dolaşımı ile ilgili oluşturma, gönderme ve alma zamanı gibi önemli kayıtların, tarafsız bir biçimde tutulmasını sağlamak, elektronik belge olarak oluşturulmuş herhangi bir belgenin sıhhatinden (format ve standartlara uygunluk, göndericinin kimliği ve doğruluğu, elektronik belgenin geçerliliği ve içeriğinin bütünlüğü) emin olmak amacı

¹⁴² Uğur Doğan, “ E-Fatura İle Gelen İlkler”, **Yaklaşım Dergisi**, S. 249, (2013) (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=21855&arananKey=e-fatura> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

¹⁴³ Fatih Gündüz, “Maliyede Yeni Dönem; E-Fatura” **E-Yaklaşım**, S. 209. (2010) (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=11309&arananKey> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

¹⁴⁴ Gündüz, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=11309&arananKey>

ile, bünyesinde e-fatura gönderme ve/veya alma işlemlerini yapmak üzere her bir kullanıcıya ait kullanıcı hesabını barındıran, başkanlık tarafından oluşturulan uygulama¹⁴⁵ mevzuat kapsamında kağıt fatura için uygulamada bulunan sahte ve muhteviyatı itibari ile yanıltıcı belge düzenlenmesi veya kullanılması engellenmeye çalışılmıştır.

E-fatura uygulaması faturanın düzenlenmesi ve iletilmesi sürecini kısaltmaktadır. Buna bağlı olarak teyit, düzeltme, iade, red, takip, kontrol ve muhasebeleştirilme buna müteakip de ödeme surecilerini kısaltan, uyuşmazlıkları azaltan, stok kontrolünü ve imalat surecilerini yönetmeyi kolaylaştıran, raporlama imkânı sunmaktadır. Tüm bu avantajlarının yanında zaman, kâğıt, toner, posta, personel, arşivleme ve depolama giderlerinde önemli tasarruflar sağlamaktadır. Fatura sayısı ve faturalama maliyetleri ile klasik fatura surecilerinin oluşturduğu zorluklar, e-fatura ile çözüme ulaşmıştır.¹⁴⁶

E-fatura uygulaması, VUK kapsamında düzenlenmesi zorunlu olan fatura dışında kalan belgelerin de taraflar arasında dolaşımına olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Bu çerçevede, taraflar arasında e-belge olarak dolaşımı GİB tarafından uygun bulunanlar, ilgili format ve standartların duyurulmasının ardından, e-fatura uygulaması aracılığı ile gönderilip alınabilecektir. GİB tarafından 18.11.2016 tarihi itibariyle e-belge kapsamına e-fatura dışında e-irsaliye de eklenmiştir. E-İrsaliye uygulamasına yönelik bilgiler paket ve kılavuzlara taslak olarak eklenmiş internet aracılığı ile GİB web sayfasında yayımlanmıştır.¹⁴⁷

E-fatura uygulamalarının ilerleyen zamanlarda mobil cihazlara da entegre edileceği düşünülmelidir, Saklama alanlarının bulut teknolojisine dönüşmesi bu konuda en önemli gelişmedir. Bulut teknolojisi, son kullanıcının fiziksel alanını ve konfigürasyonunu gerek duymadan, hesaplama, yazılım, veri erişimi ve depolama cihazları sağlar. Bu teknoloji ile verilerin kayıt edildiği alanlara internet aracılığı ile

¹⁴⁵ Doğan., **900 Soruda E-Fatura, E-Arşiv Fatura ve E-Defter**, No: 25 Ankara: Seçkin Yayıncılık Vergi Maliye, 2017, s. 77.

¹⁴⁶ Fahrettin Özdemirci, “Elektronik Fatura (E-Fatura) Uygulaması” **Vergi Dünyası Dergisi**, (Ocak 2011) (Çevrimiçi) <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/5418> (Erişim Tarihi: 17.02.2017)

¹⁴⁷ Fatma Tektüfekçi, **E-Dönüşüm Sürecinde Elektronik Muhasebe Uygulamaları**, 1. b., İzmir: Kitabana Basım Yayın Dağıtım Bilişim, 2016, s.147.

kolayca ulaşılabilmektedir bu sebepten masa üstü veya diz üstü bilgisayarlar ile yapılan kayıtlara mobil cihazlarla ulaşılabilmektedir.

3.4 Mali Mühür ve E-İmza Uygulamaları

Mali mühür ve e-imza, e-faturada kullanılan en önemli araçlardır. Zira bir e-faturanın geçerliliği, değişmezliği, bütünlüğü ve kaynağının doğruluğu gibi e-faturanın en önemli özellikleri mali mühür veya e-imza ile sağlanmakta ve garanti altına alınmaktadır. Diğer bir ifade ile mali mühür veya e-imza olmaksızın e-fatura düzenlenemez. Bir şekilde düzenlense bile, bunun kanuni anlamda hiçbir geçerliliği olmaz.¹⁴⁸

Sayısal imza, imzalanan metine göre farklılık gösterir ve içeriğin matematiksel fonksiyonlardan geçirilerek eşsiz olduğu düşünölen bir değer bulunması sureti ile elde edilir. Yani kişilerin, elle atılan imzada olduğu şekilde tek imzası yoktur; bunun yerine imzalamada kullanılan anahtarları vardır. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nda geçen "elektronik imza" kavramı sayısal imzayı işaret etmektedir. Bu Kanunla kâğıt ortamında yürütölen işlemlerin elektronik ortamda güvenli ve hukuki sonuç doğuracak biçimde yürütölebilmesi için büyük bir imkân sağlanmıştır. Böylece zamandan, paradan ve iş gücünden tasarruf etmek üzere, kişisel veya kurumsal işler elektronik ortama taşınarak e-imza kullanarak yapılabilmektedir.¹⁴⁹

3.5 E-Bilet ve E-Yolcu Listeleri Uygulaması

Kara ve deniz yolu ile şehirlerarası veya uluslararası yolcu taşımacılığı işi ile iştiğal eden mükelleflerin, elektronik ortamda bilet ve yolcu listesi düzenlemeleri, düzenledikleri elektronik biletleri yolcularına iletmeleri ve bu vesikaları muhafaza ve ibraz etmelerine ilişkin usul ve esaslar 415 Sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ kapsamında 26.06.2016 tarih ve 28335 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanmıştır.

Elektronik biletlerin elektronik ortamda düzenlenmesi, internet de dahil olmak üzere elektronik araçlar ve ortamlar vasıtasıyla iletilmesi, muhafazası ve ibrazı esastır.

¹⁴⁸ Uğur Doğan, "E-Fatura Oluşturma Yöntemleri", **Vergi Dünyası Dergisi**, S. 386. (2013) (Çevrimiçi) <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/6231> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

¹⁴⁹ Doğan, **a.g.m.**, <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/6231>

Ancak hizmetten yararlananlar tarafından istenilmesi halinde izin alan mükellefler, düzenledikleri elektronik biletlerini merkez, şube ve acentelerinden kâğıt olarak teslim edeceklerdir. Hizmetten yararlananlar tarafından istenilmesi halinde elektronik bilet düzenleme izni alan seyahat firmaları elektronik biletleri mali mühür veya güvenli elektronik imza ile imzalayarak elektronik araçlar ve ortamlar vasıtasıyla teslim edeceklerdir. Elektronik biletlerin, internet veya diğer elektronik araçlar ve ortamlar vasıtasıyla iletilmesi halinde biletin kâğıt baskısı alınabilecek şekilde hizmetten yararlanana sunulması gerekmektedir.¹⁵⁰

E-Bilet uygulamaları mobil cihazlara uyarlanmış günümüzün en iyi faturalama sistemlerinden biridir. M-Ticaret işlemleri için mobil cihazlara e-bilet uygulamaları geliştirilmiş biniş işlemleri için kare kodlar uyarlanmış ve işlemler mobil olarak en hızlı şekle getirilmiştir.

3.6 E-Defter Uygulamaları

Tüzel Kişilerin e-Defter Tutabilmesi için e-Fatura Uygulamasından yararlanma iznine sahip, Mali mührünü temin etmiş, e-Defter tutma, kaydetme, onaylama, saklama ve ibrazında kullanılacak yazılımın uyumluluk onayı almış bir yazılıma sahip olan tüzel kişiler, yapacakları başvurunun kabul edilmesi halinde e-Defter tutma hakkına sahip olacaklardır. Gerçek Kişilerin e-Defter Tutabilmesi için 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imza temin etmiş, e-Defter tutma, kaydetme, onaylama, saklama ve ibrazında kullanılacak yazılımın uyumluluk onayı almış bir yazılıma sahip olanların yapacakları başvurunun kabul edilmesi gerekmektedir.¹⁵¹

Defterlerini elektronik defter biçiminde tutmaya başlayanlar, söz konusu defterlerini kâğıt ortamında tutamayacaklardır. Yani klasik olarak kâğıt ortamında defter tutmaya alışkanlığı olan mükellefler, e-Defter uygulamasından faydalanmak istemesi halinde bu alışkanlıklarını terk etmek durumunda kalacaklardır. Tebliğ'in dördüncü

¹⁵⁰ İbrahim Ercan, "Elektronik Bilet Uygulaması" **E YAKLAŞIM**, S. 237, 2012, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=14523&arananKey=e-Bilet> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

¹⁵¹ Abdülkadir Ertürk, "E-Defter Uygulamasına İlişkin Hususlar İle E-Defter Müessesesinin Güçlü ve Zayıf Yönleri", **Yaklaşım Dergisi**, S. 230, 2012 (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13609&arananKey=mali%20m%C3%BCh%C3%BCr> (Erişim Tarihi: 18.01.2017)

maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde e-Defter tutmaya başlayanların neden kâğıt ortamında defter tutamayacağı gerekçelendirilmiştir.¹⁵²

Elektronik defter uygulaması ile VUK'un 220 ve 226. Maddeleri arasında defterlerin tasdiklerine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Buna göre mükellefler kullandıkları ve kullanacakları defterleri tasdik ettirmek zorundadır. Özellikle kurumsal ve büyük mükelleflerin büyük hacimli defterlerini noterlere tasdik için kamyonlarla vs. taşıdığı ve noterlikçe her sayfanın tek tek mühürlenmesi gerektiğinden defterlerini noterden ancak birkaç gün sonra alabildikleri bilinmektedir.

Bu tasdik süreci mükellefler açısından hem zahmetli hem de maliyetli olmaktadır, mükellefler dönem içerisinde ne kadar kayıt yapacağını bilemediğinden çoğu zaman gereğinden fazla sayfaları tasdike konu etmekte; bu da mükellefler için ayrıca katlanılan bir maliyet oluşturmaktadır. Elektronik defter uygulaması ile mükellefler bu zahmetlerden kurtulmuştur, ancak maliyetleri düşeceği varsayılan e-defter uygulamasında özel entegratörler kullanılması pratikliği sonucu yeni maliyetler doğmuştur.¹⁵³ Defter saklama koşulları e-defterde hem yer hem zaman bakımından daha pratik olduğu kesindir, buradaki önemli durum ise ilgili defter verilerin yedeklenerek saklanması konusudur.

3.7 Mobil Ticaret Uygulamalarının Denetimi

M-ticaret uygulamalarına ilk bakıldığında mobil cihazlardan sipariş verme ve bu siparişin son kullanıcı veya son tüketiciye ulaşmasını sağladığı düşünülebilir, ancak her m-ticaret uygulaması bu yönde çalışmamaktadır, hizmet sektörü için hazırlanmış olan uygulamaların bir kısmı tahsilat yapmaya, müşteri bulmaya ve hizmeti kullanmaya yönelik tasarlanmış ve kullanıcıya sunulmuştur.

Bu tip mobil uygulamalar işletmeleri personel istihdamından tasarruf etmeye kadar varabilen faydalar sağlayabilir ancak bu faydaları sağlayacağını düşündüğümüz

¹⁵² **a.g.m.,**

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13609&arananKey=mali%20m%C3%BCh%C3%BCr>

¹⁵³ Abdülkadir Ertürk , **a.g.m.,**

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13609&arananKey=mali%20m%C3%BCh%C3%BCr>

uygulamalar karşımıza yasal problemler çıkarır mı? Personel istihdam etmeden kullanıcılardan yarar sağlamak bu kullanıcıların sosyal güvenlik hakkı ihlalini doğurur mu? Elde edilen bilgiler yeterince güvenilir mi? Uygulamayı kullanan işletmenin denetim riski çoğalmaktadır?

İkinci bölümde anlatılan vergi kayıpları ve kaçakları konusunda değinmiş olduğumuz vergilendirme problemlerinin bir kısmı denetim konusuna da yansımaktadır bunların içinde işletmelerin merkezinin nerede bulunduğu konusu öne çıkmaktadır, eğer vergi konusunda da olduğu gibi işletme merkezi (Mobil uygulamalar için server) ülke sınırları içinde ise fiziki denetim yapmak gidip kontrol etmek ve bu işlem için denetim personeli tahsis etmek çok zor olmamaktadır.

M-ticaret işletmesi yurt dışında ve kullanıcıları da Dünya'nın çeşitli ülkelerine yayılmış olabilmektedir, burada klasik denetim ve vergilendirme metotları devre dışı kalmaktadır, ülkelerin gelir idareleri genelde bu durumu kontrol edebilmek için ilgili işletmenin ilgili ülkede şube açmasını istemektedir.

E-ticaret işletmelerinin bir kısmı hem ticari işletmelere hem de kişilere aracık yaparak e-ticareti yönlendirmektedir, bu e-ticaret işletmelerinin m-ticaretuuygulamaları da bu mantıkla hareket etmektedir, sahibinden.com, hepsiburada.com gibi hem kişisel satılık ilanları kabul eden hem ürün depolayan hem de markalı işletmelere aracılık hizmeti veren e-ticaret ve e-mobil işletmelerin denetimi ve vergilendirilmeleri klasik uygulamadan çok fazla farklılık göstermemektedir. İlan verenlerden alınan ilan ücretleri satışlardan kazanılan komisyon gelirleri kendi depoladıkları ürünlerin alış ve satışı TDMP'nına uygun muhasebe kayıtları ve genel denetim teknikleri kullanılarak yapılabilir, hatta bu gibi işletmelerin işlemleri elektronik kayıt nizamı içerisinde yapıldığından kayıt dışına çıkma ihtimali daha azdır denetimleri ise bilgisayar destekli denetim faaliyetleri ile daha hızlı sonuçlandırılabilir.

M-ticaret işletmelerinde denetlenmesi gereken konular olarak şunları sıralayabiliriz;

- a- Mobil uygulama ile kullanıcıya ulaşıldığında bu uygulamayı kullanan kullanıcının uygulamayı amacına uygun kullanıp kullanmadığı,
- b- Kullanıcının uygulamayı amacına uygun kullandığında elde ettiği faydanın uygulamayı kullandıran işletmeye sağlıklı ulaşım ulaşmadığı,
- c- Uygulamayı kullandıran işletmenin bu uygulama kullanıcılarından sağladığı faydanın denetimi,

Yukarıda sayılan, denetlenmesi gereken hususlar m-ticaret işletmelerinin özellikleri göz önünde bulundurarak ayrıma tabi tutulmuş ve aşağıda örnekleyerek açıklanmıştır.

Mobil uygulama ile kullanıcıya ulaşıldığında bu uygulamayı kullanan kullanıcının uygulamayı amacına uygun kullanıp kullanmadığı; Mobil uygulamalar kullanılmaya başlamadan önce kullanıcıya elektronik olarak sunulan sözleşme hükümlerinin içinde uygulamayı sunan ve kullanıcı arasında akdedilen sözleşme sonunda “İşbu Sözleşme Müşteri'nin elektronik olarak onay vermesi ile karşılıklı olarak kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.” İbaresini bulunur ve onaylandığı takdirde uygulama mobil cihaza indirilerek kullanıma hazır hale gelir, kullanıcı uygulamada sözleşme içeriğinde bulunan uygulama kurallarına uyup uymadığı konusu denetçi tarafından denetlenmelidir bu denetimin amacı m-ticaret uygulamasının kullanıcısının istenen faydayı kullanıcıyı sunan işletmeye sağlayıp sağlamadığı konusudur.

Bir örnek uygulama ile yukarıdaki durumu açıklamak konunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Taşımacılık sektöründe faaliyet gösteren m-ticaret uygulamasının kullanım koşullarının içinde bulunan,¹⁵⁴

Müşteri, uygulamayı kullanarak gerçekleştirdiği taksi yolculuğunun bedelinin tamamını ödemekle yükümlü olduğu belirtilirken, bu ödemenin yapılıp yapılmadığı yani kullanıcının yükümlülüğü yerine getirip getirmediği konusu denetimin konusudur. Uygulama aracılığıyla yapılan yolculuklarda Müşteri, taksimetrede yazılı ücret haricinde ilgili mevzuat hükümlerinde açıkça belirtilen köprü, yol ve otogar gibi yol kullanım masraflarını da ödemekle yükümlüken uygulamada belirtilen bu ödemelerin dışında herhangi bir ücret sürücü tarafından talep edilip edilmediği riski mevcut olup bu durum denetlenebilmelidir.

Kullanıcının uygulamayı amacına uygun kullandığında elde ettiği faydanın uygulamayı kullandıran işletmeye sağlıklı ulaşım ulaşmadığı, M-ticaret uygulaması kullanıldığında uygulamayı sunan m-ticaret işletmesi gelir elde etmektedir bu durumun yayılması ve işletme gelirlerinin artırılması için m-ticaret uygulamasının yayılması gereklidir bunun için çeşitli ödüller sunabilmektedir, bu ödüllerin kullanımı

¹⁵⁴ (Çevrimiçi), <http://www.bitaksi.com/kullanim-kosullari/> (Erişim Tarihi:05.04.2017)

sırasında kazan elde edecek kullanıcının hileye sapmasını engellemek gerekecektir, yukarda anlatmış olduğum türden bir m-ticaret uygulama kullanıcısı ile ilgili bir yazıda, *30 lira bedava kampanyasının olduğu gün üç üniversite öğrencisini kampüslerine götürürken öğrencilere uygulamayı indirttiğini ve yol boyunca 30 liralara doldukça yeni yolcu almış gibi yaparak öğrencileri kampüslerine ulaştırdığını anlatıyor* taksici m-ticaret uygulamasının taksiciyi takip ettiği sonucu ile taksici, *“Birinde sorun çıktı, yakalayamıyorum. İleri gidiyorum, geri geliyorum; en sonunda yakaladım da yola devam ettik”* diyor. Tabii bu tip hareketler, m-ticaret uygulamasının sisteminde sahtecilik olarak algılanıyor. Taksici devamını *“Bana sen o yolcuları aslında taşımadın, dediler. Ben de onlara ‘Sizin patronunuz bu kampanyayı uygulamayı yaygınlaştırmak için yaptı. Ben de üç kişiye uygulamayı yüklettim’ dedim”* diye anlatıyor. Sonuçta sorun çözülmüş ama taksici *“Paramı ödemeselerdi, sistemden çıkardım”* diye ekliyor.¹⁵⁵

Görüldüğü üzere kullanıcılar m-ticaret uygulamasından ödül geliri elde etmek için riskler almaktan çekinmeyerek sözleşme hükümlerine aykırılık gösterebiliyor bu durumun gerçekleşmesini daha etkin tekniklerle sahada denetim yaparak engellemek gerekebilir.

Uygulamayı kullandıran işletmenin bu uygulama kullanıcılarından sağladığı faydanın denetimi, m-ticaret işletmeleri geliştirdikleri uygulama sayesinde bazı iş edinimlerini personel kullanmadan uygulama kullanıcılarına hediye, markalardan indirim, ödül para gibi çok daha ucuz maliyetlerle gördürebilmektedir, bu gibi uygulamalar kullanıcıların buldukları noktaları mobil takip sistemleri ile tespit ederek o bölgede bulunan mağaza, şube, merkez, tadım noktaları, personel hareketleri gibi durumları tespit etmelerini isteyebilmektedir.

M-ticaret uygulamasını kullanan kullanıcı bu durumda mobil cihazının kamerası ile görevli olarak gittiği konu ile ilgili mekanı fotoğraflayarak durum tespiti yaptığı görüntüyü, işletmeye ileterek rafların istenilen düzenden olup olmadığını, ürün çeşitliliklerinin istenen markalardan oluşup oluşmadığını ve hatta personel hareketlerini tespit edebilir, elde edilen ve denetime yardımcı olan bu bilgiler ciddi

¹⁵⁵ (Çevrimiçi) <http://www.fortuneturkey.com/yenilikci-bitaksinin-rekabetcilik-sinavi-8738> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)

ücretler ile karşılanabilecek personel yükünden işletmeyi kurtarmaktadır ancak bu durumda uygulamayı kullanan gerçek kişiler açısından gelir beyan etme mecburiyeti ve çalışan olarak Sosyal Güvenlik Kanunu çerçevesinde işçi sayılıp sayılmadıkları konusu tartışmaya açılmaktadır.

Uygulamayı kullananlar bir işletmeye bağlı olarak bir iş yerinde mi çalışıyorlar sorusunu sorduğumuzda; İşyerini 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 11. Maddesinde şöyle tarif ediyor “İşyeri, sigortalı sayılanların maddi olan ve olmayan unsurları ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir.” Bu tarife göre uygulamayı kullananların sigortalı olup olmadıklarına yine aynı kanunun 4. Maddesine bakarak karar vermek gereklidir sigortalı sayılanların tarif edildiği bu madde;¹⁵⁶

Madde 4- (5754 sayılı Kanununun 2. maddesiyle değiştirilen madde) Bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından;

a) Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar,

b) Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise;

1) Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar,

2) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,

3) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

4) Tarımsal faaliyette bulunanlar,

c) Kamu idarelerinde;

1) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar,

2) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi

¹⁵⁶ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (16 Haziran 2006). Resmî Gazete. S. 26200.

sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 86. maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar,

Sigortalı sayılırlar demektir, görüldüğü üzere burada m-ticaret işletmelerinin sundukları uygulamaları kullanarak iş gören kişiler için gelirleri oranında Gelir Vergisi'ne tabi olup olmadıklarına bakılmalı ve de uygulamayı kullanan kullanıcının onayladığı kabul sözleşmesinin bir hizmet akdi sözleşmesi olup olmadığının hukuken incelenerek bu kişilerin Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olup olmadıklarının tespit edilmesi gerekebilir

3.8 Mobil Ticaret Denetiminde Kontrol

M-ticaret işletmeleri denetçisinin m-ticaret işletmeleri denetlerken bilindik denetim metotları ve bilgi teknolojileri denetiminin denetim standartları ve rehberleriyle belirlenen metodoloji doğrultusunda; planlanma, uygulama ve raporlama gibi aşamaları uygulaması dışında aşağıda belirtilen konuların özellikle m-ticaret işletmelerinde denetçinin dikkat etmesi gerekir yapılan bu kontrol m-ticaret işletmelerinin daha sağlıklı çalışmasına yarar sağlayacaktır;

- a- M-ticaret işletmesinin sunduğu uygulamanın ticari nitelik taşıyıp taşımadığı,
- b- M-ticaret uygulaması ile işletme ürün veya hizmet satışı yapıyor ise bu satışların karşılığında mobil tahsilat işlemlerinin yapılıp yapılmadığı,
- c- M-ticaret uygulaması sunan işletme bu uygulamadan nasıl bir beklentiye sahip, beklentilerinin dışında ne gibi gelişmeler olabilir,
- d- M-ticaret uygulaması ile verilen siparişlerin tesliminin nasıl gerçekleştiği konusu,

Denetim işlemleri sırasında bilgisayar yardımıyla karar alma süreçlerini hızlandıran m-ticaret işletmeleri, uygulamaların muhasebe faaliyetlerini de bilgisayarlar aracılığıyla yürütmektedir.

Mobil uygulamalar ile kazanç elde eden m-ticaret işletmeleri veri giriş ve veri kayıt işlemleri için yeni veri saklama sistemi, bulut teknolojisini kullanmaktadır, Uygulama kullanıcıları ülkenin dört bir yanına dağılmış işletmeleri bir denetçi gibi kontrol ederken gönderdikleri veriler bulut teknolojisi yardımıyla işletmenin yönetim bilgi sisteminin bir parçasına dönüşmektedir. Bu anlamda, m-ticaret işletmelerinde,

bilgisayarlarda yürütülen denetim ve kontrol işlemlerinden daha hızlı sonuç alınabilmektedir.¹⁵⁷

Mobil uygulamalar kullanıcıları aracılıyla kontrol faaliyetlerini devam ettirmek için gerekli bilgileri toplarken mobil bilgi sistemi, işlemleri ve koşulları tanımlamak, bir araya getirmek, analiz etmek, kayıt etmek ve raporlamak için oluşturulan yöntemlerle işletmenin varlık ve borçlarının hesabını verme sorumluluğunu sürdürmek için kullanır. Teknolojilerdeki değişiklikler ve bunun m- ticaret alanına uygulanması ve bulut uygulamalarının yaygınlaşması yararlanılabilen ve uygulanması gereken spesifik kontrol faaliyetlerini değiştirmekte ve kontrole duyulan önemini artırmaktadır.¹⁵⁸

M-ticaret işletmesinin sunduğu uygulamanın ticari nitelik taşıyıp taşımadığı; konusu denetçi tarafından iç kontrol sisteminde aranmalı eğer iç kontrol sisteminde böyle bir kontrol yok ise m-ticaret uygulaması bilgi teknolojileri yardımıyla teste tabi tutulmalıdır. Yukarıda denetlenmesi gereken konular içinde anlattığımız üzere kullanıcının faydası ve reklam nitelikli gibi gözükken bazı uygulamalar işletmenin iç denetimde aktif rol oynayabilmektedir bu tip uygulamalardan da denetçi veri toplayıp uygulamanın kazanç sağlamaya yönelik olup olmadığı tespit edebilir.

M-ticaret uygulaması ile işletme ürün veya hizmet satışı yapıyor ise bu satışların karşılığında mobil tahsilat işlemlerinin yapılıp yapılmadığı; kontrolü için tahsilatların daha önce anlatmış olduğumuz elektronik yöntemlerle yapılmasını sağlamak ve bu tahsilatların doğruluğunu denetçilerin kontrol etmesi gerekecektir. M-ticaret işletmesinin mobil uygulamayı kullandığı kullanıcının yaptığı ödemenin fiyat miktar doğruluğunu ölçebilmesi ve işin gerçekleşip gerçekleşmediği bilhassa hizmet işlerinde önem taşımaktadır burada kontrolün hem sistemde hem de sahada yapılması gerekliliği mevcuttur denetçinin denetimi sırasında düzenlemelerden kaynaklanan

¹⁵⁷ Salih Polat, “Bilgisayarlı Denetim ve SESAM Programına Bakış” **E-Yaklaşım**, S.241, 2013, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=17006&arananKey=denetim> (Erişim Tarihi: 24.03.2017)

¹⁵⁸ Mahmut Demirbaş, “İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, **Y. 4 S. 7 (Bahar 2015)**, s.171.

yüklerin m-ticaret işletmelerinden kaldırılması, ülkelerin ekonomiler açısından önem taşıyacaktır ve bu nedenle bu yüklerin belirlenmesi ve ölçülmesi bir gerekliliktir.¹⁵⁹

M-ticaret uygulaması sunan işletme bu uygulamadan nasıl bir beklentiye sahip, beklentilerinin dışında ne gibi gelişmeler olabilir, sorusu ile bu tip işletmelerde denetçinin karşılaşması çok olağan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır, uygulama gelişimi kullanıcıdan alınana geri dönüş bildirimleri ile düzenli olarak güncellenmekte ve değişikliğe tabi tutulmaktadır burada kullanıcının ve işletmenin faydasına olduğu, kazanç sağlayıcı dönüşüm ve gelişmeler de denetçinin önüne çıkmaktadır. Örneğin bir fotoğraf programı olarak düşünülen uygulama üreticisi tarafından m-ticaret işletmelerine kullanıma sunulduğunda uygulama kullanıcılarının stok sayımına destek verebileceklerini bundan personel ve iş gücü açısından maliyet düşürücü sonuçlara ulaşabileceği, ya da çekilen vitrin fotoğrafları ile mağaza denetimi yapabilecek bir programa dönüşebileceği öngörülmeden gerçekleşip uygulamanın güncellenmesi ile bu tip fayda sağlayan bir m-ticaret uygulamasına dönüştürülebilir ve bu uygulama iki taraflı kazanç sağlar hale gelebilmektedir.

M-ticaret işletmelerinde uygulamaların dönüşüm hızı çok çabuk olabilmektedir denetçi bu dönüşümleri zamanında tespit etmeli ve iç kontrol sisteminin iyi çalışıp çalışmadığını test etmelidir uygulamaların işletme için kar getirici hale dönmeleri süreci denetime tabi tutulmalıdır.

M-ticaret uygulaması ile verilen siparişlerin tesliminin nasıl gerçekleştiği konusu, işletmelerin maliyetlerini nasıl düşürecekleri konusu ile paralel yol almaktadır. Bir e-ticaret işletmesi günümüzde genelde bu işletmeyi kârını yükseltmek lojistik ve depolama maliyetlerinden kurtulmak için kuruyor ve karlılık hesaplarını bu marjlar üzerinden hesaplayarak satış fiyatı belirliyor bu durumda e-ticareti hızlandıran m-ticaret uygulamaları ile verilen ürün sipariş teslimleri de birkaç yolla yapılabilir.

Geliştirilen m-ticaret uygulamalarının günümüzde daha çok talep görmesi ve satış trafiğinin %65'i normal e-ticaret internet siteleri yerine m-ticaret

¹⁵⁹ Mustafa Bulut ve Müfküre Seda Çalışkan, “Yönetimsel Yükler Bağlamında Gelir İdaresinde Otomasyon ve Elektronik Uygulamalar”, **E-Vergi Dünyası Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/5037> (Erişim Tarihi:22.02.2017)

uygulamalarından talep edilmektedir.¹⁶⁰ Satış sonrası ürünlerin teslimi ürün satışı yapan m-ticaret işletmesinin mi yoksa markanın veya üreticinin kendisinin mi teslim yapacağı ve bu teslimlerin denetimi ile kontrolü gittikçe önem kazanmaktadır.

Ürün teslimleri m-ticaret uygulamaları ile klasik metotlar dışına çıkmaya başlamıştır;

- Mobil uygulama ile bağlantılı teslim personeli araçları ile teslim bölgelerinde hazır veya hareketli halde iken uygulamanın sipariş listesini aracında bulunduran ve listelenen ürünü uygulama vasıtasıyla sattıktan sonra araçtan hızlı temin,
- Satış sonrası hızlı kurye ile ürün siparişini ulaştırın ve teslim işlemini gerçekleştirip ücreti tahsil etmek,
- M-ticaret uygulaması ile siparişi aldıktan sonra x firmasından markalı ürünü satın alıp hızlı kurye vasıtasıyla siparişi veren tüketiciye ulaştırmak,

Şeklinde çok çeşitli teslimler bulunmakta bu teslimlerin yapılması sırasında ek ihtiyaçların veya siparişlerin doğması halinde uygulamayı kullanım dışına alıp kayıt dışı ticarete dönüp dönmediğinin denetlenmesi gerekmektedir.

Bağımsız denetçi, m-ticaret işletmesinin uygulama ile elde ettiği verileri bilgi teknolojileri kullanılarak işlemesi, saklanması ve iletilmesi, iç kontrol sistemlerinin sağlıklı çalışmasını gerektirmektedir. Bu tür işletmelerin denetimi, bilgi teknolojilerine daha yatkın ve bu konuda teknik kapasiteleri daha yüksek denetçi profili gerektirmektedir.

M-ticaret işletmelerinin denetiminin yapısal ve kontrol riskleri nedeni ile denetimi gerçekleştiren denetçinin kanaatini etkileyecek unsurların bulunması ve bunun neticesinde işletmenin finansal bilgileri üzerinde doğrudan ve büyük bir etki olup olmadığı yine m-ticaret işletmesinin iç kontrol unsurlarının bilgi teknolojileri unsurları kullanılarak gördürülmesi ve denetiminde verimli ve etkili bir biçimde olmasını yine bilgi teknolojileri destekli denetim sağlayacaktır.¹⁶¹

¹⁶⁰ sahibinden.com Genel Müdürü Burak Ertaş ile “Online Pazar Yeri Ve Seri İlan Reklamcılık” üzerine yapılan röportaj, E-Ticaret Çağı Dergisi s.33. (Çevrimiçi)
<http://dergi.eticaretcagi.com/books/hist/#p=32>

¹⁶¹ Duygu Varoğlu Şimşek, “E-Ticaret İşletmelerinin Denetimi” (T.C İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Ve Denetim Ana Bilim Dalı Muhasebe Ve Denetim bölümü yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 2016, s. 46.

3.9 Mobil Ticaret İşletmelerinde Denetiminde Denetim Kanıtları Toplama

Denetim genel anlamda bir kanıt toplama ve toplanan kanıtları değerlendirme faaliyetidir. Denetim programının yürütülmesi safhasında denetçiler belirli denetim yöntem ve işlemleri uygulayarak denetim kanıtları toplar, toplanan kanıtlar değerlendirilerek müşteri işletmesini yönetiminin finansal tablolar aracılığı ile yapmış olduğu bildirimlerin dürüstlüğü yargılanır. Böyle bir yargılamanın yapılması ve finansal tablolar ile ilgili bir denetçi görüşünün verilmesi için yeterli sayıda uygun kanıtın toplanması zorunludur.¹⁶² Bağımsız denetim faktörleri veri toplama işlemleri sırasında Gelir İdaresinin uygulamaları çıktılarını ve bu uygulamalar ile uyumlu çalışan muhasebe programlarındaki verilerin toplanması elektronik ortamda gerçekleştiğinden denetim kanıtlarına elektronik olarak ulaşılabilir.

Hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte son yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve dünya çapında usulsüzlükler denetim ve gözetim faaliyetlerinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Uluslararası düzeyde alınan yeni kararlar sonrasında firmaların uyması gereken standartlar gün geçtikçe artmış ve yeni düzenlemeler zorunlu hale gelmiştir. Denetlenebilir olma, şeffaflık ve muhasebe kayıtlarının denetimi için iç kişiler ve dış kişiler için birçok yeni standart getirilmiştir. Ancak, iş süreçlerinin kompleks hale gelmesi ve işlem hacimlerinin ciddi artışıyla klasik yöntemler kullanılarak bu denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesi gün geçtikçe daha da güçleşmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte artan iş yükünün karşılanabilmesi yine teknolojik gelişmelerin getirmiş olduğu imkanların kullanılmasını zorunlu hale getirmiş ve klasik yöntemleri uygulanamaz kılmıştır. İç ve dış denetim faaliyetlerinin yürütülebilmesi için dünya çapında her an yeni yöntemler geliştirilmekte yeni çalışmalar yapılmaktadır. Amaç kişilerin analiz yeteneklerini geliştirerek istenilen sonuçlara daha kısa zamanda ve daha emin olarak ulaşılmasını sağlamaktır.¹⁶³

Denetim kanıtlarına elektronik olarak ulaşabilmek bu kanıtların doğruluğunun da elektronik olarak yapılması gerekliliği getirmektedir burada bilgisayar destekli denetim programlarının kullanılması gündemdedir. Bütün bu kanıtların dijital ayak

¹⁶² Ersin Güredin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 11.b., İstanbul: Arıkan Basım Yayın 2007, s. 241.

¹⁶³ (Çevrimiçi) <http://www.karde-as.com/hizmetlerimiz/egitim/katilim-belgeli-egitimler/cap-bilgisayarli-denetim-programi-uygulamaları-egitimi/> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

izleri m-ticaret işletmelerinde daha ulaşılabilir olduğundan kanıt toplama işlemi teknik olarak dijital ortamlarda olabilmektedir.

3.10 E-Ticaret ve M-Ticaret Denetiminde Veri Analizi ve E-Maliye

Bu konu İngiliz dilinde CAATT olarak kısaltılan, Bilgisayar Destekli Denetim Araç ve Teknikleri (BDD) kavramının sınırları içerisinde yer almaktadır. BDD ile her şeyin bilgisayarlara dayandırıldığı sistemler öngörülmemelidir. İsminden de anlaşılacağı gibi sadece; denetimde bilgisayar desteğinden yararlanılması esasına dayanmaktadır.¹⁶⁴ M-ticaret işletmeleri bilgisayar destekli denetimi sağlamakta, klasik ticaretle uğraşan işletmelere göre daha başarılı olabilmektedir, ticari uygulamaların ve yazılımların içine iç denetimi sağlamak amacı ile çeşitli kontrol ve istatistiksel yazılımlar yerleştirilmekte ve bunların sonucunda bilgisayar destekli denetim yazılımları bu kontrollerden kolaylıkla veri alabilmektedirler.

Denetim uygulamalarında yaratılan bazı mobil uygulamalar ile denetim çok ve uzun süreli işlemlerine çeşitli çözümler sunmuş ve maliyetleri aşağıya çekmiştir. Devletler vergi verenler açısından da bu uygulamaları kendi bünyelerine zamanla taşımış ve e-devlet uygulamalarını hem mobil hem de diğer internet tabanlı yazılımlara uygun hale getirerek denetim çalışmalarını desteklemiştir. Bilgi teknolojilerinin hayatımızın her anını etkilediği günümüz koşullarında elbette denetim çalışmaları da giderek daha fazla oranda bu teknolojiyi kullanır duruma gelmektedir. Kâğıt ortamında saklanan klasik dokümanlara ek olarak artık denetçinin karşısına bilgisayar ortamında tutulmuş, ve yığınla diye nitelendirebileceğimiz, kolaylıkla sayılıp sınıflandırılmayacak kadar çok sayıda veri çıkmaktadır. Bu ortamda kimi veriler ülke, şehir, şube vb. fiziki sınırlar içerisinde kalmadığı gibi kimi bilgiler ise kâğıt üzerine hiç dökülmemektedir. Böylece günümüz denetçisi kâğıt üzerine basılmamış, denetlenen birime ait fiziki mekân dışında bulunabilen ve gerçekten büyük boyutlara ulaşmış bilgisayar verilerini de denetlemek zorundadır.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Berk Dicle, “**Büyük Vergi Yığınlarının Denetiminde Veri Analiz Araçlarının Faydaları**” Vergi Dünyası Dergisi, (Çevrimiçi) <https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

¹⁶⁵ a.g.m.,(Çevrimiçi) <https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)

VUK'un 139. Maddesine göre, “*Vergi incelemeleri, esas itibariyle incelemeye tabi olanın iş yerinde yapılır. İş yerinin müsait olmaması, ölüm, işin terk edilmesi gibi zaruri sebeplerle incelemenin yerinde yapılması imkânsız olur veya mükellef ve vergi sorumluları isterlerse inceleme dairede yapılabilir. Bu takdirde incelemeye tabi olanın lüzumlu defter ve vesikalarını daireye getirmesi kendisinden yazılı olarak istenilir. İncelemenin dairede yapılması halinde istenilen defter veya vesikaları belli edilen zamanda mazeretsiz olarak getirmeyenler, bunları ibraz etmemiş sayılırlar. Haklı bir mazeret gösterenlere, defter ve vesikalarını daireye getirmesi için münasip bir mühlet verilir.*”

Sanal marketlerin* gerek teknik alt yapısı gerekse uzman personel olmaması sebebiyle denetimlerinde teknik sorunlar yaşanmaktadır vergi ile ortaya çıkan bütün bu sorunların temelinde ülkelerin teknolojik altyapısını tamamlayamamaları yatmaktadır. Söz konusu sorunla, baş etmek için öncelik kamu gelir bürokrasisinin bu konuda yetiştirilmesi ve teknik anlamda geriliğini giderecek gerekli donanımına sahip olmasına gerek görülmektedir, e-devlet fonksiyonlarının gelişme göstermesi ve denetim tekniklerinin bilgisayar yazılımlarına taşınması bu denetimleri daha yapılabilir hale getirmiştir. Sanal Market olarak nitelendirilen satıcı ile tüketiciye web ortamında bir araya getiren sanal satış mağazalarının işlemleri şöyle sıralanabilir: ¹⁶⁶

- a) İletişim amaçlı olanlar (bunun kullanımı telefona benzetilmektedir),
- b) Tanıtım ve reklam amaçlı olanlar,
- c) Salt bilgi verme amacıyla olanlar,
- d) İstatistikî bilgi içerenler,
- e) Müşteri taleplerini karşılamaya yönelik olanlar (siparişler kabul edilir).

Ülkemizde VUK Hükümlerince vergilenen işletmelerin vergisel boyutunun, Kamu Gözetimi Kurumu'nun uyguladığı ve takip ettiği denetim standartlarına uyumlu hale gelmesi çok önemlidir eğer bu iki kurum arasında eş güdümlü hareket edilebilirse bağımsız denetime tabi firmaların kontrolleri daha etkin olacaktır. Bağımsız denetim dışı İşletme içi ve dışı olayları, elektronik ortamda takip etmek, elektronik ortamda

¹⁶⁶ Acar, **a.g.m.**,

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20Açmazı.%20Kredi%20Kartları.%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir%20Değerlendirme>,

*Sanal market literatürde e-çarşı olarak da kullanılmaktadır

belgelemek, kaydetmek, arşivlemek, özetlemek ve özet bilgileri işletme çıkar çevrelerine sunmak önemli be e-denetim istemektedir.¹⁶⁷

Bağımsızlık ve kontrolün artması; Bilgi-işlem departmanlarına ya da denetlenen birimlere olan bağımlılığı azaltır, denetlenenin engellenmesi, bilgilerin maniple edilmesi, sonuç alınmasının geciktirilmesi risklerinden uzaklaştırır. Daha güvenilir bilgi üzerinde çalışma imkânı tanır. Denetim departmanlarına daha geniş bir denetim alanı, ek denetim araçları ve bazı verileri sürekli izleme olanağı sunduğundan kontrolü artırır. Tabii ki; bağımsızlığı yeterli yazılım ve eğitim desteği olması halinde sağlayacaktır. Çok düşük seviyedeki yeni denetim alanları (kâğıt üzerinde kaydı olmayan alanlar; örneğin log dosyaları); Genellikle log dosyaları olarak bilinen; e-ticaret kayıtlarına, networke giriş-çıkışlara, internet, mail, dosya aktarımı, personel giriş-çıkışlarına, telefon kayıtlarına, üretim-depolama-nakliye sonuç ve sürelerine vb ilişkin basılı belgesi bulunmayan birçok alanda denetim imkanı sağlar.

3.11 E- Ticaret ve M-Ticarette Bilgisayar Destekli Denetim

Muhasebede bilgisayarlardan yararlanılması sonucu, geleneksel muhasebenin temel basamaklarını oluşturan belgeleme, kaydetme, defterlere nakil ve doğrulama gibi işlemlerin hepsi değişikliğe uğramıştır hesapların yerini manyetik ortamlar almıştır. Muhasebe literatüründe ileriye dönük muhasebe, yönetim muhasebesi, sorumluluk muhasebesi olarak da ele alınan bilgisayarlı muhasebe anlayışı, muhasebeyi amaca uygun, zamanlı, doğru, anlamlı bilgi üreten bir bilgi sistemi olarak örgütlemektedir¹⁶⁸

SQL, Paradox, Focus, Access, SAS, Oracle Discoverer gibi daha teknik yazılımlar da denetimi için veri analizinde kullanılabilir. Ancak doğal olarak bu yazılımlar ciddi bir bilgi-işlem bilgisi gerektirdiğinden ya mühendis kökenli veya doğrudan bilgi-işlem personeli kullanımını gerektirir. Buda denetim başına harcanan sürenin artmasına ve kimi zaman gecikmelere sebep olur. Denetçi analiz ve sorgulamaların nihai tüketicisi durumunda olduğundan, analiz interaktif değildir. Denetçi sorgulama sonuçlarına göre

¹⁶⁷ Süleyman Yükçü, Seçkin Gönen “Teknolojinin önlenemez Yükselişi: Elektronik Muhasebe”, **Yaklaşım Dergisi**, S. 204, 2009, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=10768&arananKey=elektronik%20denetim> (Erişim Tarihi 21.02.2017)

¹⁶⁸ Polat, **a.g.m.**, <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=17006&arananKey=denetim>

anında yeni analizler yaratma esnekliğinden yoksundur. Analiz ve veriler denetim birimi dışında bir departman ya da uzman tarafından yapılıyorsa güvenilirlik düzeyi azalacaktır. Kimi yazılımlarda sınırsız veri işleme imkanına rağmen, veri işlem hızı nispi olarak yavaştır.¹⁶⁹

Bilgisayar destekli denetim yaparken;

3.11.1 Sayma ve Fiziki İnceleme

Muhasebe hesap kalemlerinin belge ve kayıtlarda gösterilen şekilde olup olmadığının görülmesi ve varlığı saptanan hesap kıymetlerinin ilgili yere ait olduğunun resmî belge ve kayıtlarla ispat işlemidir. Bu envanter tekniği denetçilerin fazlaca kullandığı bir yöntem olmakla beraber varlıkların kalite açısından da incelenmesi gerekmektedir. Aktif varlıkların fiilen tek tek incelenmesi ve sayılması fiziki sayımla denk gelmeleri halinde en iyi kanıt oluşturmaktadır. Örneğin stokların muhasebe içi envanteri ile fiziki sayımının aynı olması onun varlığının bir delili işletmenin varlıklarını kalite açısından da denetlemelidir olmakta ve en iyi kanıt oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan bu aktif varlığın değerini hesaplarırken aynı zamanda kalitesine bakılmaktadır. Örneğin stokların fiziki incelemesi yapılırken modasının geçtiği tespit edilirse, bilânço tutarı ile aynı çıkmasının bir anlamı olmayacaktır. O nedenle denetçi envanter sayımında müşterinin bağımsız denetim firmalarında yapmış olduğu araştırmaya göre fiziki sayımın ve doğrulama tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır.¹⁷⁰ M-ticaret uygulamaları bu fiziki inceleme tekniklerini yukarıda denetim uygulamalarında da anlattığımız şekilde kolaylaştırmaktadır.

Yüzlerce envanter kaleminin bazı boşluklar ve rakam harici açıklama notları dahil olmak üzere alt alta sıralandığını düşünürseniz sayma işleminin kolay olmayacağı açıktır. Excel ve ACL programlarında ise birkaç saniyede tamamlanabilecek basit bir işlem denibarettir.¹⁷¹ Sayma ve fiziki inceleme yaparken şunlarda yapılır;

¹⁶⁹ Dicle, **a.g.m.**, <https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350>

¹⁷⁰ Tuba Derya Başkan, “İşletmelerde Muhasebe Hata ve Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında Bağımsız Denetim Kurumları Tarafından Kullanılan Teknikler: Bir Uygulama-I”, **Yaklaşım Yayınları**, S. 251, 2013, (Çevrimiçi) <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=22080&arananKey=denetim> (Erişim Tarihi: 21.03.2017)

¹⁷¹ **Acar**, a.g.m., [http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%](http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=4870&arananKey=Ulus%20Devletin%20Vergi%20)

Sınıflandırma; Dönem sonu mevcutlarına ilişkin bilgilerin her bir depo itibarıyla ya da belirli mal grupları altında sınıflandırılması bu işlemlere örnek teşkil edebilir.

Yaşlandırma – Tarih Analizleri; Her türlü tarih aralığı hesabı, vadesi geçmiş işlemlerin sıralanması, belirli gün aralıkları itibarıyla sınıflandırma gibi hususlar yaşlandırma(aging) işlemlerine örnektir.¹⁷²

Toplama ve Yeniden Hesaplama; Normal toplamlara ek olarak, Basit görünen bu işlemler büyük veri yığınlarında önemli süre tasarrufları sağlayacağı gibi belge ve kayıtların matematiksel olarak doğruluğunu da kontrol eder. Denetçilerin en önemli kanıt toplama şekillerinden biri olan yeniden hesaplama yoluyla kayıtların doğruluklarını araştırmak ve bulunan sonuçların karşılaştırılmasının yapılması, tahakkuk hesapları, belli başlı muhasebe kayıtlarının incelenmesi ve müşteri tarafından yapılan hesaplama denetimi için tercih edilmektedir. Bu tekniği kullanan bağımsız denetçi bilgisayar destekli denetim programlarıyla çalışanların ücret, vergiler ve diğer kesintiler gibi miktarları tekrar hesaplayarak, ücretleri gösteren bordro programlarının doğru bir şekilde işleyip işlemediklerini kontrol etmektedir. Bu sayede muhasebede çok sayıda hesap yapılmasından dolayı kasıtlı ya kasıtsız olan hataları bulmak amacıyla denetçi, kendi hesap sonuçları ile işletmenin kayıtlarındaki tutarları karşılaştırıp farkları tespit etmektedir. Ayrıca örnekleme yolu ile hesapların dayanağı olan kaynaklar ortaya konur ve be belgelerden hareketle de kayıtlardaki yapılan yanlışlıklar yeniden incelenerek araştırılmaktadır. Denetçiler amortismanları, şüpheli alacaklar karşılıklarını, yevmiye ve büyük defter hesaplarının toplamlarını, değer düşme karşılıklarını, muhasebe dışı envanter hesaplamalarını, ücret bordrolarındaki işlemleri, kar paylarını ve ikramiyeleri tekrar gözden geçirerek bu kalemlerin yeniden hesaplamaları yapabilmektedirler. Örnek olarak faiz, amortisman, yeniden değerlendirme, KDV vb tutarların yeniden hesaplanarak farklılıkların rapor edilmesi mümkündür.¹⁷³

20Açmazı:%20Kredi%20Kartları,%20Hayali%20İhracat%20Ve%20ETicaret%20Kapsamında%20Bir %20Değerlendirme,

¹⁷² Dicle, **a.g.m.**, <https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350>

¹⁷³ Başkan, **a.g.m.**,

Filtreleme; Denetçinin en çok kullandığı fonksiyonlardan birisidir. Dönem sonu envanteri listesinden sadece belirli yerleri ya da mal cinslerini listeleme, envantere negatif bakiye veren malları listeleme, geçersiz ya da eksik verileri takip etme gibi işlemler bu fonksiyona örnek teşkil eder.

Tasnif Etme; Büyüklük, tarih ya da harf sıralamaları yaptırma, satışları gayrisafi karlılık oranlarına göre sıralama bu fonksiyonun örnekleri arasındadır.

3.11.2 İstatistik Çıkarma

Denetçilerin günlük uygulamalarında teknolojik araçlardan faydalanma düzeylerinin belirlenmesi ve yeni teknolojilerin denetim sürecinde kullanılması ile elimizdeki verilerden denetim amaçlarına göre belirlenecek anormal olanların ortaya konması, negatif-pozitif ya da sıfır bakiye yüzdelerinin belirlenmesi, ortalama alma, en yüksek ya da düşük 10 kalemi belirleme, katmanlara ayırma gibi unsurlar verilebilir.¹⁷⁴

Böylece elde edilen sonuçların belirlenmesine yönelik trendler, istisnalar ve risk taşıyan potansiyel denetim alanları tespit edilir. İstatiksel çalışmada bilgisayar programlarını kullanmanın büyük kolaylık sağladığı gerçeğinin yanı sıra denetçilerin günlük faaliyetlerinde bilgisayarlardan büyük ölçüde yararlandıkları; planlama, kontrol ve kayıt süreçlerinin dışında hesaplamalar ve analizleri istatiksel çalışmaları bakımından ele alındığında, teknolojik araçların en fazla kullanıldığı alanların olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bilgi teknolojilerinin kullanılmaya başlanması ile denetim kalitesinde artış ve denetim maliyetlerinde azalma sağlandığı belirlenmiştir.¹⁷⁵

M-ticaret uygulamaları istatistik çıkarma konusunda çok ciddi yol almış siparişi aşamasından başlayarak yazılımlar sayesinde nihai tüketiciye ürün ulaşana kadar denetçinin yazılımlar yardımıyla her türlü kontrolü yapmasına yardımcı olmaktadır.

3.12 E-Ticaret Denetiminde Analitik İnceleme Tekniği

Analitik inceleme teknikleri, finansal ve finansal olmayan verileri arasında bağlantı kurarak, karşılaştırmalarla basit miktar analizleriyle ya da oran analizi, regresyon

¹⁷⁴ Dicle, a.g.m., <https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350>

¹⁷⁵ Polat, a.g.m., <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=17006&arananKey=denetim>

yöntemi gibi analizleri kullanarak karşılıklı hesaplar arasında ilişki kurmaktır. Bu teknik sayesinde işletmeler ya da hisse sahipleri ulaşmak istedikleri bilgilere ulaşarak veri aktarımını kolaylıkla yapılabilmektedir. Analitik teknikler veriler arasında ilişkiyi etkileyecek koşulların mevcut bulunmaması durumunda ortaya çıkan veriler arasındaki mantıklı ilişkiler olduğu için uygulanmaktadır. Bu var olan veriler arasındaki ilişkileri olağandışı işlemler ve olaylar, muhasebe de kullanılan yöntemlerin değişmesi durumunda, iş türündeki değişiklik veya finansal tablolarda yapılan hata ve hilelerden dolayı sapmalar meydana gelmektedir. Denetçi özellikle test etme aşamasında analitik teknikleri kullanmaktadır.¹⁷⁶

Analitik denetim süresince bilgileri toplama iç kontrol ve riskleri değerlendirme işlemleri sırasında mobil sistemlerden de aktif olarak yararlanılabilir, bilgisayar sürecinin aktif olduğu denetim sürecinde mobil sistemler de ek olarak desteklediğinde daha çok veri toplanabilmektedir.

Analitik inceleme tekniği işletmenin kayıtları ile finansal tablo değerlerinin karşılaştırılıp aralarındaki ilişkinin incelenmesi için kanıt toplamada kolaylık sağlamaktadır. Analitik incele tekniği IFAC'a göre denetim sürecini belirlemek amacıyla, denetim sırasında problemleri kısmı belirlemede, muhasebe hesaplarına kanıt oluşturmak amacıyla, denetçinin elde ettiği bilgilerle, finansal tabloların güvenilirliğini saptarken kanıtları toplayıp, incelemek amacıyla yapılmaktadır.¹⁷⁷

Bağımsız denetçi, işletmenin, faaliyet koşullarının ve çevresiyle olan ilişkilerini kavranması için, risk değerlendirme yöntemi olarak analitik inceleme tekniklerini uygular. Analitik inceleme tekniklerinin uygulanması bağımsız denetçinin işletmeyle ilgili farkında olmadığı hususları ortaya çıkararak, diğer bağımsız denetim tekniklerinin yapısının, zamanlamasının ve kapsamının belirlenmesinde bağımsız denetçiye yardımcı olur.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Meltem Karaatlı, Serpil Senal ve Mahmut Sami Öztürk, "Denetim Planlaması Aşamasında Analitik İnceleme Tekniği Olarak Yapay Sınır Ağları Kullanımı: Bir Firma Uygulaması" **Ege Akademik Bakış** C. 14, S. 4, 2014, s. 638.

¹⁷⁷ Tuba Derya Başkan, **a.g.m.**, (Çevrimiçi)

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=22184> (Erişim Tarihi:21.03.2017)

¹⁷⁸ (Çevrimiçi) <http://www.denetimnet.net/PrintPage.aspx?pgID=9955> (erişim Tarihi:22.03.2017)

Etkin, çağdaş ve mobil teknolojiyi bir kara kutu olarak görmeyen denetim yaklaşımı, teknolojiyi dışlamak yerine destek olarak gören bir yaklaşımdır. Gerçekten de akılcı olan, her alanda olağanüstü işlevler üstlenebilen mobil teknoloji denetim sürecinde destek olarak almak, bir araç olarak kullanmaktır. Mobil destekli denetim kavramının kullanılması için mobil arayüz yazılımlarının daha etkin kullanılması ve bu yazılımların daha verimli çalışmaları gerekecektir.

Yetişmiş denetim personeli istihdam etmeden birçok kullanıcıya çeşitli ödül veya cüz'ü ödemeler yaparak denetim kanıtı toplamaya yarayan bu mobil uygulamalar, denetim işlemleri sırasında kanıt toplama açısından daha çok önem taşıyacak ve analitik denetim süreçlerindeki yapay zekaya katkıda bulunacaklarını düşündüren heyecan verici gelişmeler göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kullanılan her türlü elektronik teknoloji, İşletmeler, tüketiciler ve kamu idaresi arasında bazı işleri kolaylaştırdığı gibi bazı sorunlarda yaratmaktadır. Teknoloji kullanımı artık muhasebede, denetim işlemlerinde, ticaretle ve devlet kontrol yapısında oldukça sıklıkla ve faydalı kullanılmaktadır. Muhasebe yazılımları hata sayısını azalttığı gibi gelir idaresinin kontrol mekanizmasını da kuvvetlendirmiştir.

Denetim işlemleri ve analizleri yapacak yazılımların Tekdüzen Hesap Planına uygun finansal tabloların bağımsız denetimi için hem de TFRS/UFRS bazlı finansal tabloların bağımsız denetimi için hazırlanmış, denetim standartlarına ve KGK tarafından hazırlanan tebliğlere uygun olmalıdır. Yazılımlar denetçilerin denetim hızını arttırarak denetim maliyetlerini düşürmeli çalışma kağıtları açısından kolaylıklar ve düzen sağlamalıdır.

Ticaret hayatında kullanılan bu teknoloji rekabeti artırarak, tüketicinin çeşitli ürünlere, çeşitli fiyatlardan hızla ulaşması sağlanmış, Ticaret hayatının içinde bulunan işletmelerin de e-ticaret ve m-ticaret kullanım miktarını sayısal ve nitelik olarak yükseltmiştir. Günümüz teknolojisinde web sayfası bulunmayan bir işletmeye ulaşmak tüketici açısından ciddi sorun teşkil etmektedir, yerel işletmemelerden başlayarak dünya çapındaki işletmelere kadar internet teknolojisi etkin kullanılmaya başlamış ve gittikçe de yaygınlaşmıştır.

Dünyanın içinde bulunduğu bilgi çağında Ülkemiz; e-devlet, e-ticaret, e-fatura, e-defter, e-bilet gibi uygulamalarla kamuyu iş hayatına entegre etmeye çalışmış ve yoğun teknoloji kullanımına işletmeleri yöneltmiştir. İnternet teknolojisinin yanısıra Mobil teknolojinin gün geçtikçe güçlendiğini ve kullanımının arttığını göz ardı etmeden bu konuda yatırımların yapılması ve işletmelerin e-ticaret uygulamalarını bu alana kaydirmaları gerektiğinin önemi açık olarak gözükmektedir.

Mobil cihazların kullanımı ve artık bilgisayardan daha fazla tercih edildiği günümüzde muhasebe uygulamaları ticaret uygulamaları fatura ve yasal belge uygulamalarının artık mobil cihazlar da çalışabilir hale gelmesi gerekmektedir. Bununla beraber halen kullanılmakta olan ve kullanımı ortaya çıktıkça tartışılan birçok mobil yazılım ve uygulama mevcut olmakla beraber bunların yasal alt yapısı tartışma konusu olmaktadır

bu tartişmaları çözecek sistemler daha esnek hukuksal ve vergisel düzenlemeler ile sonuçlandırılacağı görüşüne sahip olmaktadır.

Bütün bu muhasebe, vergi, denetim, konuları dışına m-ticaret işletmelerinin kullandığı uygulamaların tarafı olan, hizmet ve sipariş alan gerçek kişiler ile uygulama aracılığı ile kazanç elde eden ikincil ticari işletmeler ülkemizde ve dünyada toplumların sosyolojik konuları haline gelmekte ve uygulamalar toplumun yaşayışına müdahil olmaktadır.

M-ticaret uygulamalarının kullanımı zaman zaman adli konu oluşturmakta uygulamayı kullanarak kazanç elde etme hırsı ile kötü niyetli üçüncü kişiler toplumda vaka olmaktadır. M-ticaret işletmelerinin bu bakımdan yaşadığımız topluma sorumlulukları oluşmaktadır dolayısıyla bu tarz işletmelerin denetimleri sadece finansal konuları değil sosyal konuları da içermeli, işletmeler kullanılan uygulamaların toplumda huzursuzluğa ve haksız kazanç sağlamaya yol açılmasını yapılan denetimler ile engellemelidir.

KAYNAKÇA

(tarih yok). 02 22, 2017 tarihinde) <http://www.karde-as.com/hizmetlerimiz/egitim/katilim-belgeli-egitimler/cap-bilgisayarli-denetim-programi-uygulamaları-egitimi/> adresinden alındı

Çalışkan, M. B. (tarih yok). Yönetimsel Yükler Bağlamında Gelir İdresinde Otomasyon ve Elektronik Uygulamalar.

Çekirer, M. A. (2013). **Elektronik Ticaret**. bursa: Ekin Yayınevi.

Öz, N. (2016, 11 08). Devletlerin Vergilendirme Yetkileri sınırının E-Ticaret Açısından Değerlendirilmesi. dergiler.sgb.gov.tr: http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md147/devletlerinve rgilendirme.pdf adresinden alındı

Özdemir, U. (tarih yok). Kredi Kartlı Satışlar İle İlgili Sorunlar ve Muhasebe Kayıtları. 10 05, 2016 tarihinde <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ufuk/029/> adresinden alındı

Özdemirci, F. (2011, Ocak). Elektronik Fatura (E-Fatura) Uygulaması. 02 17, 2017 tarihinde **Vergi Dünyası Dergisi**: <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/5418> adresinden alındı

Özdoğrular Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ltd.Şti. (tarih yok). Kredi Kartı Bonuslarının Muhasebeleştirilmesi. 12 13, 2016 tarihinde [ozdogrular.com](http://www.ozdogrular.com): <http://www.ozdogrular.com/content/view/14114/> adresinden alındı

Acar, İ. A. (2014, ekim). Ulus Devletin Vergi Açmazı: Kredi Kartları, Hayali İhracat Ve E-Ticaret Kapsamında Bir Değerlendirme. **E-Yaklaşım**.

Aydın, A. (2015, Mart). E-Ticarette Vergilendirme Yetkisi. **E-Yaklaşım**.

Aydın, M. N. (2003, temmuz). E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret. **Havacılık ve Uzak Teknolojileri Dergisi**, 1(2), 83-85

Başkan, T. D. (2017, 03 21). İşletmelerde Muhasebe Hata ve Hilelerinin Ortaya Çıkartılmasında Bağımsız Denetim Kurumları Tarafından Kullanılan Teknikler: Bir Uygulama-I. **Yaklaşım**:

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=22080&arananKey=denetim> adresinden alındı

Bulut, A. (2016, 12 11). İnternette Yapılan Siparişler ve Gümrük Vergileri. Vergi Dünyası: <http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=4753> adresinden alındı

Can, A. V. (tarih yok). Bonusların Muhasebeleştirilmesi: Bonus Kart Örneği. 12 14, 2016 tarihinde **Yaklaşım Dergisi**:

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=5866> adresinden alındı

Can, A. V., & Artar, Y. (tarih yok). 02 18, 2017 tarihinde Yaklaşım Yayınları:

<http://uye.yaklasim.com/MagazinDetail.aspx?magazinid=154> adresinden alındı

Canbaz, S. (2013). **Elektronik Ticaret**. Edirne: Paradigma Kitap Evi.

Canpolat, Ö. (2001, 03). E-Ticaret ve Türkiyedeki Gelişmeler. (8), 89.

Chalil, Ö. (2016, 12 15). Kişisel Görüşme.

Coşkun, N. (2005). Elektronik Ticarete Vergilendirme Sorunları Ve Uluslararası Düzeyde Çözüm Arayışlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14(1), 154-156

Demirbaş, M. (2015). İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** (7), 171-172

Dicle, B. (tarih yok). Büyük Vergi Yığınlarının Denetiminde Veri Analiz Araçlarının Faydaları. 10 30, 2016 tarihinde Yaklaşım:

<https://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=2350> adresinden alındı

Doğan, U. (2017, 02 22). E-Fatura Oluşturma Yöntemleri. **Vergi Dünyası Dergisi**

<http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/6231> adresinden alındı

Doğan, U. (tarih yok). E-Fatura İle Gelen İlkler. 02 22, 2017 tarihinde **Yaklaşım Dergisi** <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=21855&arananKey=e-fatura> adresinden alındı

Erbaşlar, G., & Dokur, Ş. (2016). **Elektronik Ticaret**. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ercan, İ. (2017, 02 22). Elektronik Bilet Uygulaması. **E-Yaklaşım**

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=14523&arananKey=e-Bilet> adresinden alındı

Ertürk, A. (2017, 01 18). E-Defter Uygulamasına İlişkin Hususlar İle E-Defter Müessesesinin Güçlü ve Zayıf Yönler. **E-Yaklaşım**

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13609&arananKey=mali%20m%C3%BCh%C3%BCr> adresinden alındı

Gül, H. (tarih yok). İnternet Ekonomisi ve E-Ticaret Vergilendirilmesi. 10 30, 2016 tarihinde **Yaklaşım Dergisi**

<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=13379> adresinden alındı

Gündüz, F. (tarih yok). Maliyede Yeni Dönem; E-Fatura. 02 22, 2017 tarihinde
E-Yaklaşım
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=11309&arananKey=E-Faturan%C4%B1n%20yeni%20bir adresinden alındı>

Güredin, E. (2007). **Denetim ve Güvence Hizmetleri**. İstanbul: Arıkan Basın Yayın.

Gürpınar, B. (2017, 03 15). Elektronik Ticaretin Hukuksal Boyutları Üzerine.
ab.org.tr: <http://ab.org.tr/ab07/bildiri/217.doc> adresinden alındı

Kıldış, Y. (2007, Mayıs). Türk Vergi Siteminde Vergiden Kaçınma. **Vergi Dünyası Dergisi** S.309.

Kalaycı, C. (2008). Elektornik Ticaret ve Kobilere Etkileri. Uluslararası **İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, 140.

Karakuş, F. (tarih yok). 12 13, 2106 tarihinde Muhasebe TR.:
http://www.muhasabenet.net/makale_fatih%20ruhi%20karakus%20smmm_kredi%20karti%20hediye%20puanlarinin%20muhasbesi.html adresinden alındı

Kayahan, Ş., & Yıldız, H. (2014). **Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

LBF Partners Hukuk ve Danışmanlık. (tarih yok). 03 15, 2017 tarihinde
lbfpartners.com: <http://www.lbfpartners.com/dosyalar/014549.pdf> adresinden alındı

Maliye Bakanlığı. (tarih yok). 15.09.1999 tarih ve B.07.0.GEL.0.60./6001-677/038980 sayılı Özelge.

Meltem Karaatlı, S. Ş. (2014). Denetim Planlaması Aşamasında Analati İnceleme Tekniği Olarak Yapay Sinir Ağları Kullanımı: Bir Firma Uygulaması. **Ege Akademik Bakış**, 14(4), s. 638.

Parlakkaya, R. (2015, Aralık). Elektronik Ticaret ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi. **Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 5(2),170-172

Polat, S. (tarih yok). Bilgisayarlı Denetim ve SESAM Programına Bakış.
E-Yaklaşım
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=17006&arananKey=denetim> adresinden alındı

Süleyman Yükçü, S. G. (2017, 02 21). Teknolojinin Öznlenemez Yükseliş: Elektronik Muhasebe. **Yaklaşım**
<http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=10768&arananKey=elektronik%20denetim> adresinden alındı

Sarısakal, M., & Aydın, M. (2003). E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret. Havacılık ve **Uzay Teknolojileri Dergisi**, s, 83-85

Şahin, T. (2011). E-Ticaret, E-Çarşı ve Denetim. Ankara: **Türmob**.

Şahin, T. (2017, 01 04). Elektronik Sözleşmelerin Kuruluşuna İlişkin İrade Beyanları Ve Bu Beyanların Geri Alınması. **tbbdergisi.barobirlik.org.tr**:
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-728> adresinden alındı

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı (Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü). (tarih yok). Dar mükellef kişinin yurt dışından internet aracılığıyla Türkiye'de satış yapması hk. Özelge.

T.C. Resmi Gazetesi. (2015, 07 15). Ticari İletişim ve Elektronik İletiler Hakkında Yönetmelik. (29417).

Tüfekçi, F. (2016). **E-Dönüşüm Sürecinde Elektronik Muhasebe Uygulamaları**. İzmir: Kitabana BASım Yayın Dağıtım Bilişim.

Tekşen , Ö., & Tekin, M. (2007, Şubat). E-Ticaret İşlemlerinin Vergisel Açıdan Değerlendirilmesi . **Yaklaşım Dergisi** .

Toplaoğlu, M. (2015). H. Tokbaş, & F. Üçışık , **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**. Ankara: Bilge Yayınevi.

Tuncer, S. (20115). Bağımsız Denetim Yönetmeliği. 01 11, 2017 tarihinde **Yaklaşım** <http://uye.yaklasim.com/MagazineContent.aspx?ID=18311> adresinden alındı

Ubay, B. (2013, Mayıs). Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Avrupa Birliği ve OECD Yaklaşımları. **Vergi Dünyası Dergisi** S.381, s. 177-179

Yıldız, H. (tarih yok). Elektronik Ticaretin Vergilendirilmes. **Vergi Dünyası**:
<http://vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=3006> adresinden alındı

Yamamoto, G. T. (2013). **E-Ticaret Kavramlar Gelişim Ve Uygulamalar**. İstanbul: Kriter Yayınları.

Yayaman, A. Ç. (2005, Mart). Elektronik Ticaret Ve Vergilendirilmesi. **E-Yaklaşım Dergisi**.

Yeşil, A. (2008). **E-Ticaret. İstanbul**: Kum Saati Yayınları.

Yoruldu, N. Z. (2016, Nisan). Küreselleşme Boyutunda Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi. **E Yaklaşım**.